

RAHANDUSMINISTEERIUM

2017. AASTA SUVINE MAJANDUSPROGNOOS

Tallinn
13. september 2017

SISUKORD

KOKKUVÕTE	3
1. VÕRDLUS TEISTE PROGNOOSIDEGA	9
1.1. Muutus võrreldes Rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadise majandusprognoosiga	9
1.2. Võrdlus teiste institutsioonide prognoosidega.....	12
2. VÄLISKESKKONNA EELDUSED	15
3. MAKROMAJANDUSPROGNOOS.....	17
3.1. Majandusaktiivsus ja pakkumine.....	17
3.2. Tarbimine	19
3.3. Kapitali kogumahutus.....	21
3.4. Välistasakaal.....	23
3.5. Inflatsioon	25
3.6. Tööturg.....	27
3.7. Palk ja tööjõukulu	30
4. VALITSUSSEKTORI EELARVEPOSITSIOON	33
4.1. Valitsussektori eelarve nominaalne positsioon	33
4.2. Valitsussektori tulud ja kulud	35
4.3. SKP lõhe hinnang ja valitsussektori eelarve tsükliline positsioon.....	43
4.4. Valitsussektori eelarve struktuurne positsioon	46
5. RIIGIEELARVE TULUDE PROGNOOS	48
5.1. Maksuliste tulude prognoos.....	49
5.2. Mittemaksuliste tulude prognoos.....	55
6. MAKSUKOORMUS JA MAKSUKULUD	57
6.1. Maksukoormus	57
6.2. Maksupoliitilised muudatused	59
6.3. Efektivesed maksumäärad	62
6.4. Tööjõu maksukiil.....	64
6.5. Maksukulud riigieelarves	65
7. VALITSUSSEKTORI FINANTSEERIMINE.....	68
7.1. Valitsussektori võlakoormuse areng.....	68
7.2. Valitsussektori likviidsete finantsvarade areng.....	69
8. RISKISTSENAARIUM	73
LISA 1. RAHANDUSMINISTEERIUMI 2017. AASTA SUVISE RIIGIRAHANDUSE PROGNOOSI EELDUSED	76

KOKKUVÕTE

Euroopa majanduse kindlustunde indikaatorites väljendunud suurenenud optimism on püsinud alates eelmise aasta teisest poolest kuni tänaseni. See tähendab, et Euroopa Liidu suhteliselt kiire majanduskasvu püsimumist oodatakse kuni käesoleva aasta kolmanda kvartalini, kuid sealt edasi toimuv on endiselt ebakindlusest ümbritsetud. Eesti lähinaabrite viimaste kvartalite majandustulemused on olnud oodatust positiivsemad, mis on avaldanud mõju ka meie majanduskasvule. Samuti on pärast viivitusi käivitunud 2007-2013 EL rahastusprogramm, mis koos sügisel toimuvate kohalike omavalitsuste valimistega kaasas käiva investeerimisaktiivsuse tõusuga annavad olulise riigipoolse tõuke majandusarengule. Nii tugev väliskeskkond, säilinud ekspordivõimekus kui ka hoogustuvad investeeringud annavad põhjust Eesti majanduskasvu ootusi ülespoole korrigeerida kogu prognoosihorisoni jooksul. Samas on nii ettevõtete kui kodumajapidamiste säästmine endiselt ajaloolises võrdluses kõrge ning selle pöördumiseks on vaja positiivsete sõnumite püsimumajäämist pikemaks ajaks.

Käesoleva prognoosi eeldused on fikseeritud 2017. aasta augusti lõpu seisuga.

Eesti sisemajanduse koguprodukti kasv kiirenes käesoleva aasta esimeses pooles 5,2%ni peamiselt tugevnenud välisnõudluse ja selle positiivse mõju pärast äri sektori kindlustunde ning investeeringutele. Majandus kasvab prognoosi põhistsenaariumi kohaselt 2017. aastal 4,3% ja 2018. aastal 3,3%. Peamiseks majanduse kasvu vedajaks jääb sisenõudlus, mis tugineb peamiselt investeeringute suurenemisel. Ekspordi kasv jätkub kooskõllaliselt välisnõudlusega ning selle roll majanduskasvu vedajana peaks tuleval aastal suurenema. Aastatel 2019–2021 peaks Eesti majandus kasvama keskmiselt 3% aastas. Kasvu toetab võrdlemisi tugev ekspordi kasv, kuid ka sisenõudluse panus püsib tänu eratarbimise ja investeeringute kasvule stabiilne.

Eratarbimise reaalkasv aeglustub 2017. aastal oluliselt eelkõige inflatsiooni järsu kiirenemise tõttu. Palgatulu kiire kasvu taustal jääb eratarbimise reaalkasv 1,8% juurde, kuna hinnatõus kiireneb 3,4%ni ja elanike tarbimiskäitumine on endiselt ettevaatlik. 2018. aastal tõuseb aga jõuliselt tulumaksuvaba miinimum, mis tõstab madalama palgaga töötajate netopalka kuni 15% ning hinnatõus aeglustub 2,7%ni. See võimaldab eratarbimise kasvu kiirenemise 4,4%ni. Kuna elanike netosissetulekuid suurendavaid reforme, mis viimastel aastatel on tarbimist mõjutanud, ei ole praegu rohkem planeeritud, siis jääb edaspidi tarbimise kasv majanduskasvule alla, kuna uus tulumaksusüsteem hakkab netotulu kasvu piirama. Tarbimise kasvutempot võib kiirendada eelkõige säästumäära vähenemine ehk tarbimisjulguse kasv.

Investeeringute kolm aastat kestnud langus on läbi saanud ja investeeringud kasvavad 2017. aastal jõuliselt eelkõige valitsussektori toel. Eluasemelaenude käibe kasv kiireneb mõõdukas kuid stabiilses tempos, mis viitab elanike usu järkjärgulisele taastumisele majandusolude normaliseerumisse ja julgustab võtma pikaajalisi kohustusi elamistingimuste parandamiseks. Eluasemekinnisvaraturule annavad hoogu ka investeerimiseesmärgil hangitud korterid, mida ei finantseerita laenurahaga vaid säästudest ning mis kiirendavad hinnatõusu. Valitsussektori investeeringud on pöördunud kiirele kasvule seoses hoonete ja rajatiste aktiivse ehitamisega

ELi rahade toel, mida toetavad kohalike omavalitsuste valimistega seotud täiendavad investeeringud. Ettevõtlussektori investeeringute kiire kasv esimesel poolaastal on suures osas seotud transpordivahendite hankimisega, mis oli aktiivne ka 2016. aastal. 2017. aasta esimeses pooles pöördusid kasvule ka investeeringud hoonetetes-rajatistesse ning masinatesse ja seadmetesse. Investeeringute kasvu on seni tagasi hoidnud tootmisvõimsuste piisavus, mis viimasel ajal näitab siiski taandumise märke. Nõrga võrdlusbaasi ning ühekordsete tegurite tõttu kasvavad investeeringud 2017. aastal 14%. Majandusolude paranedes võib investeeringute kasv järgnevatel aastatel ületada 4%, mis on mõnevõrra suurem majanduskasvust.

Väliskeskkond on sel aastal Eestile soodne. Üleilmne kaubavahetus ja majanduskasv on kiirenenud ning Eesti lähinaabrite majandused on kosunud euroala keskmisest kiiremini. Hoogne areng jätkub ka aasta teisel poolel, võimaldades ettevõtetel suurendada ekspordimahtusid ning tõsta hinda. Välisnõudluse kasv kujuneb sel aastal viimase viie aasta tugevaimaks, ulatudes 4,1%ni. Kuigi ekspordi kasv on laiapõhjaline ning kasvutrendil on ka kaugemad sihtturud, pidurdab kaubaekspordi suure osakaaluga sideseadmete välistellimuste nõrkus. Seetõttu võib sel aastal oodata välisnõudlusest mõnevõrra tagasihoidlikumat **kaupade ja teenuste ekspordi** kasvu (3,5%). Import suureneb sel aastal 3,8%, mida toetab valitsussektori investeeringute taastumine seoses välisvahendite suurenenud kasutamisega ning ettevõtete suurenenud investeerimisvajadus. Järgnevatel aastatel jätkub maailmamajanduse tugevnemine, mis toetab ka meie kaubanduspartnerite käekäiku. Ekspordi kasv stabiliseerub 4% juures, mis on veidi kiirem välisnõudluse kasvust.

Sarnaselt kahele varasemale aastale on **jooksekonto** ülejääk ka 2017. aastal 2% juures suhtena SKPsse. Investeeringute hoogustumist ja välisettevõtete kasumlikkuse taastumist tasakaalustab teenuste bilansi paranemine tugeva ekspordi tõttu. Jooksekonto ülejääk väheneb veidi järgnevatel aastatel stabiilse ja potentsiaalilähedase majanduskasvu tingimustes.

Toidu laiapõhjalise kallinemise, lisandunud maksumeetmete ning teenuste hinnatõusu tõttu jääb **inflatsioon** kõrgtase 2017. aasta teise poole. Mõjutatuna peamiselt maailmaturu-hindade tõusust ning osaliselt ka siseturu jõudsamast arengust, kallineb toit sel aastal 5,3%. Energiiahinnad tõusevad tänavu ligi 5%, samas madalate naftafutuuride tõttu jääb järgnevatel aastate energiainnate panus inflatsioonile tagasihoidlikuks. Kaudsed maksud kergitavad inflatsiooni sel aastal 0,9% ning valdava osa moodustab alkoholi, tubaka ja kütuse aktsiisimäärade tõus. Teenuste hinnatõus püsib aasta teises pooles tugevana. 2017. aasta kokkuvõttes kiireneb tarbijahindade tõus 3,4%ni, olles viimase viie aasta kiireim. 2018. aastal võib oodata inflatsiooni mõningat aeglustumist (2,7%), kuna taandub välja kütuse kallinemise mõju. Lisaks pidurdub toiduainete hinnatõus, mida tänavu kergitasid osaliselt ka ebasoodsad ilmastikuolud. Teenuseid ja tööstuskaupu kajastav baasinflatsioon stabiliseerub 2,4% juures, mis on kooskõlas mõõduka palgakasvuga ning võrreldav pikaajalise keskmisega. 2019. aastal alaneb inflatsioon 2,5%ni ning prognoosiperioodi lõpus 2,0%ni eelkõige maksumeetmete mõju taandumise tõttu.

Tööturu positiivsed arengud jätkusid 2017. aasta I poolaastal ning majanduskasvu kiirenedes püsis ka nõudlus tööjõu järele kõrge. Esimese poolaasta kokkuvõttes suurenes **töötajate arv** tööjõu-uuringu andmetel 1,1% võrra ning töötus langes 6,3%ni. Hõive kasv oli kiirem sisenõudlusega seotud tegevusaladel, kuid ka ekspordisektoris vajati lisatöökäsi. Pärast neli aastat kestnud langust on ehitussektor riigi investeeringute toel taas kasvamas, mistõttu on ka ehituses hõive taas kasvanud. Prognoosi kohaselt ootame käesoleva aasta hõive kasvaks 0,8%, mis aeglustub järgnevatel aastatel majanduskasvu stabiliseerumise ning tööjõu pakkumispoolsete piirangute tõttu. Tööjõu pakkumist mõjutavad ühelt poolt tööealise

rahvastiku vähenemine ning teisalt üldise aktiivsuse tõus ning rändesaldo positiivseks pöördumine. Lisaks suurendab tööturul osalemist eelmise aasta keskel käivitunud töövõimereform, mis kiirstatistika põhjal võib osutada varem eeldatust edukamaks. Töövõimereformi statistiliseks kõrvalmõjukuks võib pidada töötuse suurenemist, kuna vähenenud töövõimega inimesed peavad end registreerima töötukassas, kuid nende jaoks on töö leidmine raskendatud ning toetavate meetmete mõju avaldub järk-järgult.

Keskmise palga kasvutempo on 2017. aasta esimesel poolaastal püsinud stabiilselt 6% läheduses ning majanduskasvu kiirenedes näitavad maksuameti viimased andmed tõusu ka palgakasvu tempos. Samas palga ostujõu ehk hinnatõusuga korrigeeritud keskmise palga kasv on varasema paari aastaga võrreldes oluliselt aeglustunud, jäädes prognoosiperioodil 3% lähedusse. Palgakasv on käesoleval aastal suhteliselt laiapõhjaline, kuigi alampalga ca 10% tõus survestab tõstma töötasusid just keskmisest madalama palgaga harudes. Majanduskonjunktuuri näitajate kohaselt on tööjõu nappus viimaste kuude jooksul järsult suurenenud, kuigi selle tase on endiselt võrreldav buumieelse ajaga. Prognoosi kohaselt ootame käesoleva aasta palgakasvuks 6,4%, mis aeglustub 2018. aastal 5,2%ni tulumaksureformi positiivse mõju tõttu, mis on suunatud keskmisest madalamat töötasu saavate inimeste sissetulekute suurendamisele. Järgmistel aastatel jätkub mõõdukalt kiire palgatõus, mis on kooskõlas tootlikkuse arengutega.

2017. aasta **valitsussektori¹ eelarvepositsioon** on prognoosi kohaselt tasakaalus (0,0% SKPst), mis on võrreldes riigi eelarvestrateegias oodatuga 0,6% SKPst parem tulemus. Võrreldes riigi eelarvestrateegiaga on esimese poolaasta oodatust paremate tulemustest tingituna parandatud keskvalitsuse positsiooni, mis prognoosi kohaselt ulatub ülejäägini 0,1% SKPst. Ka sotsiaalkindlustusfondid panustavad valitsussektori eelarvepositsiooni positiivselt, kuigi eelarvestrateegiaga võrreldes pisut väiksemas mahus, kuna tõstetud on töötuskindlustushüvitiste prognoosi. Tulenevalt investeerimismahtude kiirest tõusust on oodata kohalike omavalitsuste puudujääki. Paari viimase aasta eelarveülejäak on neil võimaldanud reserve koguda, mille aktiivsemale kasutamisele aitavad kaasa selle aasta sügisel toimuvad kohalikud valimised. 2018. aastal on prognoosi kohaselt oodata valitsussektori eelarvepuudujääki 0,2% SKPst. Suurem osa puudujäägist tuleb riigieelarvest, kus investeringute kasv ületab maksutulude kasvutempot. Investeringute kiire kasvu põhjuseks on muuhulgas alates 2018. aastast lisanduvad valitsusliidu uued strateegilised investeringud. Kohalikud omavalitsused jäävad järgmisel aastal oodatavalt defitsiiti, kuid see väheneb investeerimismahtude kasvu pidurdumise tõttu 0,1%ni SKPst. Sotsiaalkindlustusfondid püsivad nii järgmisel aastal kui ka kogu prognoosiperioodi jooksul väikeses ülejäägis. Valitsussektori defitsiit tervikuna süveneb veidi 2019 aastal, kuid hakkab seejärel paranema, jõudes 2021. aastaks 0,6 protsendilise ülejäägini.

2017. aasta **maksukoormuseks** kujuneb 33,5% SKPst, mis on 0,9% võrra madalam kui aasta varem. Võrreldes 2016. aastaga kasvavad kõik maksuliigid SKPst aeglasemalt, sealjuures on kapitalimaksude kasv nullilähedane seoses rakendatavate meetmete mõjuga. Ekspordikeskse majandusstruktuuri puhul ei avaldu nominaalse majanduskasvu muutus üheselt maksulaekumistes. Aastatel 2018–2021 vähendatakse maksumuudatustega tööjõumakse ja suurendatakse tarbimismakse ning kapitalimakse; viimased kasvavad kõige kiiremas tempos võrreldes 2017. aastaga. Kokkuvõttes on maksukoormus sel perioodil keskmiselt 34,3% SKPst, jäädes 2021. aastal 2016. aastaga samale tasemele 34,4% SKPst.

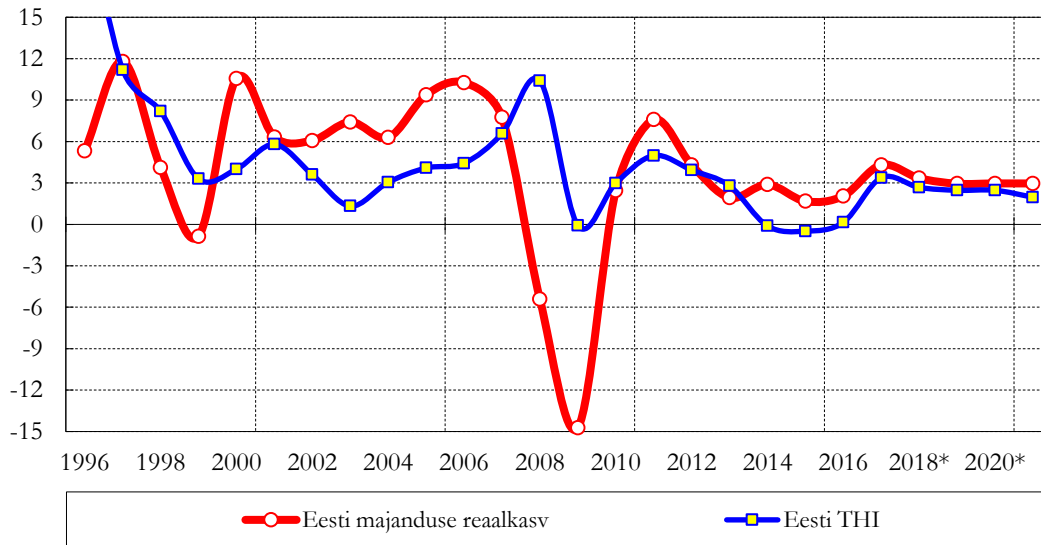
¹ Valitsussektorisse kuuluvad: keskvalitsus (kajastatakse riigieelarves); avalik-õiguslikud institutsioonid; riigi sihtasutused (nt haiglad); riigi äriühingud (nagu RKAS); kohalikud omavalitsused; haigekassa; töötukassa.

Valitsussektori **võlakoormus** langes 2016. aasta lõpuks 9,4%ni SKPst, ilma Euroopa Finantsstabiilsusfondi (edaspidi EFSF) mõjuta koguni 7,3%ni SKPst. Käesoleval aastal väheneb võlakoormus veelgi, samuti on kahel järgneval aastal oodata nominaalse eelarvepositsiooni paranemise tõttu võlakoormuse vähenemist, jõudes 2019. aasta lõpuks 8,6%ni SKPst. Alates 2020. aastast väheneb võlg ka nominaalselt tulenevalt rahavoov ülejäägist ning laenude tagasimaksetest, küündides prognoosiperioodi lõpuks 2021. aastal 7%ni SKPst.

Joonis 1

Eesti majanduskasv ning tarbijahinnaindeksi muutus

(protsenti)

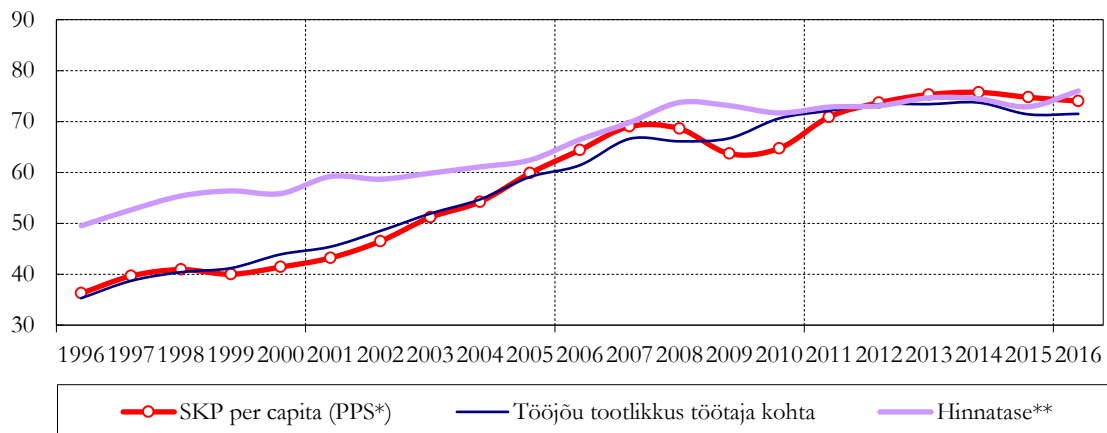

Allikas: Statistikaamet.

Joonis 2

Reaalne konvergens ELiga

(% võrreldes EL28ga)

* PPS – ostujõu pariteedi alusel arvatud SKP.

** Majapidamiste lõpptarbimiskulutuste hinnatase.

Allikas: Eurostat.

Tabel 1**Sisemajanduse koguprodukti prognoos 2017–2021**

(protsenti)

	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
1. SKP reaalkasv	2,1	4,3	3,3	3,0	3,0	3,0
1a. SKP püsivhindades (mld eurot)	18,0	18,8	19,4	20,0	20,5	21,2
2. SKP nominaalkasv	3,7	8,7	6,9	5,8	5,6	5,5
2a. SKP jooksevhindades (mld eurot)	21,1	22,9	24,5	25,9	27,4	28,9
2b. RKP jooksevhindades (mld eurot)	20,5	22,5	24,0	25,4	26,8	28,3
Kasvuallikad						
3. Eratarbimiskulutused (sh MTÜd)	4,3	1,8	4,4	2,5	2,3	2,6
4. Valitsussektori lõpptarbimiskulutused	1,9	1,3	1,1	1,6	1,7	1,7
5. Kapitali kogumahutus põhivarasse	-1,2	13,7	4,1	4,5	4,1	4,2
6. Sisenõudlus	3,2	4,4	3,6	3,0	3,0	3,1
7. Kaupade ja teenuste eksport	4,1	3,5	4,0	3,9	3,9	3,8
8. Kaupade ja teenuste import	5,3	3,8	4,4	4,1	4,1	4,0
Panus SKP kasvu ¹⁾						
9. Sisemajanduse nõudlus	3,0	4,3	3,5	2,9	2,9	3,0
10. Kaupade ja teenuste bilanss	-0,7	0,0	-0,2	0,0	0,0	-0,1
Lisandväärtuse kasv						
11. Primaarsektor	-16,2	-12,9	3,5	2,1	1,8	1,8
12. Tööstus	-0,8	5,0	4,4	3,5	3,6	3,6
13. Ehitus	1,3	15,8	5,1	3,6	3,6	3,5
14. Muud teenused	3,2	4,6	2,5	2,7	2,7	2,7

1) Panus SKP kasvu näitab, kui suure osa majanduskasvust konkreetne valdkond moodustab. Arvutatakse, korrutades valdkonna kasv tema osakaaluga SKPs. Valdkondade panuste summa annab kokku majanduskasvu (väikese erinevuse põhjuseks on statistiline viga – osa SKPst, mida ei ole olnud võimalik valdkondade vabel ära jagada).

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 2**Hindade prognoos 2017–2021**

(protsenti)

	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
1. SKP deflaator	1,6	4,2	3,4	2,8	2,6	2,5
2. Eratarbimise deflaator	0,9	3,9	3,1	2,8	2,8	2,3
3. Harmoniseeritud tarbijahinnaindeks	0,8	3,6	2,9	2,7	2,6	2,1
3a. Tarbijahinnaindeks	0,1	3,4	2,7	2,5	2,5	2,0
4. Valitsussektori tarbimiskulutuste deflaator	4,0	4,9	3,9	3,8	3,7	3,7
5. Investeeringute deflaator	-0,8	3,8	3,3	2,6	2,5	2,5
6. Ekspordi deflaator	0,1	3,8	2,1	2,0	2,0	2,0
7. Impordi deflaator	-0,8	3,3	1,9	2,0	2,0	2,0

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 3**Tööturu prognoos 2017–2021 (15–74-aastased)**

(protsenti)

	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
1. Tööhõive (tuh inimest)	644,6	649,7	652,5	655,5	657,9	659,6
1a. Tööhõive kasv	0,6	0,8	0,4	0,5	0,4	0,3
1b. Tööhõive kasv tööhõivereformita		0,3	0,1	0,0	-0,1	-0,2
2. Tööpuuduse määr	6,8	6,9	8,3	8,9	9,2	9,3
2.a Tööpuuduse määr töövõimereformita		6,2	6,2	6,1	5,9	5,8
3. Tööjõu tootlikkuse kasv (hõivatute arvu järgi)	1,0	2,9	2,8	2,6	2,6	2,7
4. Keskmise palga reaalkasv	7,2	2,9	2,5	3,0	2,8	3,1
4a. Keskmise palk (eurot)	1 144	1 217	1 280	1 351	1 422	1 495
4b. Keskmise palga nominaalkasv	7,4	6,4	5,2	5,5	5,3	5,1

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 4**Maksebilansi prognoos 2017–2021**

(% SKPst)

	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
1. Võlgnevus välismaailma suhtes	3,0	3,6	4,3	4,1	3,5	1,9
1a. Jooksevkonto	1,9	2,1	1,9	1,8	1,5	1,0
2. Kaupade ja teenuste bilanss	3,9	4,0	3,8	3,7	3,5	3,4
3. Esmase ja teisese tulu bilanss	-2,0	-1,9	-1,9	-1,9	-2,0	-2,4
4. Kapitalikonto	1,1	1,5	2,4	2,3	2,0	0,9
5. Vead ja täpsustused	-0,9					

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Pank, Eesti Statistikaamet.

Tabel 5**Valitsussektori eelarvepositsioon, võlakoormus ja maksukoormus 2016–2021**

(% SKPst)

	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Eelarvepositsioon						
1. Valitsussektor kokku	0,3	0,0	-0,2	-0,3	0,2	0,6
2. Keskvalitsus	0,1	0,1	-0,3	-0,3	0,2	0,8
3. Muu valitsussektor	0,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,2
sh sotsiaalkindlustusfondid	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
kohalikud omavalitsused	0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,3
Võlakoormus						
4. Valitsussektor kokku	9,4	9,0	8,6	8,6	7,7	7,0
5. Keskvalitsus (sh EFSF)	6,1	5,8	5,6	5,7	4,9	4,1
6. Kohalikud omavalitsused	3,4	3,2	3,0	2,9	2,8	2,9
Maksukoormus	34,4	33,5	34,4	34,3	34,0	34,4

* prognoos

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

1. VÕRDLUS TEISTE PROGNOOSIDEGA

1.1. Muutus võrreldes Rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadise majandusprognoosiga

Rahandusministeerium ootas 2017. aasta kevadise prognoosi põhistsenaariumis käesoleva aasta **majanduskasv**uks 2,4% ja aastatel 2018–2019 vastavalt 3,3% ning 2,8%. Selle aasta majanduskasvu prognoosi on võrreldes kevadel oodatuga tõstetud 1,9 protsendipunkti võrra. Prognoosi korrigeerimise taga on oodatust kiirem majanduskasv esimesel poolaastal ning paranenud väliskeskkonna arenguootused. Sisenõudlus kasvab varem prognoositust kiiremalt, kuid impordi kasv ületab ekspordi kasvu varem oodatust vähem, mistõttu netoekspordi mõju jääb nullilähedaseks. Tuleva aasta prognoosi on võrreldes kevadel oodatuga tõstetud 0,2 protsendipunkti võrra. Suurem korrigeerimine ülespoole on sisenõudluse ja impordi kasv, mistõttu netoekspordi panus võib osutuda taas negatiivseks. Alates 2019. aastast suurendab majanduskasvu ootusi sisenõudlus, mis kasvab varem prognoositust kiiremini. SKP komponentide kasvu korrigeerimine ning kevadel eeldatust optimistlikumad hinnatõusu ootused tõid kaasa aastate 2017–2019 nominaalkasvu prognooside tõusu. Lisaks eelpooltoodule osutus majanduse nominaalne tase² 2016. aastal kevadises prognoosis oodatuga võrreldes 0,2 mld euro võrra suuremaks. Seetõttu on SKP maht jooksevhindades kogu prognoosiperioodil varem oodatust suurem.

Sisenõudluse panus kasvu kujuneb 2017. aastal varem prognoositust suuremaks investeringute kiire taastumise tõttu väga madalalt baastasemelt. Seoses majanduskonjunktuaari jätkuva paranemise ning kevadel oodatust tugevama välisõudlusega jätkub investeringute kasv ka 2018. aastal. Eratarbimise reaalkasv jääb 2017. aastal varem prognoositule veidi alla, kuna elanike tarbimiskäitumine kiirelt kasvavate sissetulekute taustal on varem arvatust konservatiivsem ja tarbimiskulutuste suurendamine ei kompenseeri kogu 3,4%st hinnatõusu. Säästumäära kasvu pidurdumise tõttu tõuseb eratarbimise kasv 2018. aastal taas 4,4%ni, mis on kevadel arvatust kiirem.

Kuigi välisõudlus on 2017. aastal tugevam kui kevadel ootasime, on **ekspordi** prognoosi mõnevõrra langetatud. Selle taga on ühe kaubagrupi, suure osakaaluga sideseadmete ekspordi, oluline vähenemine. 2018. aasta ekspordi prognoosi on kooskõllaliselt välisõudluse arengutega veidi tõstetud. Import kasvab käesoleval aastal varem oodatust aeglasemalt aasta alguse andmete revideerimise tõttu, kuna väliskaubandusstatistikast jäeti välja suuremahuline laevaost.

Inflatsiooni (THI) prognoosi osas on muutused tagasihoidlikud, vaid 2017. aasta näitajat on 0,1% tõstetud. Võrreldes kevadprognoosiga kujuneb toidu ja teenuste hinnatõus kiiremaks, samas energiatoodete hinnatõus jääb odavnenud nafta tõttu veidi aeglasemaks. Järgmisel aastal ootame jätkuvalt 2,7%st tarbijahindade tõusu.

² Statistikaamet revideeris 2017. aasta septembris rahvamajanduse arvepidamise näitajate aegridu alates 2013. aastast. Korrigeerimiste tulemusena muutus aastane SKP jooksevhindades aastatel 2013–2016 -0,0 kuni 0,9%.

2017. aasta esimese poolaasta **tööturu** arengud olid kevadises prognoosis eeldatust positiivsemad ning hõive kasvas oodatust kiiremini, samuti jäi töötus oodatust madalamaks. Kuigi tööjõu-uuringul tuginev kvartaalne statistika on väikese valimi tõttu heitlik, kinnitavad sarnaseid arenguid ka maksuameti ning töötukassa andmed. Lisaks viitavad esialgsed andmed töövõimereformi eeldatust positiivsemale mõjule töötamisele, kuid samal ajal eeldatust väiksemale töötust tõstvate mõjule. See tähendab, et vaatamata töötukassa pingutustele loobuvad paljud osalise töövõimega inimesed töö otsimisest. Samas need, kes tööd otsivad, leiavad endale rakenduse varem eeldatust kergemini.

Palgakasv püsib stabiilselt kiire, näidates viimastel kuudel kiirenemise märke, mis on kooskõlas üldise majanduskasvu kiirenemisega. Käesoleva aasta esimeses pooles leidis aset palkade ja kasumite suhte kauaoodatud paranemine. Seda eeldas ka kevadprognoosi põhistsenaarium, kuigi realiseerunust aeglasemas tempos. Tasakaalustumisele aitas oluliselt kaasa majanduskasvu kiirenemine ning kasumlikkuse tõus. Suvises majandusprognoosis oleme palgakasvu ootusi üles korrigeerinud, mis tuleneb peamiselt majanduskasvu prognoosi muutustest.

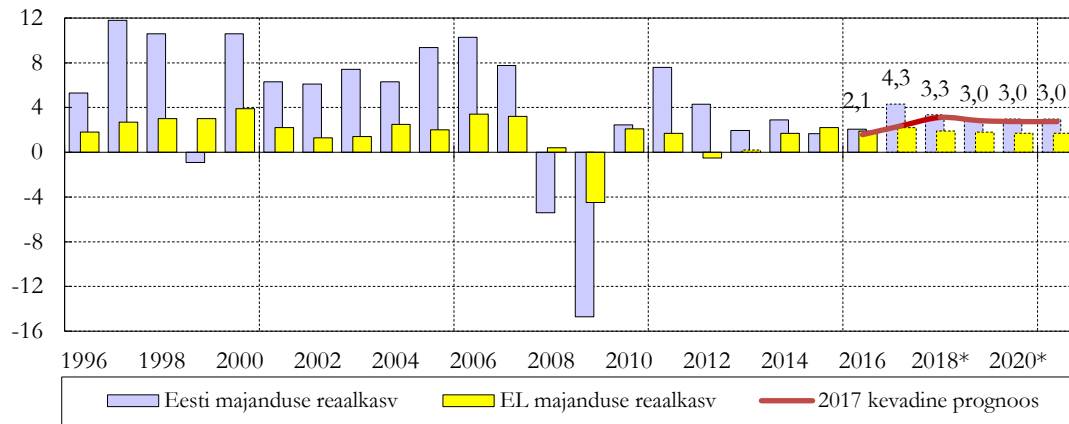
2017. aasta **valitsussektori eelarvepositsiooni** prognoos on võrreldes kevadprognoosis oodatuga paranenud 0,4% võrra SKPst ning 2018. aastal 1,5% võrra SKPst, mis tuleneb nii paranenud majandusolukorrast tingitud suurenenud tuludest kui ka vähenenud sotsiaalkuludest ning edasi nihkunud investeringutest keskvalitsuse tasandil.

2017. aasta **maksukoormuse** prognoosi on võrreldes kevadise prognoosiga vähendatud 1,4% võrra 33,5%ni SKPst ja 2018. aasta näitajat 0,5% võrra 34,4%ni SKPst. Maksukoormust mõjutas oluliselt SKP taseme ülespoole korrigeerimine mõlemal aastal, mis ei ole maksulaekumisi otseselt mõjutanud. Täiendavateks teguriteks olid regulaarselt kasumit jaotavate ettevõtete madalama tulumaksumäära meetme mõju ja riigi dividendide detsembrisse nihutamine.

Nominaalselt on käesoleva ja 2018. aasta **valitsussektori võlakoormuse** prognoosi võrreldes kevadel oodatuga vähendatud. Ka osakaaluna SKPst väheneb selle aasta võlakoormus 0,4% ning järgmisel aastal 1,9% võrra SKPst. Võlakoormuse vähendamise põhjuseks mõlemal aastal on varasemast positiivsem valitsussektori nominaalse eelarvepositsiooni prognoos ja SKP taseme ülespoole korrigeerimine.

Joonis 3**Sisemajanduse koguprodukti reaalkasv**

(protsenti)

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Tabel 6**Võrdlus eelmise prognoosiga**

(protsenti)

	Suvine prognoos 2017			Muutus võrreldes 2017. aasta kevadise prognoosiga		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
SKP jooksevhindades (mld eurot)	22,9	24,5	25,9	0,8	1,0	1,1
SKP reaalkasv	4,3	3,3	3,0	1,9	0,2	0,2
SKP nominaalkasv	8,7	6,9	5,8	3,1	0,6	0,1
Tarbijahinnaindeks	3,4	2,7	2,5	0,1	0,0	0,0
Tööhõive (15–74-aastased, tuhat)	649,7	652,5	655,5	2,2	3,5	6,0
Palga reaalkasv	2,9	2,5	3,0	0,4	0,2	0,1
Investeeringud koos varudega (% SKPst)	25,8	25,8	26,1	1,2	2,0	2,0
Sisenõudlus	4,4	3,6	3,0	0,8	1,2	0,2
Kaupade ja teenuste eksport	3,5	4,0	3,9	-0,2	0,1	-0,1
Kaupade ja teenuste import	3,8	4,4	4,1	-1,6	1,4	-0,1
Jooksevkonto (% SKPst)	2,1	1,9	1,8	0,8	0,0	0,2
Panus SKP kasvu						
Sisemajanduse nõudlus	4,3	3,5	2,9	0,8	1,2	0,2
Kaupade ja teenuste bilanss	0,0	-0,2	0,0	1,2	-1,0	0,0
Valitsussektor (% SKPst)						
Valitsussektori eelarvepositsioon	0,0	-0,2	-0,3	0,4	1,5	0,8
Valitsussektori võlakoormus	9,0	8,6	8,6	-0,4	-1,9	-3,0
Maksukoormus	33,5	34,4	34,4	-1,4	-0,5	-0,7

Allikas: Rahandusministeerium.

1.2. Võrdlus teiste institutsioonide prognoosidega

Alljärgnevalt on välja toodud olulisemad erinevused rahandusministeeriumi 2017. aasta kevadise majandusprognosi ning teiste makromajandusprognose koostavate institutsioonide viimaste avalikult teadaolevate kasvuootuste vahel. Nende omavahelisel võrdlemisel tuleb arvestada, et prognoosid on koostatud erinevatel aegadel ja sellest tulenevalt erineva informatsiooni alusel, mis tingib ka erinevused prognoosi eeldustes ja tulemustes.

Aasta alguses olid erinevate prognoosijate majanduskasvu ootused 2017. aastaks 2,2-2,5% vahemikus. Pärast oodatust tugevama I kvartali SKP avaldamist on alates suvekuudest kasvuprognoosi märkimisväärselt tõstetud. Kuna osad asutused ei ole prognoosi jõudnud uuendada, on ka erinevused prognooside vahel tavapärasest suuremad. Rahandusministeeriumi suvine majanduskasvu prognoos selleks aastaks on kõrgeim, kuna on valminud prognoosidest ainus, mis koostatud augusti lõpus avaldatud uue aegrea põhjal ning võtab arvesse ka II kvartali tugeva kasvu.

2018. aasta majanduskasvu osas on institutsioonid suuremal üksmeelel. Kui aasta esimesel poolel jäid prognoosid vahemikku 2,6-3,1%, siis pärast jooksva aasta tugevate kasvunumbrite avaldamist on prognoose 2018. aastaks kergelt tõstetud. Viimased prognoosid varieeruvad vahemikus 2,9-3,3%. Rahandusministeerium tõstis 2018. aasta majanduskasvu prognoosi 3,3%ni, mis on prognoosivahemiku ülemises otsas.

Tabel 7

Majandusprognoside võrdlus

	SKP reaalkasv, %			SKP nominaalkasv, %		
	2017*	2018*	2019*	2017*	2018*	2019*
Rahandusministeerium	4,3	3,3	3,0	8,7	6,9	5,8
Eesti Pank	3,5	3,3	2,9	6,9**	6,1**	5,7**
Swedbank	3,5	3,2	2,7	6,9	6,1	5,5
SEB	3,6	3,2	3,0	–	–	–
Nordea	3,3	2,9	2,8	–	–	–
Consensus Forecasts	3,1	2,9	–	–	–	–
Euroopa Komisjon	2,3	2,8	–	5,9**	6,1**	–
IMF	2,5	2,8	2,7	5,4	6,1	5,8
OECD	2,6	3,1	–	6,6**	6,0**	–
Konjunkturiinstituut	3,3	–	–	–	–	–

	Tarbijahinnaindeks, %			Valitsussektori positsioon, % SKPst		
	2017*	2018*	2019*	2017*	2018*	2019*
Rahandusministeerium	3,4 (3,6*)	2,7 (2,9*)	2,5 (2,7*)	0,0	-0,2	-0,3
Eesti Pank	3,2 (3,4*)	2,4 (2,7*)	2,1 (2,5*)	-0,5	-0,9	-0,9
Swedbank	3,3	2,9	2,5	-0,5	-0,7	-0,5
SEB	3,2*	2,8*	2,5	-0,3	-0,8	-0,8
Nordea	3,3	2,5	2,4	-0,6	-0,9	-0,9
Consensus Forecasts	3,1	2,6	–	-0,2	-0,3	–
Euroopa Komisjon	3,3*	2,9*	–	-0,3	-0,5	–
IMF	3,2*	2,5*	2,3*	0,3	-0,2	-0,3
OECD	3,2*	2,8*	–	-0,4	-0,7	–
Konjunkturiinstituut	3,1	–	–	–	–	–

* Tarbijahindade harmoneeritud indeks.

** Arvutatud nominaalse SKP mahu prognoosi või SKP reaalkasvu ja deflaatori summeerimise põhjal.

Allikad:

Rahandusministeerium. Suvine majandusprognoos. 13.09.2017.

European Commission. European Economic Forecast. Spring 2017. 11.05.2017.

IMF. World Economic Outlook. April 2017. 18.04.2017.

OECD Economic Outlook. No 101. June 2017. 07.06.2017.

Eesti Pank. Rabapoliitika ja majandus. 2/2017. 14.06.2017.

Konjunkturiinstituut. Konjunktuur nr 2 (201) 2017. 06.07.2017.

SEB. Nordic Outlook. September 2017. 29.08.2017.

Swedbank. Swedbanki majandusprognoos - august 2017. 29.08.2017.

Nordea. Nordea Economic Outlook. 03/2017. 06.09.2017.

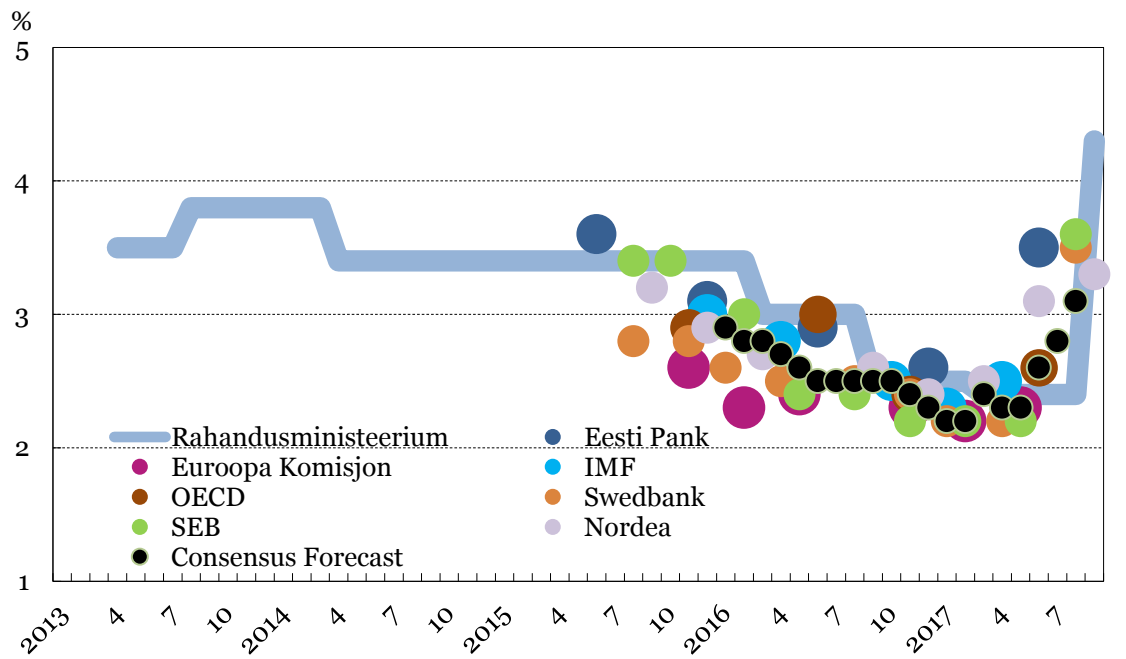
Eastern Europe Consensus Forecasts. 14.08.2017.

Joonis 4

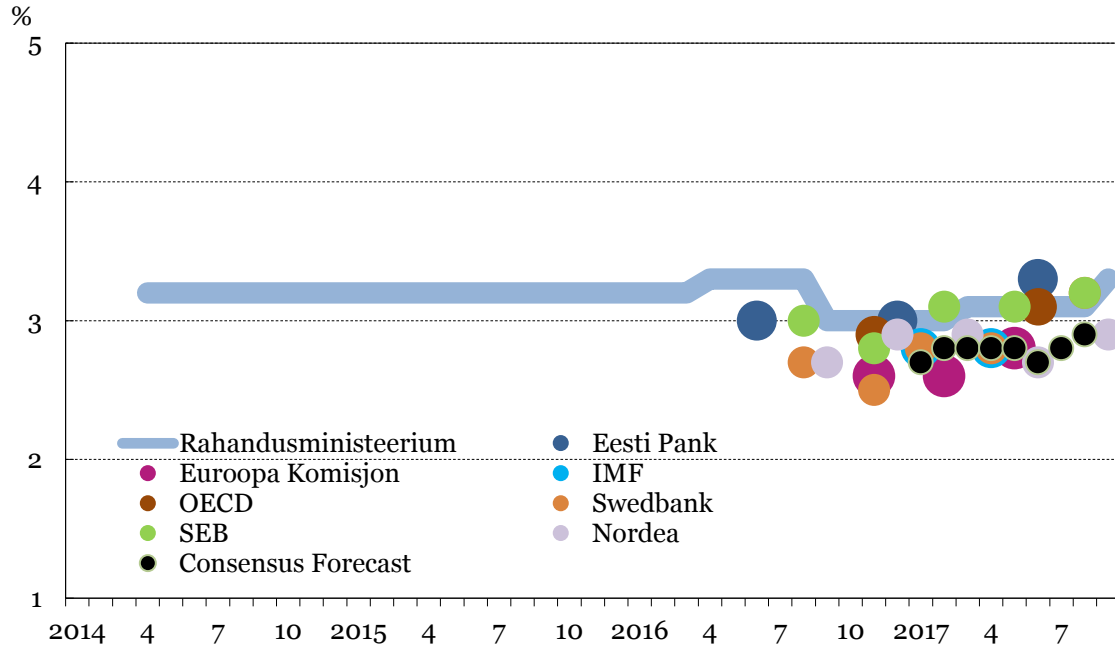
Eesti majanduskasvu prognooside muutumine

(protsenti)

A. Eesti majanduskasvu prognoosid 2017. aastaks prognoosi avalikustamise aja järgi

B. Eesti majanduskasvu prognoosid 2018. aastaks prognoosi avalikustamise aja järgi

Allikad: Rahandusministeerium, Eesti Pank, Euroopa Komisjon, IMF, OECD, Swedbank, SEB, Nordea, Eastern Europe Consensus Forecasts.

2. VÄLISKESKKONNA EELDUSED

2016. aastal oli **maailmamajanduse** kasv tagasihoidlik tööstusriikide kasvu pidurdumise ning arenevate turgude nõrkuse tõttu. Selle aasta alguses maailmamajandus tugevnes, kaubavahetus elavnes ning aasta kokkuvõttes oodatakse globaalse majanduskasvu kiirenemist 3,5%ni. Tegu on ühtlasi viimaste aastate kiireima kasvuga. Selle taga on nii arenenud tööstusriikide kui ka arenevate turgude kasvuväljavaadete paranemine. Järgnevatel aastatel peaks majanduskasv veidi kiirenema eelkõige arenevate turgude hoogsama arengu arvelt.

Euroala ostujuhtide indeks (PMI) on kevadise kõrgtaseme lähedal, viidates majandusaktiivsuse jõulise suurenemise jätkumisele. Ka eksporditellimuste portfell oli augustis viimaste aastate kõrgeim, mis näitab, et euro hiljutist tugevnemist ei nähta veel ekspordi pärssiva tegurina. Väliskeskkonnast tulenevad negatiivsed riskid on veidi taandunud, mida on soodustanud poliitilise riski vähenemine euroalas ning proteksionismile pöördumise kartuste mitterealiseerumine. Euroalas tuuakse positiivse riskina välja praeguse töusutsükli võimalikku pikemaajalist kestust. Siiski nähakse keskpikas perspektiivis riske allapoole olevaks, tulenedes USA fiskaalstiimuli ebaselgusest, Brexit'i läbirääkimiste kulgemisest, kuid ka Hiina edasistest arengutest.

Soodsad arengud väliskeskkonnas toetavad ka **Eesti peamiste kaubanduspartnerite** majandusarengut. Aasta alguses on nende riikide majanduskasv ja impordinõudlus hoogustunud. Kevadprognoosiga võrreldes on peamiste kaubanduspartnerite majanduskasvu prognoosi märgatavalt tõstetud, vaid USA arengud on veidi tagasihoidlikumad. **Impordinõudlus** kujuneb sel aastal viimase viie aasta tugevaimaks, ulatudes 4,1%ni. Suuremal määral toetab siinsete eksportivate ettevõtete kasvuvõimalusi Soome, Rootsi ja Läti impordinõudlus. Venemaa majandus on kasvurajal tagasi, panustades pärast kolme aastast langust välisnõudlusesse taas positiivselt. Järgnevatel aastatel püsib konjunktuur maailmamajanduses soodsana ning välisnõudluse kasv stabiliseerub 3,6%-3,8% vahemikus. Ühtlasi tähendab see Eesti eksportivatele ettevõtetele häid võimalusi eksporditulude suurendamiseks.

Inflatsioon euroalas on pärast aasta alguse kõrgtaset energiahindade tõusu pidurdumise mõjul alanenud. Madalamate naftaeelduste tõttu on aastatel 2017-2018 euroala inflatsiooniprognosi langetatud, lisaks võib euro tugevnemine mõnevõrra pidurdada hinnatõusu. Euroala baasintressid jäävad lähiaastatel negatiivseks, kuna Euroopa Keskpank jätkab mahuka võlakirjade kokkuostuprogrammiga.

EUR/USD vahetuskurss on alates kevadest tugevnenud. Euroala majanduse tugevnemine, valimistega seotud poliitilise riski vähenemine ning märgid USA fiskaalstiimuli ebaselgusest on tugevdanud euro vahetuskurssi USA dollari suhtes. Augusti alguses fikseeriti EUR/USD vahetuskurss 1,179 tasemel kogu prognoosiperioodiks.

Nafta hind on sel aastal olnud volatiilne. Talvekuudel tipnes nafta hind 55 USD/barreli juures, seejärel on nafta USA kildanafta toodangu suurendamise ning varude kasvu tulemusena odavnenud. Suvises majandusprognoosis oleme arvestanud 51,6 ja 53,1 USD naftahinnaga aastatel 2017–2018, mis on mõnevõrra madalam tase võrreldes eelmise prognoosiga.

Tabel 8

Prognoosi olulisemad väliseeldused

(protsenti)

	Eeldused RM 2017. aasta suvises prognoosis							Erinevus RM 2017. a kevadise prognoosiga		Allikad
	2006–2016 keskm	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*	2017*	2018*	
1. Euroala 3-kuu intressimäär (aasta keskmine)	1,5	-0,3	-0,3	-0,2	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	COM, ECB, RM
2. Euroala pikaajaline intressimäär (aasta keskm)	2,3	0,1	0,4	0,7	0,9	1,2	1,4	-0,1	-0,1	Eurostat, COM, RM
3. EUR/USD vahetuskurss (aasta keskm)	0,778	0,904	0,887	0,848	0,848	0,848	0,848	-0,06	-0,10	EP, RM
4. Euroala harmoneeritud THI	1,5	0,2	1,5	1,3	1,6	1,8	1,9	-0,3	-0,2	Eurostat, ECB, RM
5. Nafta hind (Brent, USD/barrel)	82,2	43,7	51,6	53,1	53,6	54,4	55,4	-4,2	-2,9	EIA, NYMEX Brent futuurid
6. Nafta hind (Brent, EUR/barrel)	62,8	39,5	45,8	45,0	45,5	46,1	47,0	-7,0	-7,9	EIA, NYMEX Brent futuurid
7. EL28 SKP kasv	1,1	1,9	2,2	1,9	1,8	1,7	1,7	0,4	0,1	Eurostat, CF, RM
8. Ekspordituru SKP kasv (12 riiki)	1,2	1,7	2,1	1,7	1,7	1,6	1,6	0,5	0,1	Eurostat, CF, IMF, RM
9. Ekspordituru impordi kasv (40 riiki)	3,3	2,7	4,1	3,8	3,8	3,7	3,6	0,7	0,2	Eurostat, IMF, COM, RM

Allikad: ajaloolised andmed pärinevad Eurostatist, Eesti Pangast (EP), U.S. Energy Information Administration'ist (EIA); prognooside aluseks võimalusel Consensus Economics (CF), Euroopa Komisjoni (COM) ja NYMEX Brent futuurid.

3. MAKROMAJANDUSPROGNOOS

3.1. Majandusaktiivsus ja pakkumine

Eesti majanduskasv kiirenes 2017. aasta esimeses pooles 5,2%ni, mis ületas kevadel prognoositut. Tegevusalades toodetud lisandväärtuse kasv ulatus tugevnenud välisnõudluse ja suurenenud investeerimisaktiivsuse tõusu toel 5,9%ni. Lisandväärtuse kasvu suurendas ettevõtlussektor, kus toodangu kasv kiirenes, toetudes välis- ja sisenõudluse kosumisele ning müügihindade tõusule. Tööjõukulud kasvasid toodangu kasvust aeglasemalt, mis tõi kaasa kasumite ja tootlikkuse suurenemise enamikes tegevusalades. Majanduskasv muutus aasta esimeses pooles varasemast laiapõhjalisemaks. Kasvu toetasid enim ehitussektor ning peamiselt sisetarbimisele orienteeritud teenindusharud nagu kaubandus, info ja side ning kutse- ja tehnikalane tegevus, mis tagasid kokku üle poole kogu lisandväärtuse juurdekasvust. Majanduskasvu nõrgendas põllu- ja metsamajandus ning kalandus, mille lisandväärtust mõjutas põllumajandustoodangu hoogne hinnatõus.

Majanduse üldolukord püsis viimastel kuudel hea. Kindlustunne on aastatagusega võrreldes oluliselt tõusnud nii äriktoris kui ka tarbijatel. Samas majandusosalduindeksi³, mis kerkis juunis viimase seitsme aasta tippasemele, alanen taas juulis-augustis. Languse taga on ettevõtjate halvenenud hinnangud konjunktuurile, eriti tööstuses ja teeninduses. Majandusaldust mõjutasid veel nõrgenenud hinnangud tellimuste seisule ehituses ja tööstuses. Majandusaktiivsus püsib ka teisel poolaastal kõrgel, kuid majanduskasv jääb tugevnenud võrdlusbaasil siiski aeglasemaks kui aasta esimeses pooles. 2017. aasta kokkuvõttes ootame majanduskasvuks 4,3%. Majanduskasvu jääb vedama ehitussektor ja sisetarbimisele suunatud teenindus, kuid kiireneb ka eksportiva tööstuse ja teenindusvaldkondade kasv. Aastatel 2018–2019 peaks majandus kasvama 3,3% ja 3%. Majanduskasvu peaks neil aastail rohkem toetama töötlev tööstus, logistikasektor ja teised ekspordile orienteeritud teenindusharud, mille kasv koos ekspordivõimaluste paranemisega kiireneb. Tugev nõudlus toob kaasa investeerimisaktiivsuse ja tarbimisvõime suurenemise, mis põhjustab ehituse, kaubanduse ja teiste sisenõudlusest sõltuvate valdkondade kasvu.

Tööstussektori tugi majanduskasvule suurenes selle aasta esimeses pooles. Positiivselt mõjutas kasvu energiatootmine ja mäetööstus, mille lisandväärtuse aastatagune langus asendus nüüd kiire tõusuga. Positiivselt panustas majanduskasvu ka töötlev tööstus, kus tootmismahud ja eksport suurenesid, toetudes valdavalt euroala turule suunatud harude kasvule. Toodangu kasvu soodustas lisaks paranenud ekspordivõimalustele ka suurenenud sisenõudlus ja kasvavad müügihinnad. Kasv oli senisest laiapõhjalisem, kuid suurim mõju oli puidu-, metalltoodete, kütteõlide ja elektriseadmete tootmismahude kasvu. Tootmisvõimsuste rakendatuse keskmine tase tõusis II kvartalis 75%ni 2016. aasta 73%lt. Samas ligi kolmandikus harudes jätkus toodangu langus ning tootmisvõimsuste rakendatuse tase jäi 62-67% juurde. Enim pidurdas töötleva tööstuse toodangu ja lisandväärtuse kasvu langus elektroonikatoodete tootmises. Ettevõtjate tootmise kasvu ootused ja tellimuste seis

³ Euroopa Komisjoni poolt avaldatav töötleva tööstuse, jaekaubanduse, ehituse, teeninduse ja tarbijate sesoonselt silutud kindlustunde indikaatorite koondnäitaja.

viitavad tõusutrendi jätkumisele ka aasta teises pooles. Toodang võib tugevneva välis- ja sisenõudluse toel suurenda sel ja tuleval aastal vastavalt 8% ja 5%. Tööstussektori panus SKP kasvu peaks suurenema, mis eeldab investeringuid tootmisvõimsuste suurendamisse, uutesse tehnoloogiatesse ning tootlikkuse tõstmisse.

Ehitussektori lisandväärtuse kasv kiirenes esimesel poolaastal 19%ni, tulenevalt ettevõtete ehitusmahtude suurenemisest nii siseturul kui välismaal. Eesti ehitusturгу mõjutas enim riigipoolsete tellimuste suurenemine, mis väljendus rajatiste ehitamise 42%ses kasvus. Kasvu toetas veel jätkuv tõus hoonete, eeskätt korterelamute ehituses ning taas suurenenud rekonstrueerimistööd. Tellimuste seis ja kasvav ettevõtete kindlustunne näitab tõusutrendi jätkumist. Ehitustööde maht võib sel aastal kasvada 22% ja tuleval aastal veel 10%. Kasvu veavad elamuehitus, rekonstrueerimistööd ning infrastruktuuriobjektide ehitus, viimast eelkõige ELi fondide vahendite toel.

Teenindussektori panus majanduskasvu suurenes selle aasta esimeses pooles. Kasvu toetas enim programmeerimine, mille lisandväärtuse kasv ulatus 18%ni. Oluline mõju oli kaubanduse, finantstegevuse, rentimise ja veel mitme valdavalt siseturule suunatud valdkondade lisandväärtuse kasvul. Logistikasektori kasv osutus samuti positiivseks, seda eelkõige taas suurenenud veoteenuste ekspordi toel. Teeninduse kindlustunne liikus viimastel kuudel tõusutrendil, kajastades turukonjunktuuri ja kasvu väljavaadete paranemist enamikes valdkondades, seda eriti infotehnoloogias, arhitekti- ja inseneriteenustes ning logistikas. Selle aasta teises pooles võib oodata kasvu jätkumist info ja side valdkonnas, ehitusega seotud teeninduses ning muudes suuresti siseturule suunatud harudes. Tuleval aastal hakkab kasvu rohkem panustama eksportiv teenindus, eriti logistikasektor, hulgikaubandus ning turismiga seotud teenindusharud.

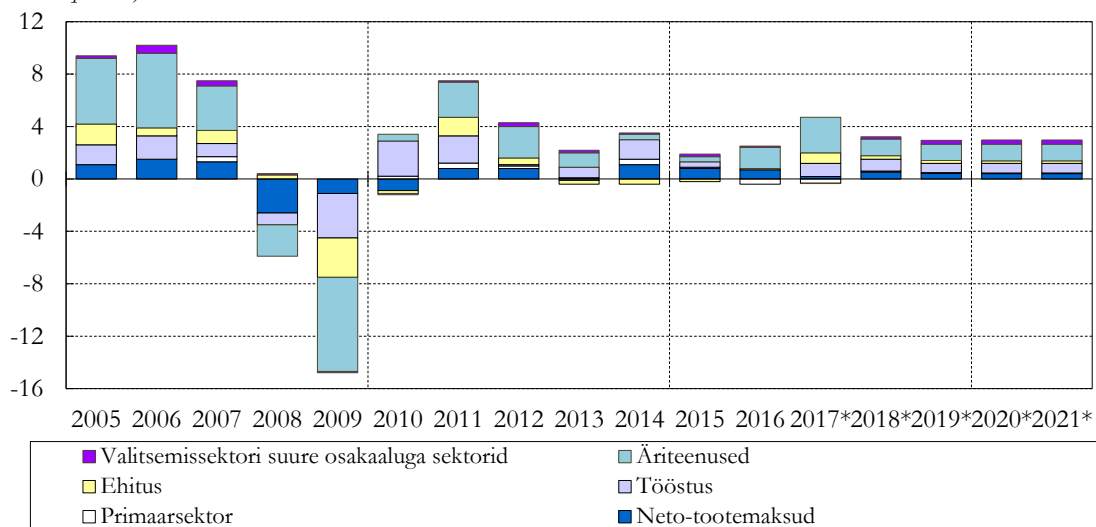
Riskid:

- o Oodatust aeglasem välisõudluse kasv võib avaldada negatiivset mõju eksportiva tööstuse ja teeninduse kasvule ning läbi selle ettevõtete finantsolukorrale, investeringutele ja töötajate arvule. See omakorda suurendab ärisektori ja tarbijate ebakindlust, mis võib omakorda piirata investeerimis- ja tarbimisjulgust ning aeglustuda siseturule suunatud valdkondade kasvu.

Joonis 5

Tegevusalade panused SKP reaalkasvu

(protsendipunkti)

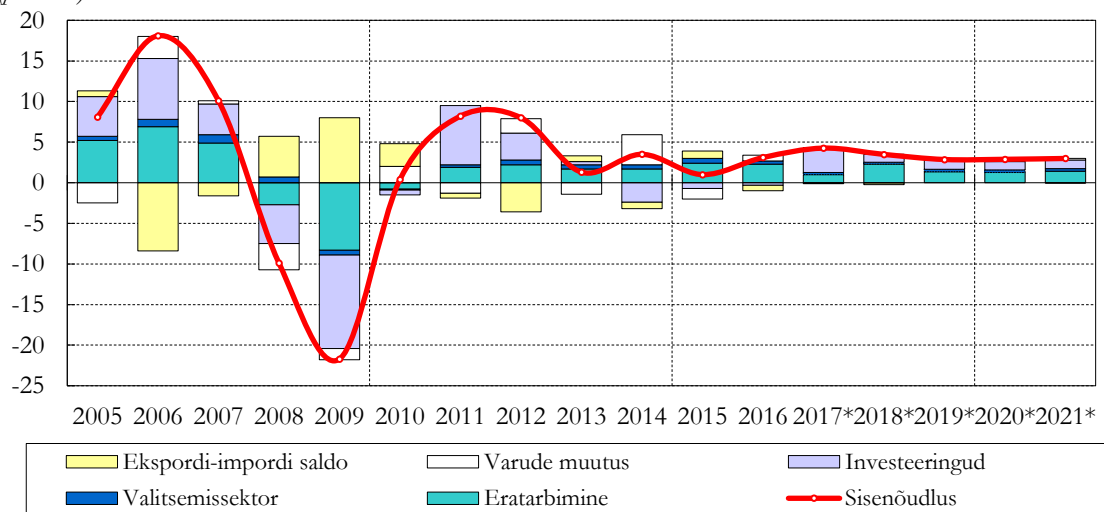

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Joonis 6

Panused sisemajanduse koguprodukti kasvu

(protsenti)

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

3.2. Tarbimine

Eratarbimise kasv on viimasel neljal aastal (2013–2016) ületanud SKP kasvu peaaegu kahekordselt (3,8% vs 2,2%), kuigi nominaalsete tarbimiskulutuste ja SKP nominaalkasvu erinevus on olnud palju väiksem (4,9% vs 4,1%). Seda on võimaldanud kiire palgatulu kasv tagasihoidliku majanduskasvu taustal, tulumaksukoormuse langus ning sotsiaalsirete suurendamine. Lisaks on tarbijahinnad viimase kolme aasta keskmisena olnud kerges languses, mis on veelgi toetanud realsissetulekute kasvu. Viimase aasta jooksul on aga hinnad pöördunud kiirele tõusule, mis on sissetulekute ostujõudu üha enam piiramas ning ühtlasi eratarbimise kasvu pärssimas. Hinnatõusu kiirenemine toimub eelkõige imporditavate

mootorikütuste ja toiduainete toel, kuid 2017. ja 2018. aastal kergitavad hindu oluliselt ka erinevad aktsiisitõusud. Seega tuleb osa netosissetuleku kasvust väiksema tulumaksukoormuse tõttu riigile tagasi maksta kõrgemate aktsiiside kaudu.

Tarbimise arengut mõjutab elanike reaalsissetulekute kasvule lisaks säästmiskäitumine – ehk kui suur osa jooksvast sissetulekust otsustatakse kulutada kaupadele ja teenustele ja kui suur osa säästa. Säästmine sõltub inimeste ootustest tuleviku suhtes – ebakindlate tulevikuväljavaadete korral on individuaalselt ratsionaalne säästmist suurendada. Eesti majapidamised on viimastel aastatel käitunud suhteliselt säästlikult, milleks on olnud objektiivseid põhjusi. Sissetulekute kasv on olnud küll kiire, kuid see on toimunud väga tagasihoidliku majanduskasvu tingimustes, mistõttu on töötajad võinud karta, et kiire palgakasv on ajutine. Sellises olukorras on ratsionaalne palgatõusust osa kõrvale panna, mida on viimastel aastatel ka tehtud. Nimelt on alates 2013. aastast elanike sissetulekud palgatulust, sotsiaalsiiretest ja välismaalt suurenenud kiiremini kui eratarbimiskulutused ning see kasvutempode erinevus sissetulekute kasuks on tähendanud säästumäära kasvu. Suurenevad säästmist on soosinud ka hinnalangus, mis ei motiveeri plaanitavaid oste tänasesse päeva tooma vaid pigem neid edasi lükkama. Majapidamiste endiselt ettevaatlikust hoiakust majanduskriisi pärandina annab tunnistust ka laenujäägi tagasihoidlik kasv, mis on seni jäänud veel alla sissetulekute kasvule. See omakorda tähendab, et elanike laenukoormus on kuni viimase ajani vähenenud. Vaatamata suhteliselt aeglasele majanduskasvule on tööturg viimastel aastatel olnud siiski küllaltki tugev ja töötus on stabiilselt vähenenud. See oleks võinud elanike tarbimisjulgusele avaldada suuremat positiivset mõju, kuid ilmselt on väga madala ja enne kriisi lausa negatiivse säästumäära ajad läbi ning Eesti elanike tarbimiskäitumine püsivalt konservatiivsem. See vähendab uue majandusbuumi tekke ohtu.

Ka tulevikus sõltub tarbimine sissetulekute, tarbijahindade ja säästmiskäitumise arengust. 2017. aastal kasvab palgatulu keskmise palga ja hõive kasvust tulenevalt kokku umbes 7,2% (lisandub madalapalgaliste maksutagastus) ning suurenevad toetused lastele ja üksikpensionäridele, kuid hinnaõus kiireneb 3,4%ni. Juba aasta esimeses pooles oli näha, et kulutused näiteks mootorikütustele suurenesid muudest kulutustes oluliselt kiiremini, samas kui mahuline tarbimine jäi eelmise aasta tasemele. Seega üritatakse oma reaalse tarbimise taset selles kaubagrupis säilitada. Kui eelpool mainitud säästumäära kasv on viimasel paaril aastal siiski aeglustunud, siis on 2017. aasta esimese poole tarbimise kasv (1,4%) üllatavalt madal ning aasta keskmiseks kasvaks kujuneb prognoosi kohaselt 1,8%. 2018. aastal jõustub tulumaksureform, mis tõstab kolmandikul töise tulu saajatel netopalka vähemalt 10%. Kuna jõukamal kümnendikul väheneb netotulu vaid kuni 2%, võiks leevenevat hinnatõusu arvestades tarbimise reaalkasvuks kujuneda 4,4%. Edaspidi tarbimise kasv aeglustub netosissetulekute kasvu aeglustumise tõttu ning jääb 2,5% lähedale.

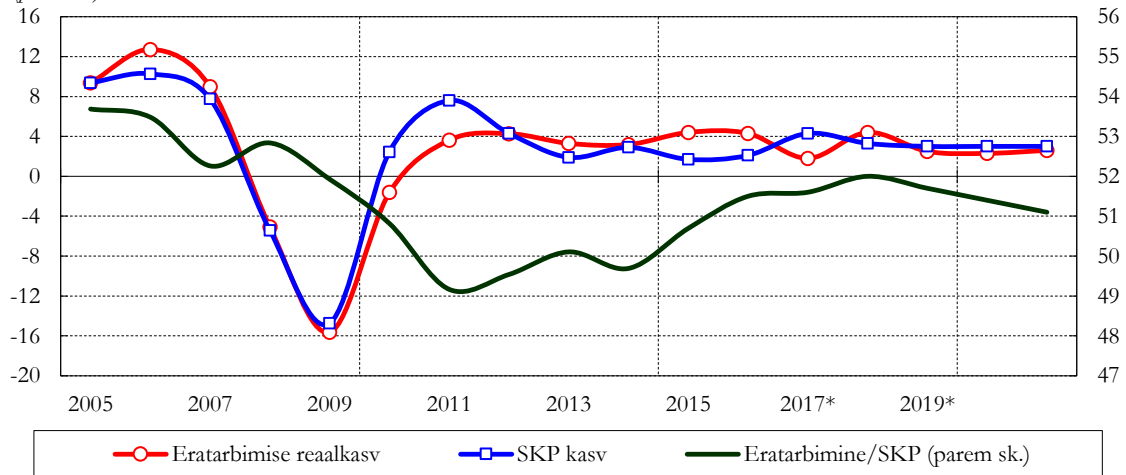
Riskid

- o Korrektsioon palga ja kasumite kasvu erinevuses viimase kahe aasta jooksul võib anda tagasilöögi tööturule hõive vähenemise ja palgakasvu aeglustumise kaudu, mis mõjutaks tarbimist nii sissetulekute otsese vähenemise või kasvu olulise aeglustumise kui ka ebakindluse suurenemise kaudu;
- o Elanike säästumäär on ajalooliselt kõrge, mistõttu võivad tarbijad stabiilse majandusarengu korral seda ka langetada, mis kiirendaks tarbimise kasvu sissetulekutega võrreldes. Samas võib erinevate globaalsete kriiside süvenemine ebakindlust suurendada ja säästumäära veelgi tõsta.

Joonis 7

Eratarbimine

(protsenti)

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

3.3. Kapitali kogumahutus

Investeeringute kolm aastat kestnud langus sai 2017. aasta esimeses pooles läbi ja prognoosi kohaselt jääb kasv lähiaastatel püsima. Viimaste aastate investeeringute nõrkust võib valitsussektori poolt seletada ELi uue perioodi rahade kasutuselevõtu viibimisega, mistõttu on ka planeeritud investeeringud edasi lükkunud. Ettevõtete investeeringuid on hoidnud kuni viimase ajani tagasi üldiselt ebakindlad majandusolud Eestis ja ELis ning tootmisvõimsuste piisavus olemasolevate tagasihoidlike tellimuste täitmiseks. Nõudluse suurenedes on peetud vähem riskantseks täiendava tööjõu palkamist, millest vabanemine majanduskonjunktuaari halvenedes oleks pärast kriisiaegseid tööturureforme suhteliselt lihtne, samas kui investeeringud on seotud pikaajaliste kohustustega. Viimastel kvartalitel aset leidnud nõudluskeskkonna paranemine on aga senist olukorda muutmas. Investeeringuid on viimasel ajal jõuliselt toetanud majapidamised, kelle eluasemeinvesteeringute kiire kasv taastus juba 2011. aastal ja on jätkunud suhteliselt stabiilselt, sõltudes kvartalite löikes siiski kinnisvaraprojektide valmimisest.

Ettevõtete investeeringute kolm aastat kestnud langusesse on oluliselt panustanud energiasektor, kus langustrend jätkus ka 2017. aasta esimeses pooles. Vaatamata sellele on ka ülejäänud tegevusalade investeeringud viimasel kolmel aastal kahanenud. Ettevõtjate seisukohast on see käitumine olnud nõrga nõudluse ja ebakindla majanduskonjunktuaari tingimustes olnud ratsionaalne. Alates majanduskriisi algusest kuni 2016. aasta lõpuni on ettevõtjad nii tööstuses, ehituses kui teeninduses nimetanud peamise äritegevust takistava tegurina ebapiisavat nõudlust. See olukord on viimasel poolel aastal siiski hakanud muutuma ja eriti ehituses on viimastel kuudel suurimaks takistuseks saanud tööjõu puudus. Samuti on tööstuses olnud tootmisvõimsuste piisavus ajaloolises võrdluses hea ning see hinnang on püsinud ilma muutusteta kuni 2017. aasta alguseni. Alles teises-kolmandas kvartalis on selle näitaja osas taastumas kriisi- ja buumieelne olukord (2003–2004). Ettevõtjate hinnangute muutumisega on käinud käsikäes investeeringud, mille dünaamika on ka ajalooliselt olnud konjunktuaariindikaatoritega sarnane. Seetõttu on investeeringute pöördumine kasvule hästi

seletatav nii nõudluse paranemise kui vabade tootmisvõimsuste vähenemisega ettevõtetes. Kuna Eesti ekspordipartnerite prognoose on viimasel ajal korrigeeritud ülespoole, siis võib tugevneva välisnõudluse tingimustes oodata investeeringute kasvu jätkumist SKPga võrreldes kiiremas tempos, mida finantseerimistingimused ei peaks lähiaastatel takistama.

Majapidamiste eluasemeinvesteeringute kasv on juba kuus aastat olnud tugev ning majandusliku ebakindluse järkjärguline taandumine nii Eestis kui ELis peaks suurendama elanike julgust võtta edaspidi rohkem pikaajalisi finantskohustusi. Kuni viimase ajani on majapidamiste laenukoormus kiire sissetulekute kasvu taustal siiski vähenenud, kuid see trend on aeglaselt pöördumas. Võrreldes laenukäivet ehk uute eluasemelaenude mahtu elanike kinnisvaratehingute mahuga võib aga öelda, et inimeste laenukäitumine on endiselt väga ettevaatlik. Võrreldes kriisieelse ajaga finantseeritakse kinnisvaratehinguid laenurahaga agregeeritult poole väiksemas mahus. Ühest küljest seletab seda pankade konservatiivsemad laenutingimused, teisalt aga on ilmselt oluliselt suurenenud korterite ostmine investeerimise eesmärgil. Uue kinnisvara kiire hinnatõusu tingimustes ning erasektoris viimastel aastatel akumulunud säästude olemasolul on see loomulik, arvestades ka ettevõtlussektori kahanenud kasumeid viimastel aastatel. Eluasemeinvesteeringute osakaal SKPs peaks järgnevatel aastatel suurenema.

2017. aastal kasvavad investeeringud ühekordsete tegurite mõjul ja madala baasi tõttu 14% ning nõudluskeskkonna paranedes järgnevatel aastatel üle 4%. Investeeringute osakaal SKPs suureneb mõnevõrra, mis loob eeldused tööviljakuse kasvu kiirenemiseks.

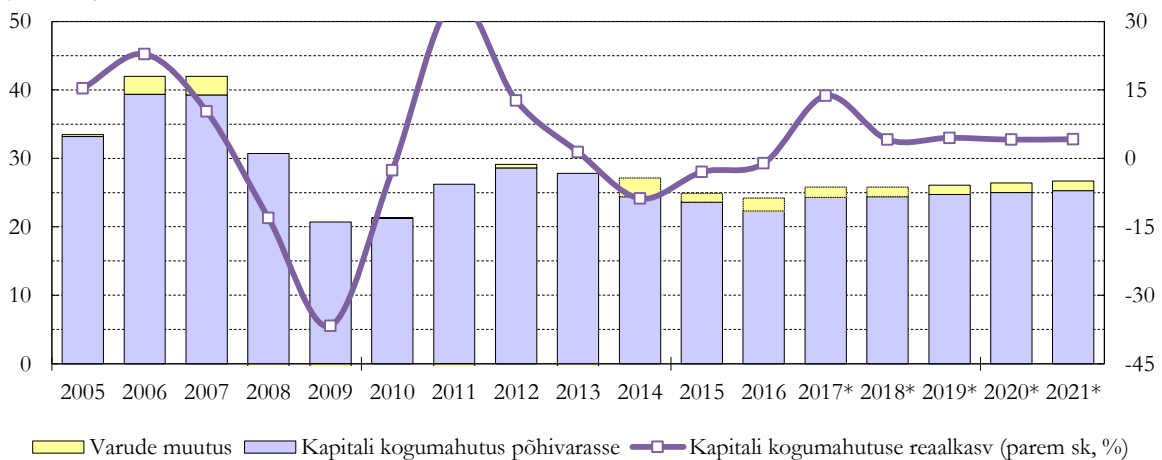
Riskid:

- o Kui majandusosalduuse viimase poole aasta paranemistrend pöördub ning osutub järjekordseks valehäireks, siis püsib nõudlus madalal ja ettevõtjatel investeerimishuvi ei teki;
- o Elanike säästumäära vähenemine nii Eestis kui lähiriikides võib nõudlusolukorda parandada oodatust kiiremini, mis annab ettevõtetele motivatsiooni investeeringute suurendamiseks.

Joonis 8

Investeeringud

(% SKP_{st})

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

3.4. Välistasakaal

Pärast 2015. aasta madalseisu hakkas välisnõudlus ehk kaubanduspartnerite import möödunud aastal taastuma ning eksport pöördus 4,1%le kasvule. Suurenes nii kaupade kui teenuste eksport, samuti taastus varasemale perioodile omane ekspordi jalajälje suurenemine. 2017. aasta esimesel poolel kompenseeris kaubaekspordi mõnevõrra aeglasema kasvu teenuste ekspordi hoogustumine, mille tulemusena eksport kasvas 4%. Eesti päritolu kaupadest vedas kasvu põlevkiviõli, puidutoodete ja puitehitiste, metallitoodete ning masinate ja seadmete väljaveomahtude suurenemine. Kaupade ekspordi jõulist kasvu pidurdas elektroonikatoodete langus, kus annab tunda sideseadmete (Ericssoni) välistellimuste vähenemine. Kuigi sektori lisandväärtus on väike, mõjutab see oluliselt väliskaubandusstatistikat. Teises kvartalis vähenesid sideseadmete väljaveomahud ligi kolmandiku võrra, mille panus kaupade ekspordi nominaalkasvu ulatus ca -4%punkti.

Olulisematest turgudest suurendati enam ekspordi Hollandisse (+112%), Saksamaale (+29%) ja Soome. Hollandi tugeva kasvu taga on siiski ühe kaubagrupi, õliproduktide, suurenenud väljavedu. Ekspordigeograafia on laienenud ning suuremaid kasvunumbreid võib täheldada mitmetel seni väiksema osakaaluga sihtturgudel. Kaubaekspordi kasv on pea kaks korda kiirem EL välistel turgudel. Pärast aastaid kestnud langust on eksport Venemaale samuti kasvurajal. Seda on soodustanud idanaabri majanduse järk-järguline taastumine ning rubla tugevnemine. Suuremal määral avaldub see elavnenud re-ekspordi kaudu, kus ligi poole re-ekspordi kogukasvust moodustab läbi Eesti Venemaale veetav kaup. Teenuste eksport suurenes I poolaastal 7% ning kasv oli laiapõhjaline. Ka transiidimahtude languses kannatanud veoteenuste eksport hakkas madala baasi pealt taastuma. Ekspordihinnad on pärast kolm aastat kestnud langust tõusule pöördunud, mida võimaldas välisnõudluse tugevnemine ning toorainete kallinemine. Ühtlasi jätkus kaubandustingimuste paranemine. Import suurenes 3,4%, mida toetas tugevnenud sisenõudlus ning tootmiseks vajalike sisendite suurenenud sissevedu.

Väliskeskkond on sel aastal Eestile soodne. Üleilmne kaubavahetus ja majanduskasv on kiirenenud ning Eesti lähinaabrite majandused on kosunud euroala keskmisest kiiremini. Hoogne areng jätkub ka aasta teisel poolel, võimaldades ettevõtetel suurendada ekspordimahtusid ning tõsta hinda. Välisnõudluse kasv kujuneb sel aastal viimase viie aasta tugevaimaks, ulatudes 4,1%ni. Kuigi ekspordi kasv on laiapõhjaline ning kasvutrendil on ka kaugemad sihtturud, pidurdab kaubaekspordi suure osakaaluga sideseadmete välistellimuste nõrkus. Seetõttu võib sel aastal oodata välisnõudlusest mõnevõrra tagasihoidlikumat **kaupade ja teenuste ekspordi** kasvu (3,5%). Teenuste eksport püsib tugevana eelkõige välisturistide kasvavate külastuste, taastuvate veoteenuste ning mitmesuguste äriteenuste ekspordi suurenemise tõttu. Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumisel aasta teisel poolel on teenustesektorile samuti positiivne mõju. Suuremal määral toetab siinsete eksportivate ettevõtete kasvuvõimalusi Soome, Rootsi ja Läti impordinõudlus. Võrreldes eelmise prognoosiga on rohkem korrigeeritud Venemaa impordikasvu, kus on pärast kolm aastat kestnud langust sisseveomahud kiirelt taastuma hakanud. Järgnevatel aastatel jätkub maailmamajanduse tugevnemine, mis toetab ka meie kaubanduspartnerite käekäiku. Ekspordi kasv stabiliseerub 4% juures, mis on veidi kiirem välisnõudluse kasvust.

Import suureneb sel aastal 3,8%, mida toetab valitsussektori investeeringute taastumine seoses välisvahendite suurenenud kasutamise ja ettevõtete suurenenud investeerimisvajadus. Prognoosiperioodil saab impordi kasv olema ekspordist veidi kiirem investeerimisaktiivsuse tugevnemise mõjul.

Viimasel kahel aastal on **jooksevkonto** ülejääk stabiliseerunud 2% juures suhtena SKPsse. Tagasihoidliku investeerimisaktiivsuse mõjul on kaubavahetusbilansi puudujääk olnud väiksem kui varasematel aastatel. Aeglane majanduskasv ja hindade langus pärssis välisettevõtete kasumlikkust, mistõttu ka esmase tulu puudujääk on taandunud. 2017. aastal ulatub jooksevkonto ülejääk 2,1%ni SKPst. Investeeringute hoogustumist ja välisettevõtete kasumlikkuse taastumist tasakaalustab teenuste bilansi paranemine tugeva ekspordi tõttu. Jooksevkonto ülejääk väheneb veidi järgnevatel aastatel stabiilse ja potentsiaalilähedase majanduskasvu tingimustes.

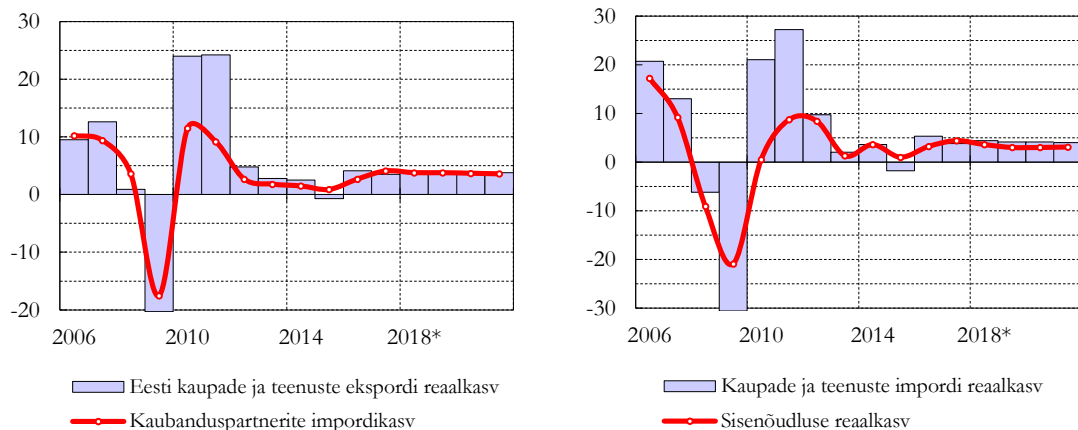
Riskid:

- o Väliskeskonna mõjud – kui väliskeskond osutub oodatust tugevamaks või nõrgemaks, mõjutab see kaubanduspartnerite kaudu ka Eesti ekspordi kasvu;
- o Väliskaubandusmahtusid mõjutab suurettevõtete välistellimuste kõikumine, kelle toodangul on märkimisväärne osa Eesti ekspordis;
- o Kuigi euro on viimastel kuudel jõudsalt tugevnenud, on euroala eksporditellimused jätkuvalt kõrgtasemel. Sellele vaatamata võib osadel turgudel euro tugevnemine eksporti piirama hakata.

Joonis 9

Väliskaubanduse prognoos

(protsenti)

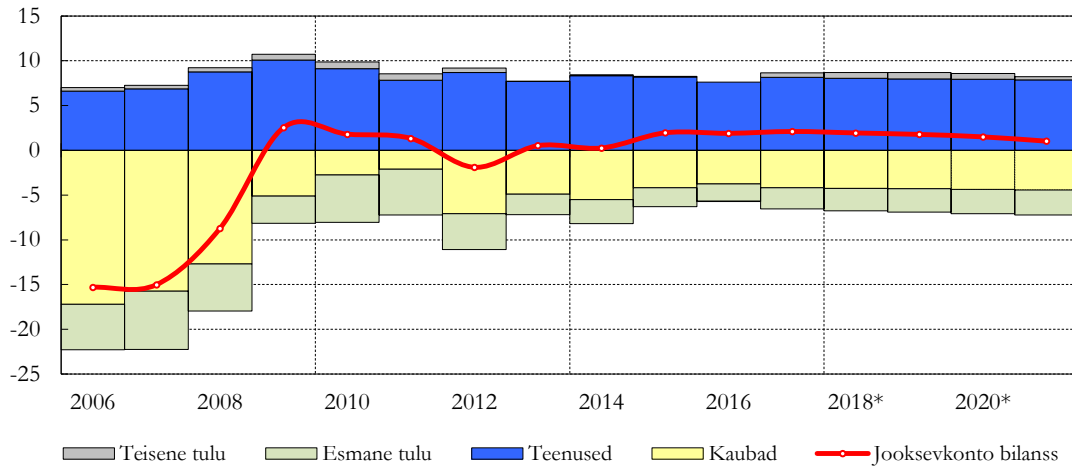

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Joonis 10

Jooksevkonto

(% SKPst)

Allikas: Eesti Pank, Statistikaamet, Rahandusministeerium.

3.5. Inflatsioon

Toorainehindade tõusule pöördumise tulemusena sai möödunud aasta suvel läbi kaks aastat kestnud tarbijahindade langus. 2016. aasta lõpus ja käesoleva aasta alguses kiirenes hinnatõus märgatavalt. Lisaks välisteguritele kergitasid hinnataset ka aasta esimestel kuudel jõustunud uued aktsiisimäärad. Järk-järgult taastus ka teenuste hinnatõus, mida möödunud aastal hoidsid tagasi kütuse odavnemise kaudsed mõjud ning mõned ühekordsed tegurid. Nafta kallinemist põhjustasid nii nõudlus kui pakkumispuuslused tegurid – OPECi kokkulepe naftatootmist piirata ning teiselt poolt maailmamajanduse kasvuväljavaadete paranemine, mis kergitas meil mootorikütuse hinda viimaste aastate madaltasemelt. Toidutoorme maailmaturu hinnad on tõusutrendil möödunud aasta suvest alates, jõudes nüüdseks 2,5 aasta kõrgeimale tasemele. Siinsetesse tarbijahindadesse hakkas hinnatõus üle kanduma möödunud aasta lõpukuudel ning jätkudes sel aastal. Lisaks on jahedad ilmad põhjustanud aiasaaduste kallinemist. Selle mõjul on toiduainete kallinemine laiapõhjaline, ulatudes aasta esimesel poolel 4,8%ni. Suuremal määral on tõusnud piima-, õli- ja kalatoodete hinnad. Toidukorvi suure osakaalu tõttu moodustas kallinenud toit 1%punkti ehk ligi kolmandiku inflatsioonist. Teenuste inflatsiooni kiirenemist veab suurenenud majandusaktiivsus, toorainete kallinemise ülekandumine kui ka elavnenud turism seoses Euroopa Liidu eesistumisega. Teenuste hindade arengute tõttu kiirenes baasinflatsioon II kvartalis 2,1%ni (2016. aastal 1,2%). Kui aasta esimesel poolel kõikus tarbijahindade tõus 3% juures, siis juulis-augustis toimus märgatav kiirenemine. Osalt põhjustasid selle juulis jõustunud lahja alkoholi uued aktsiisimäärad. Juulis tõusnud aktsiisimäärade tulemusena suurenes maksumeetmete panus inflatsiooni 1%ni. Sellest suurem osa, ehk 0,6% läheb alkoholsete jookide arvele.

Prognoosiaastaid silmas pidades jääb inflatsiooni kõrgtase 2017. aasta teise poole. Selle taga on toidu laiapõhjaline kallinemine, lisandunud maksumeetmed ning teenuste hinnatõus. Mõjutatuna peamiselt maailmaturu hindade tõusust ning osaliselt ka siseturu jõudsamast arengust, kallineb toit sel aastal 5,3%. Kuigi nafta hind on viimastel kuudel (eurodes mõõdetuna) olnud samal tasemel nagu aasta tagasi, kujuneb energiahindade tõusuks tänava ligi 5%. Suuresti on selle taga kütuse hoogne kallinemine aasta alguses, millest ligi kolmandiku

moodustab kõrgem aktsiisimäär. Turuosaliste ootuste kohaselt jäävad naftahinnad vaadeldaval prognoosiperioodil madalaks, seda vaatamata kergele tõusutrendile. Selle tulemusena kujuneb järgnevate aastate energiahindade panus inflatsioonile tagasihoidlikuks.

Kaudsed maksud kergitavad inflatsiooni sel aastal 0,9% ning valdava osa moodustab alkoholi, tubaka ja kütuse aktsiisimäärade tõus. Lisaks aasta alguses jõustunud uutele maksumääradele lisandus juulis lahja alkoholi jõulisem aktsiisimäärade tõus. Teenuste hinnatõus püsib eelmainitud põhjustel aasta teises pooles tugevana. 2017. aasta kokkuvõttes kiireneb tarbijahindade tõus 3,4%ni (THHI 3,6%⁴), mis on viimase viie aasta kiireim.

2018. aastal võib oodata inflatsiooni mõningat aeglustumist (2,7%), kuna taandub välja kütuse kallinemise mõju. Lisaks pidurdub toiduainete hinnatõus, mida tänavu kergitasid osalt ka ebasoodsad ilmastikuolud. Teenuseid ja tööstuskaupu kajastav baasinflatsioon stabiliseerub 2,4% juures, mis on kooskõlas mõõduka palgakasvuga ning võrreldav pikaajalise keskmisega. 2019. aastal alaneb inflatsioon 2,5%ni ning prognoosiperioodi lõpus 2,0%ni eelkõige maksumeetmete mõju taandumise tõttu.

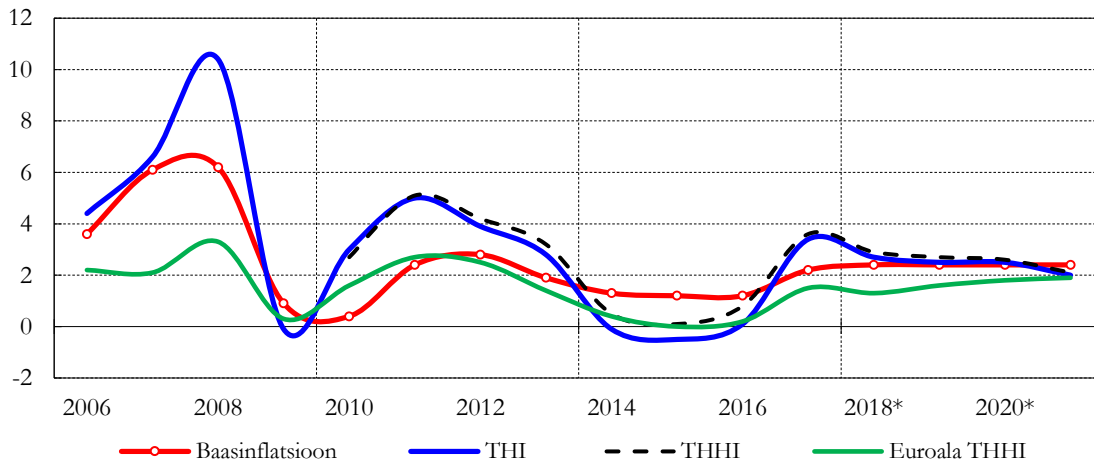
Riskid:

- o Väliskeskkonnaga seotud riskid – toorainete nagu nafta ja toidu hinnad. Kui välisurgudel toimub tooraine hindades suuremaid kõikumisi eeldustega võrreldes, mõjutab see ka inflatsiooniprognossi täpsust;
- o Euro vahetuskursi tugevnemise jätkumine, mis avaldub eelkõige tööstuskaupade hinnalanguses;
- o Täiendavad maksumuudatused, millega ei ole prognoosis arvestatud, nt nn magusamaks.

Joonis 11

Eesti inflatsioon

(protsenti)

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium, Eurostat.

⁴ Harmoneeritud tarbijahinnaindeksi (THHI) muutus ületab tarbijahinnaindeksi (THI) muutust eelkõige välisuristide poolt mõjutatava toitlustus-, majutusteenuse, aktsiisikaupade ja energiatoodete erinevate kaalude tõttu nende indeksite korvis.

Tabel 9

Administratiivsete hinnatõusude mõju inflatsioonile aastatel 2016–2021

(protsenti)

Administratiivsed aktsioonid	Jõustumine	Hinnatõus (%)	Mõju THI-le (%punkti)					
			2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Muudatused maksupoliitikas			0,76	0,92	0,92	0,55	0,54	0,07
Tubakaaktsiisi määrade tõstmine (8%)	1.06.2016	6,4	0,04	0,09	-	-	-	-
Tubakaaktsiisi määrade tõstmine (8%)	1.01.2017	6,1	-	0,09	0,03	-	-	-
Tubakaaktsiisi määrade tõstmine (8%)	1.01.2018	6,2	-	-	0,10	0,03	-	-
Tubakaaktsiisi määrade tõstmine (10%)	1.01.2019	7,7	-	-	-	0,12	0,04	-
Tubakaaktsiisi määrade tõstmine (10%)	1.01.2020	7,9	-	-	-	-	0,12	0,04
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (15%)	1.01.2015	8,0	0,04	-	-	-	-	-
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (15%)	1.02.2016	7,5	0,33	0,07	-	-	-	-
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (10%)	1.02.2017	4,8	-	0,20	0,04	-	-	-
Lahja alkoholi aktsiisimäära tõstmine	1.07.2017	8,0	-	0,19	0,21	-	-	-
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (10-18%)	1.02.2018	7,3	-	-	0,30	0,06	-	-
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (10%)	1.01.2019	6,4	-	-	-	0,29	0,03	-
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (10%)	1.01.2020	6,7	-	-	-	-	0,30	0,03
Mootorikütuse aktsiisitõus (10%; 14%)	1.02.2016	6,3	0,30	0,03	-	-	-	-
Mootorikütuse aktsiisitõus (10%; 10%)	1.02.2017	4,7	-	0,22	0,02	-	-	-
Mootorikütuse aktsiisitõus (bensiin 10%)	1.01.2018	3,1	-	-	0,18	-	-	-
Põlevkivi ja põlevkivi kütteõli aktsiisitõus***	1.01.2016		0,03	-	-	-	-	-
Gaasiaktsiisi määra tõstmine (20-25%)***	1.01.2016-2020		0,02	0,03	0,04	0,05	0,05	-
Muud administratiivsed hinnamuutused			-0,48	0,05	0,08	0,13	0,13	0,08
Tasuta kõrgharidus	1.09.2013-2016		-0,13	-	-	-	-	-
Elekter (sh. börsihind, võrgutasud, taastuvenergia tasu)**	2016–2021		0,06	0,00	0,04	0,05	0,05	0,05
Maagaas**	2016–2021		-0,07	0,03	0,01	0,02	0,02	0,01
Soojuse hind**	2016–2021		-0,34	0,02	0,03	0,06	0,06	0,02
Kokku			0,23	0,97	1,00	0,68	0,67	0,15

** Rahandusministeeriumi hinnang alates 2017.

*** See mõju on tabelis gaasi ja soojuse hinnamuutusesse sisse arvestatud.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet, Konkurentsiamet.

3.6. Tööturg

2017. aasta esimeses pooles jätkusid positiivsed tööturu arengud ning majanduskasvu kiirenedes püsis ka nõudlus tööjõu järele kõrge. Esimese poolaasta kokkuvõttes suurenes tööjõu-uuringu andmetel hõive 1,1% võrra ning töötus langes 6,3%ni. Kuigi tööjõu-uuringu kvartaalsed tulemused on heitlikud, kinnitavad sarnaseid arenguid ka muud allikad. Maksuameti andmetel suurenes palgatöötajate arv 1,4% võrra. Töötukassa registreeritud töötus püsis esimesel poolaastal sisuliselt aastatagusel tasemel.

Hõive kasvu mõjutab otseselt majandussektorite käekäik, mistõttu suurenes töökohtade arv enim sisenõudlusega seotud tegevusaladel, kuid kasvule on pööranud ka hõive tööstuses. Ehitussektor on riigi tellimuste toel raskustest üle saanud, mistõttu on seal jälle töökäsi juurde palgatud. Energeetikaga seotud tegevusaladel on hõive taastunud, mis oli eelmisel aastal raskustes madala nafta maailmaturu hinna tõttu. Samuti on turistide sissevoo toel suurenenud töötajate arv majutuses ja toitlustuses, seda vaatamata suhteliselt külmale suvele.

Tööturul aktiivselt osalevate inimeste arvu kasv jätkus ka käesoleva aasta esimeses pooles ning tööturul osalemise määr jõudis eelmisel aastal läbi aegade kõrgeimale tasemele: 71 protsenti tööealistest kas töötas või otsis tööd. Tööturul osalemist on kasvatanud pensioniea tõus ning osalemist suurendab tulevikus veelgi järk-järgult rakenduv töövõimereform. Varasemaga võrreldes on jätkunud vanemaealiste ehk üle 55 aastaste hõive kasvu trend, mis on põhjustatud nii naiste vanaduspensioniea tõusust meeste vanaduspensionieani ehk 63 eluaastani eelmisel aastal. Lisaks motiveerib vanemaealiste töötamist suhteliselt madal pensionide tase.

Tööealise rahvastiku (vanus 15-74) arengutes on viimaste andmete järgi toimunud muutused, mis tõstavad tööjõu pakkumist. Tööealise rahvastiku struktuuris suureneb teiselt aktiivsemate vanusegruppide osakaal, mistõttu vaatamata tööealise rahvastiku vähenemise ei ole oodata tööjõu pakkumise vähenemist. Ränne panustab samuti positiivselt tööjõu pakkumise kasvu. Kui käesoleval sajandil on rändesaldo olnud negatiivne ning Eestist on igal aastal lahkunud ca 2000 inimest rohkem kui Eestisse elama asunud, siis alates 2015. aastast on rändesaldo positiivne. Osaliselt on positiivsed rände arengud seotud meetodikamuutustega rahvastiku liikumiste jälgimisel⁵, millega registreeriti seni rahvastikuregistris teada olemata liikumised. Lisaks on suurenenud eestlaste tagasipöördumine kodumaale, mida on soodustanud sinne suhteliselt kiire palgakasv ning samaaegselt kehvemad töö leidmise võimalused peamises väljarände sihtriigis Soomes. Samuti on suurenenud ka sisseränne väljastpoolt Euroopa Liitu, peamiselt Ukrainast. Tööjõu pakkumist aitab suurendada ka käivitunud töövõimereform ning üldine järkjärguline pensioniea tõus 3 kuu võrra aastas kuni aastani 2026, mil üldine vanaduspensionieaga jõuab 65 eluaastani.

Tööturu prognoosis oleme arvestanud ka eelmise aasta 1. juulist rakendunud töövõimereformi mõjudega, mis toob eeldatavasti kaasa rea muutusi tööturu näitajates, mis ei ole otseselt majanduse üldiste arengutrendidega seotud. Ootame, et reformi mõjud ilmnevad tööturu näitajates alates 2017. aastast. Käesoleval hetkel on Eestis ca 10% tööealistest elanikest kas täielikult või osaliselt töövõimetud ning saavad töövõimetuspensionini. Nendest ligikaudu 40% töötavad kas täis- või osajaga juba praegu, kuid suurem osa töövõimetuspensionäridest on tööturu mõistes mitteaktiivsed, kuigi nad oleksid võimelised teatud tingimustel töötama. Seega võib järeldada, et töövõimetuse hindamisele keskendunud süsteem koostoimes madalate pikaajaliste töötutoetustega tõrjus osa inimesi tööturult välja. Töövõimereformi eesmärgiks on inimeste töövõimetuse asemel keskenduda töövõime hindamisele ning pakkuda neile aktiveerimis- ja toetusmeetmeid, mis kokkuvõttes suurendavad tööjõu pakkumist. Reformi tulemusena oodatakse töövõimetute aktiveerumist, mis esimeses järjekorras suurendab meie hinnangul statistilist tööpuudust, kuid tööturu meetmete tulemusena suurenenud töövõime abil ning ettevõtete valmisoleku kasvades võib oodata reformi järk-järgulist positiivset mõju hõivele. Tuleb arvestada, et reformi tegelikud mõjud selguvad alles tagasivaates, kuigi esialgse statistika järgi võib reform osutada oodatust positiivsemaks. Käesoleva aasta esimese seitsme kuuga on tööle asunud ca 4100 töötukassas registreeritud vähenenud töövõimega inimest. Samal ajal on ca 3000 inimest vabatahtlikult loobunud registreeritud töötuse staatusest, mis on veidi murettekitav.

⁵ Rändestatistika oli kuni 2014. aastani registripõhine, kuid selle puuduseks on see, et sageli jäetakse elukohamuudatused rahvastikuregistris tegemata. Seetõttu statistika alahindas inimeste piiriüleseid liikumisi. 2015. aastast alates võttis Statistikaamet kasutusele residentsuse indeksi, mille abil püütakse tuvastada Eestiga seotud inimesi muude teadaolevate andmete põhjal. Indeksi abil ei ole võimalik üheselt selgeks teha, kas tegemist on Eesti residendiga, vaid see hinnang antakse kaudselt.

Käesoleval aastal ootame hõive arenguid kooskõlas majandusarengutega, mistõttu prognoosime hõive mõõdukat 0,8% kasvu. Paranev majanduskonjunktuur ning tellimuste mahu kasvuootused lähikuudeks nii tööstuses kui ka ehituses suurendavad nõudlust täiendavate töökäte järele. Järgmistel aastatel aeglustub hõive kasv 0,4%ni majanduskasvu stabiliseerumise ning tööjõu pakkumise piirangute tõttu. Hõive kasvu toetab töövõimereformi järk-järguline rakendumine. Prognoosiperioodi lõpuks kasvab hõive määra ehk hõivatud inimeste suhe tööealistesse ühe protsendipunkti võrra, jõudes 67,6%ni.

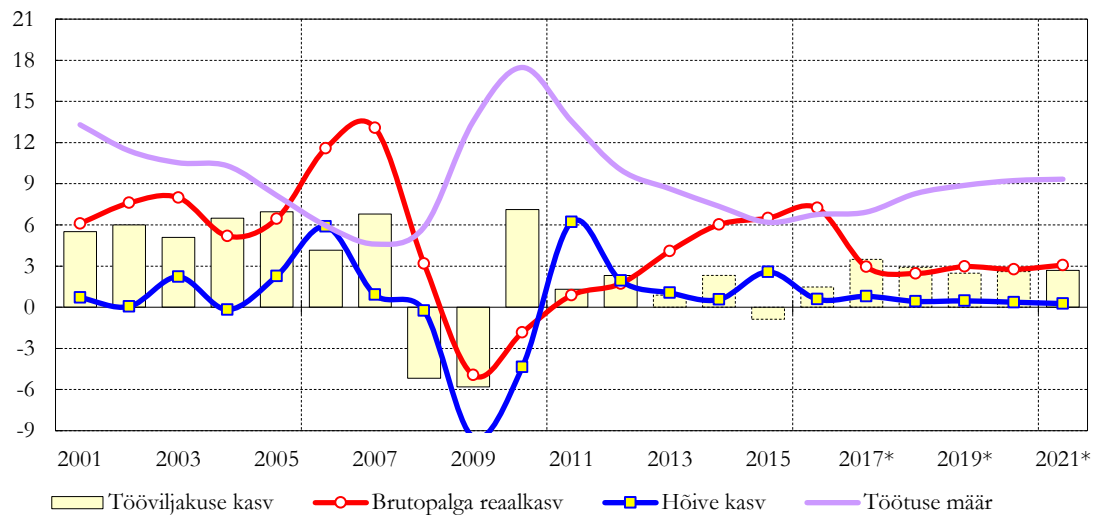
Riskid:

- o Tööturu pinged on poole aasta jooksul püsinud ning tasakaalustamatused ehk palga ja tootlikkuse arengute ebakõla on hakanud vähenema. Samuti on majandusaktiivsuse tõus suurendanud nõudlust tööjõu järele. Seega on tööturu võimalikud negatiivsed riskid otseselt seotud üldise majanduskeskkonna arengutega;
- o Töövõimereformi eeldatust parem käivitumine. Kiirstatistika viitab võimalusele, et vähenenud töövõimega inimeste tööle rakendumine võib olla eeldatust kiirem.

Joonis 12

Brutopalgat, hõive (15–74-aastased) ja tööviljakuse kasvud

(protsenti)

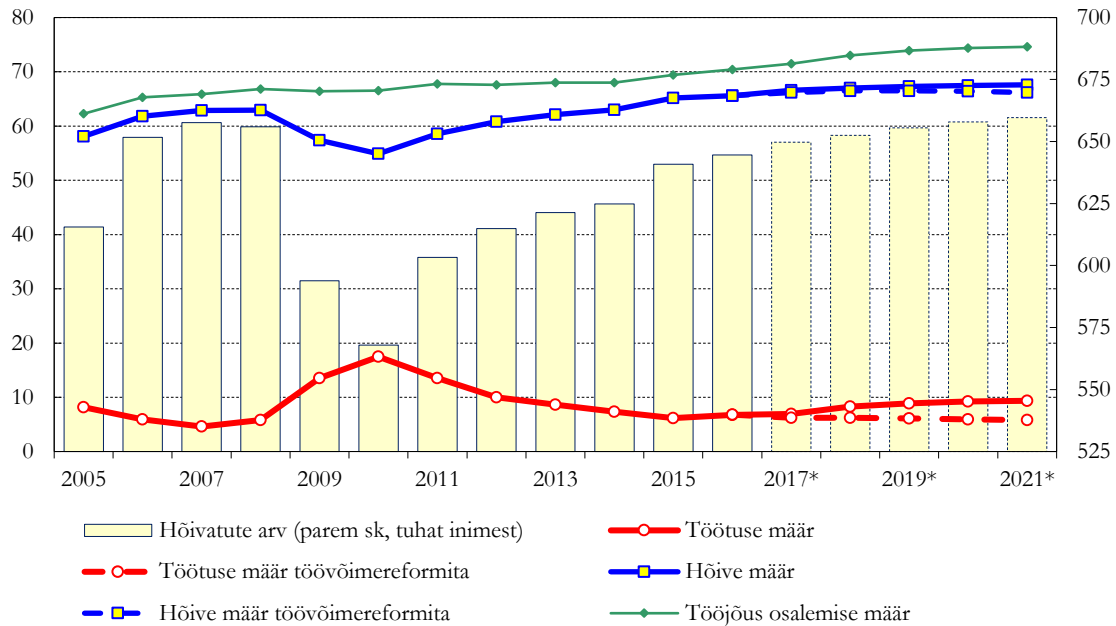
Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Joonis 13

Tööturu arengud (15–74-aastased)

(protsenti)

(tuhat inimest)

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

3.7. Palk ja tööjõukulu

Palgauuringu kohaselt aeglustus keskmise palga kasv 2017. aasta esimesel poolaastal 6,2%ni eelmise aasta 7,4% juurest. Palgakasv on suhteliselt laiapõhjaline. Samas on oluliselt aeglustunud palga ostujõu suurenemine, mis inflatsiooni kiirenemise tõttu kasvas kõigest 3,1% (2016. aastal 7,2%). Maksulaekumiste statistika näitas esimesel poolaastal palga väljamaksete kasvu püsivust 6% juures, kuigi viimastel kuudel on kasv veidi kiirenenud. Kui varasematel aastatel oli palgakasv kiirem just keskmisest madalama palgaga harudes alampalga 10% tõusu tõttu, siis käesoleval aastal on pilt mitmekesisem. Suurematest tegevusharudest võib välja tuua keskmisega sarnase töötasude arengu töötlevas tööstuses ning madalseisust üle saanud ehitussektori palgakasvu kiirenemise 6%ni. Keskmisest oluliselt kiirem palgakasv oli mäetööstuses ja energeetikas, kus ajutiselt suletud tootmine ja seega ka töötasud on taastunud nafta maailmaturu hindade tõustes. Stabiilselt kiiret töötasude kasvu näitab info ja side tegevusharu, kus vaatamata majanduse keskmisest 2/3 võrra kõrgemale palgatasemele ning tööjõu nappusele ollakse edukad oma teenuste ekspordis ning suudetakse palkasid tõsta 9-10% aastas.

Majanduskonjunktuuri näitajate kohaselt on tööjõu nappuse roll majanduskasvu piirava tegurina muutunud järjest olulisemaks, mis avaldab mõju ka palgaarengutele. Töökäte puudus kui äritegevust piirav tegur on üle ajaloolise keskmise väärtuse nii tööstuses, ehituses kui ka teenindavas sektoris ning tase on võrreldav buumieelse aja ehk 2004-2005. aastaga. Viimastel kvartalitel on majanduskasvu kiirenemine toonud kaasa ka palgakasvu kiirenemise, kuid see on oluliselt alla jäänud kasumite suurenemisele. Seega on toimumas kauaoodatud tasakaalustumine, kus kasumite osakaal lisandväärtuses suureneb ning palgakulude osakaal väheneb.

Kuigi palgakasv on ületanud tootlikkuse kasvu alates 2013. aastast, siis rahvamajanduse arvepidamise statistika näitab palgakulude osakaalu märkimisväärset suurenemist SKPs alles alates 2014. aastast. Kokkuvõttes tähendab see, et palgakasv on toimunud kasumite arvelt ning lisandväärtuse jaotus töötasu ja kapitali vahel on üha enam töötajate poole kaldu. Alates sajandivahetusest kuni kriisi alguseni moodustasid hüvitatud töötajatele stabiilselt ca 44% SKPst, sügava kriisi aastatel tõusis suhtarv kasumite järsu vähenemise tõttu üle 50% SKPst. Pärast majanduskasvu taastumist stabiliseerus see näitaja paariks aastaks taas 45% SKPst lähedal. 2016. aastaks on aga palgafondi osakaal SKPst tõusnud üle ajaloolise normaaltaseme, ulatudes 49,3%ni SKPst, mis on ka Euroopa Liidu keskmisest kõrgem näitaja. Selle on tinginud stabiilselt kiire palga kasv ning nominaalse majanduskasvu aeglustumine, mille tõttu tegevuse ülejääk ehk kasumid on SKP statistika kohaselt olnud juba 2013. aasta lõpust alates languses. Tööjõu ühikukulu selline kiire kasv on mõneti sarnane 2008. aasta olukorraga, mis lõppes palgatulu pöördumisega langusesse 2009. aastal eelkõige hõive, kuid ka keskmise palga languse kaudu. Samas võib ettevõtete finantsseisu endiselt heaks hinnata, mistõttu võib arvata, et palgasurvele on aidanud vastu pidada varasemate aastate jooksul kogunenud kasumid ning madala investeerimisaktiivsuse tõttu vähenenud finantseerimisvajadus. Eesti ettevõtete konkurentsivõimelisust näitab ka ekspordi turuosa suurenemine. Seega kokkuvõttes võib järeldada, et ettevõtted on piiratud tööjõu tingimustes kohanenud ning ollakse suutelised kõrgemaid palku maksta.

Laiapõhjaline ärikliima paranemine naaberriikides ning hoogustuv riigi investeerimisaktiivsus lubab käesolevaks aastaks oodata mõõdukalt kiire palgakasvu jätkumist. Prognoosi kohaselt ootame 2017. aasta palgakasvuks 6,4%, mis maksuameti andmete kohaselt tähendab palgakasvu tempo kiirenemist koos majanduskasvu hoogustumisega. 2018. aastal ootame palgakasvu aeglustumist 5,2%ni, mil palgasurveid vähendavad ühekordselt tulumaksu muudatused, millest saavad kasu kuni ca 1770 eurot kuus teenivad inimesed. 2018. aastal toimuv kaise tulumaksuvaba miinimumi tõus 500 euronit praegusest 180 eurole tähendab alla 1200 eurost kuupalka saavale inimesele kuni 64 eurost lisaissetulekut maksuvaba tulu suurenemise kaudu. Tulumaksuvaba miinimumi vähenemise tõttu 500 eurole nulli palgavahemikus 1200-2100 eurot jõuab lisaissetulek nulli ca 1770 eurose brutokuupalga juures. Üle selle teenivate inimeste jaoks tulumaks suureneb võrreldes tänase olukorraga, ulatudes täiendavalt kuni 36 euronit alates 2100 eurosest brutokuupalgast, kus tulumaksuvaba miinimum kaob ära.

Prognoosiperioodi lõpus ootame palgakasvu püsivust mõõdukalt kiirena ning kooskõlalise tootlikkuse arengutega. Tööturu pingete jätkumise tõttu ei ole põhjust oodata olulist palgakulude osakaalu vähenemist suhtena SKPsse. Reaalpalga ehk inflatsiooniga korrigeeritud palgakasv aeglustub 2017. aastal oluliselt inflatsiooni taastumise tõttu. Palga ostujõu kasv aeglustub käesoleval aastal 2,9%ni 2016. aasta 7,2%lt. Järgnevatel aastatel ulatub reaalpalga kasv kuni 3%ni.

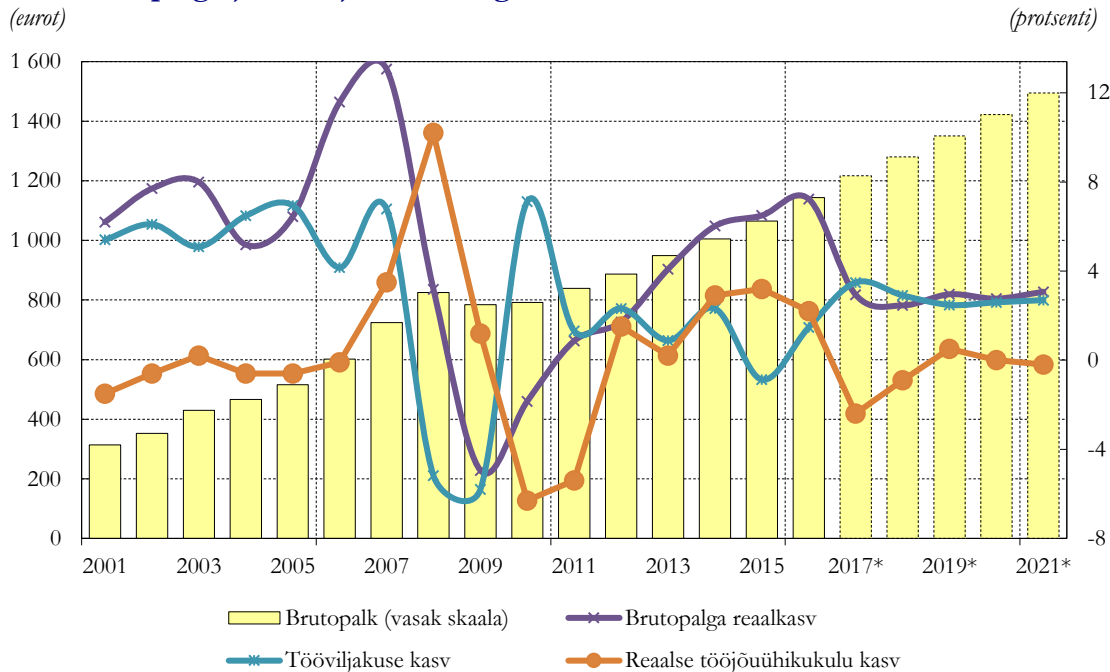
Riskid:

- o Majanduskasvu kiirenemise toel on palga ja kasumite vahekord hakanud normaliseeruma, mis vähendab oluliselt palgakasvust tulenevaid negatiivseid riske.
- o Kuigi alates 2013.-2014. aastast järsult süvenenud palgakulude ennakasv töövõimelisuse ees ei ole seni toonud kaasa olulist konkurentsivõime langust, ei ole selline stsenaarium siiski välistatud. Madala majanduskasvu püsimine koos kiire palgakasvuga võib kaasa tuua olulise tagasilöögi ettevõtete finantsseisule ning halvendab konkurentsivõimet välisurgudel. Selliste arengute tulemuseks võib olla nii töötajate koondamine kui ka tegevuse lõpetamine.

- o Võimalikuks võib pidada ka stsenaariumit, kus tööjõu nappuse tingimustes prognoosis oodatud palgakasvu aeglustumist ei toimu ning tööjõukulude osakaal loodud lisandväärtuses jääbki praegusele tasemele või kasvab veelgi. Eeldusel, et varasemast madalam kapitali tootlus rahuldab investorite ootusi, võib ka kõrgemate palgakulude puhul olla tagatud majanduse normaalne toimimine. Sellise olukorra kujunemist toetab püsivalt madal ettevõtete investeerimisaktiivsus.

Joonis 14

Keskmise palga ja tööviljakuse arengud

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

4. VALITSUSSEKTORI EELARVEPOSITSIOON

4.1. Valitsussektori eelarve nominaalne positsioon

Valitsussektori eelarvepositsiooni prognoos aastateks 2017–2021 on koostatud eespool toodud makromajandusprognoosile tuginedes. Vastavalt prognoosi eeldustele (vt Lisa 1) lähtutakse prognoosis ainult kehtivast olukorrast (kehtivad õigusaktid, info riigieelarve täitmise ja muu valitsussektori kohta) ning heakskiidetud muudatustest/meetmetest (valitsuses heakskiidetud eelnõud, koalitsioonileping, Rügi eelarvestrateegia 2018-2021). Seega näiteks maksutulude prognoosis arvestatakse üksnes valitsuses heakskiidetud eelnõudega.

2016. aastal püsis valitsussektori eelarve ülejäägis, mis moodustas Statistikaameti esialgsete andmete kohaselt 57 miljonit eurot ehk 0,3% SKPst. Ülejäägis olid kõik valitsussektori tasandid – keskvalitsus 0,1% SKPst, sotsiaalkindlustusfondid 0,03% SKPst ning kohalikud omavalitsused 0,2% SKPst. Nii keskvalitsuse kui ka kohalike omavalitsuste ülejääk saavutati tänu ootustele alla jäänud investeringute mahule. Keskvalitsuse ülejääki suurendasid ka riigieelarves oodatust väiksemaks jäänud tööjõu- ja majandamiskulud. Sotsiaalkindlustusfondide tulem vastas ootustele, Haigekassa puudujäägi kompenseeris Töötukassa ülejääk. Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon oli eelmisel aastal ülejäägis 0,8% SKPst.

2017. aasta eelarvepositsioon on prognoosi kohaselt tasakaalus (0,0% SKPst), mis võrreldes riigi eelarvestrateegias oodatuga on 0,6% SKPst parem tulemus. Võrreldes riigi eelarvestrateegiaga on tulenevalt esimese poolaasta oodatust parematest tulemustest tingituna parandatud keskvalitsuse positsiooni, mis prognoosi kohaselt ulatub ülejäägini 0,1% SKPst. Ka sotsiaalkindlustusfondid panustavad valitsussektori eelarvepositsiooni positiivselt, kuigi eelarvestrateegiaga võrreldes pisut väiksemas mahus, kuna tõstetud on töötuskindlustushüvitiste prognoosi. Tulenevalt investeerimismahtude kiirest tõusust on oodata kohalike omavalitsuste puudujääki. Paari viimase aasta eelarveülejääk on neil võimaldanud reserve koguda, mille aktiivsemale kasutamisele aitavad kaasa selle aasta sügisel toimuvad kohalikud valimised.

Tabel 10

Valitsussektori eelarvepositsioon 2017–2021

	2017. a riigi-eelarve	2017. aasta suvine prognoos					Võrdlus riigi eelarvestrateegiaga 2018-21				
		2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021
Valitsussektori eelarvepositsioon (mln eurot)	-135	5	-61	-72	66	173	125	135	96	144	142
Keskvalitsus	-76	28	-63	-74	64	228	130	140	88	144	146
Sotsiaalkindlustusfondid	22	19	17	32	38	28	-7	-7	-2	0	-2
Kohalikud omavalitsused	-80	-41	-14	-30	-36	-83	2	2	10	0	-2
Valitsussektori eelarvepositsioon (% SKPst)	-0,6	0,0	-0,2	-0,3	0,2	0,6	0,6	0,6	0,4	0,5	0,5
Keskvalitsus	-0,3	0,1	-0,3	-0,3	0,2	0,8	0,6	0,6	0,4	0,5	0,5
Sotsiaalkindlustusfondid	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kohalikud omavalitsused	-0,4	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Allikas: Rahandusministeerium.

2018. aastal on oodata valitsussektori eelarvepuudujääki 0,2% SKPst. Suurem osa puudujäägist tuleb riigieelarvest, kus investeringute kasv ületab maksutulude kasvutempot. Investeringute kiire kasvu põhjuseks on muuhulgas alates 2018. aastast lisanduvad valitsusliidu uued strateegilised investeringud. Kohalikud omavalitsused jäävad järgmisel aastal oodatavalt defitsiiti, kuid see väheneb investeerimismahtude kasvu pidurdumise tõttu 0,1%ni SKPst. Sotsiaalkindlustusfondid püsivad nii järgmisel aastal kui ka kogu prognoosiperioodi jooksul väikeses ülejäägis. Valitsussektori defitsiit tervikuna 2019 aastal veidi süveneb, kuid hakkab seejärel paranema, jõudes 2021. aastaks 0,6 protsendilise ülejäägini.

Valitsussektorist ca 3/4 moodustava keskvalitsuse suurimaks osaks on **riigieelarve**. Riigieelarve positsiooni mõjutavad enim majandusarengust sõltuvad maksulaekumised. Sellest lähtuvalt on majandustsükli langusfaasis suurem osa eelarvepuudujäägist tulnud just riigieelarvest. Vastavalt on riigieelarve enim panustanud ka nii möödunud aasta kui ka kriisieelsete aastate eelarveülejäädikidesse.

Riigieelarve maksutulude prognoos baseerub makromajandusprognoosi baasstsenaariumil, mittemaksuliste tulude prognoos tugineb ministeeriumide esitatud prognoosidele ning käesoleva aasta senistele laekumistele.

Käesoleva aasta riigieelarve kulude prognoos tugineb 2017. aasta eelarvele, mida on korrigeeritud arvestuslike kulude muutusega ning tuludega seotud kulude prognoosi muutusega. Järgnevate aastate kulutase baseerub riigi eelarvestrateegial aastateks 2018-2021.

Sotsiaalkindlustusfondide sektorisse kuuluvad Haigekassa ja Töötukassa. 2016. aastal oli Haigekassa eelarvepositsioon tänu planeeritust suurematele kuludele nii eriarstiabi kui ka ajutise töövõimetushüvitise, kui ka ravimihüvitise kulu osas oodatust kehvem ning puudujääk ulatus 30 miljoni euroni. Seda ei tasandanud ära ka oodatust parem sotsiaalmaksu laekumine. Käesoleval aastal on oodata 3 miljoni euro suuruse puudujäägi tekkimist. Positsiooni parandab sotsiaalmaksu laekumise ootuste paranemine ning täiendav riigieelarveline eraldis Haigekassa puudujäägi katteks. Aastatel 2018–2021 on oodata väikest ülejääki (2-5 miljonit). Prognoosimisel on lähtutud Riigikogu poolt kinnitatud Haigekassa eelarvepositsiooni eesmärgist nimetatud aastate kohta, sotsiaalmaksu prognoosi ravikindlustuse osast ning

Haigekassa prognoosist kuludele 2017. aastal. Prognoosi on erandkorras sisse võetud valitsuse poolt kinnitatud aga prognoosi avaldamise hetkel veel mitte Riigikogu poolt seadustatud ravikindlustuse lisavahendid pensionäride eest. Põhjuseks on selle muudatuse väga suur ulatus ja rakendumise tõenäosus. Pensionäride eest panustamise kulu on täpsustunud võrreldes algse valitsuse otsusega, see muudatus kajastub Haigekassa positsiooni muutusena.

Töötukassa ülejääk oli 2016. aastal 37 miljonit eurot, mis on sarnane 2015. aasta ülejäägile. Käesoleva aasta Töötukassa eelarvepositsiooni mõjutab kulude kasv, mis tuleneb peamiselt lisanduvatest personali- ja majandamiskuludest seoses töövõimereformi käivitumisega. Oodatav ülejääk 2017. aastal on 22 miljonit eurot. Nagu eelmisel aastal, on ka käesoleval ning järgmistel aastatel eeldatud aktiivsete tööturumeetmete kulude katmist töötuskindlustusmaksetest. Prognoosis ei ole arvestatud täismahus kuludega ennetavatele meetmetele aastal 2018 ning üldse aastatel 2019-2021, vastavalt Vabariigi Valitsuse otsusele riigi eelarvestrateegias. Samuti pole arvestatud töötuskindlustuskaitse laiendamise juhtidele, kuna prognoosi avaldamise hetkel ei ole vastav eelnõu seadustatud. Selle tõttu paraneb Töötukassa eelarvepositsioon järgnevatel aastatel, jäädes vahemikku 14-33 miljonit eurot aastatel 2018-2021.

Valitsussektori eelarvepositsiooni mõjutab ka **kohalike omavalitsuste** tegevus. Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse jõustumisega 2012. eelarveaastast on seatud piirangud nende netovõlakooormusele (võlakohustuste ja likviidsete varade vahe) ja põhitegevustulemile ning need on laiendatud lisaks kohalikele omavalitsustele ka temast sõltuvate üksustega koos moodustavale arvestusüksusele. Kui põhitegevustulem peab kõigil olema positiivne, siis kõrgema põhitegevustulemiga üksustel võib netovõlakooormuse ülemäär olla kuni 100% põhitegevuse tuludest. Seoses kohalike valimistega eeldame kohaliku omavalitsuse üksuste defitsiidi suurenemist 0,2%ni SKPst sel aastal ja 0,3%ni SKPst 2021. aastal. Vahepealsetel aastatel jääb puudujääk 0,1% piiresse SKPst.

4.2. Valitsussektori tulud ja kulud

Valitsussektori kulude struktuur

Aastatel 2000–2007 moodustasid valitsussektori kulud keskmiselt 34,8% SKPst. Majanduskriisi tõttu kasvas 2008. aastal nende osatähtsus 39,7%le SKPst ja 2009. aastal jätkus kasv 46,1%le SKPst. Perioodil 2010-2016 oli keskmine kulude osakaal SKPst 39,3%, mis tõusis 2016. aastal 40,4%ni SKPst.

Valitsussektori lõpptarbimiskulutused moodustasid aastatel 2000–2005 ca 54% valitsussektori kuludest ning langesid perioodiks 2006–2009 48% tasemele. 2016. aastaks on nende osakaal tõusnud 51,4%le kogukuludest. Valitsussektori lõpptarbimiskulutuste alla kuuluvad ühiskondlik tarbimine ning individuaalsed tarbimiskulutused. Valitsussektori poolt pakutud kaupade ja teenuste puhul eristatakse individuaalseid ja ühiskondlikke kaupu ja teenuseid lähtudes valitsemisfunktsioonide klassifikaatorist (COFOG). Ühiskondliku tarbimise all peetakse silmas teenuseid, mida pakutakse samaaegselt kõigile ühiskonna või ühiskonna üksiku osa liikmetele. Siia kuuluvad näiteks kulutused keskkonnakaitsele ning avaliku sektori tervishoiusüsteemi korraldamisele. Individuaalseteks peetakse näiteks kulutusi haridusele ja tervishoiule. Valitsussektori puhul võrduvad individuaalsed tarbimiskulutused mitterahaliste sotsiaalsiiretega.

Tabel 11

Valitsussektori eelarve tulud ja kulud 2016–2021

	2016	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
	miljon eurot	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
Eelarvepositsioonid valitsussektori tasandite lõikes							
1. Valitsussektor	56,7	0,3	0,0	-0,2	-0,3	0,2	0,6
2. Keskvalitsus	13,8	0,1	0,1	-0,3	-0,3	0,2	0,8
4. Kohalikud omavalitsused	35,8	0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,3
5. Sotsiaalkindlustusfondid	7,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Valitsussektor							
6. Tulud kokku	8 506,8	40,3	40,0	39,9	39,2	39,1	38,5
7. Kulud kokku	8 450,1	40,1	40,0	40,1	39,5	38,9	37,9
8. Eelarvepositsioon	56,7	0,3	0,0	-0,2	-0,3	0,2	0,6
9. Intressikulu	15,8	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
10. Primaartasakaal	72,5	0,3	0,1	-0,2	-0,2	0,3	0,7
11. Ühekordsed ja ajutised meetmed	-60,6	-0,3	-0,4	-0,1	-0,1	0,0	0,0
Tulud komponentide lõikes							
12. Maksutulud (12=12a+12b+12c)	4 797,6	22,7	22,0	22,6	22,5	22,2	22,6
12a. Tootmis- ja impordimaksud	3 169,7	15,0	14,7	15,2	15,3	15,0	15,1
12b. Sissetuleku- ja varanduse maksud	1 627,9	7,7	7,4	7,3	7,2	7,1	7,5
12c. Kapitalimaksud	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Sotsiaalkindlustusmaksed	2 481,1	11,8	11,5	11,8	11,8	11,8	11,8
14. Omanditulud	175,4	0,8	1,0	0,8	0,6	0,6	0,8
15. Muud tulud	1 052,7	5,2	5,9	4,6	4,0	4,1	3,3
16.=6. Tulud kokku	8 506,8	40,3	40,0	39,9	39,2	39,1	38,5
p.m.: Maksukoormus (D.2 (sh EL-le makstud)+D.5+D.611+D.91-D.995)	7 265,3	34,4	33,5	34,4	34,3	34,0	34,4
Kulud komponentide lõikes							
17. Hüvitised töötajatele +vahetarbimine	3 924,9	18,6	18,1	17,7	17,6	17,5	17,3
17a. Hüvitised töötajatele	2 463,5	11,7	11,3	11,0	10,9	10,8	10,7
17b. Vahetarbimine	1 461,4	6,9	6,8	6,7	6,6	6,6	6,6
18. Sotsiaalsiirded (18=18a+18b)	2 919,1	13,8	13,6	13,8	13,7	13,6	13,5
millest töötushüvitised	81,6	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3
18a. Mitterahalised sotsiaalsiirded	414,9	2,0	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0
18b. Rahalised sotsiaalsiirded	2 504,2	11,9	11,6	11,8	11,7	11,6	11,5
19.=9. Intressikulu	15,8	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
20. Subsidiidumid	91,6	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
21. Kapitali kogumahutus	989,9	4,7	5,5	5,7	5,3	4,9	4,1
22. Kapitalisiirded	102,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
23. Muud kulud	406,4	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
24.=7. Kulud kokku	8 450,1	40,1	40,0	40,1	39,5	38,9	37,9
p.m. Valitsussektori tarbimine	4 370,2	20,7	20,3	19,9	19,9	19,8	19,8

* prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Suuruselt teise osa valitsussektori kulutustest moodustavad sotsiaaltoetused. Sotsiaalkulutuste hulgas on suurimateks kululiikideks pensionikulud ning Haigekassa tehtavad kulutused haiguste ravile, ennetamisele ja tervise edendamisele. Valitsussektori kulud sotsiaaltoetuste maksmiseks olid aastatel 2000–2007 keskmiselt 8,9% SKPst, 2009. aastaks kasvas nende osatähtsus majanduskriisi tõttu töötusega seotud hüvitiste ja toetuste tõusuga 13,8%ni SKPst, misjärel langes majanduse taastudes 2012. aastaks 10,7%ni ja tõusis eelkõige laste- ja peretoetuste tõstmise tõttu 2016. aastaks 12,0%le.

Subsiidiumide maksmiseks suunati 2016. aastal 1,1% valitsussektori kuludest ehk 0,4% SKPst. Subsiidiumid on jooksvad ühepoolsed maksed, mida tootjad saavad valitsussektorilt või Euroopa Liidu institutsioonidelt. Maksete eesmärk on mõjutada tootmistaset, hindu või kompenseerida tootmisega seotud kulutusi.

Kõige väiksem osakaal on intressidele tehtavatel kulutustel, mis moodustasid 2016. aastal 0,2% kõigist valitsussektori kulutustest ehk 0,1% SKPst. Intressimaksetele tehtavate kulutuste väiksus tuleneb Eesti madalast võlakoormusest.

Muude kulude osakaal kõikidest kuludest langes 2016. aastal 17,7%le.

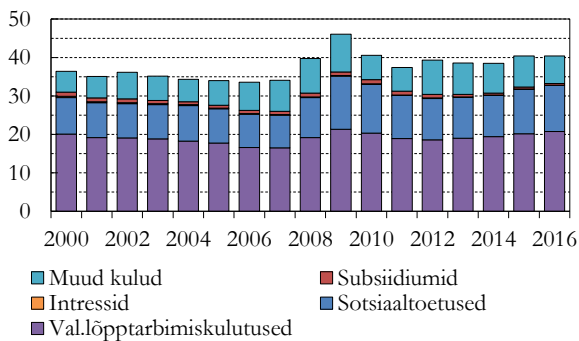
Tegevusvaldkonniti kulub kõige enam sotsiaalsele kaitsele. Need kulud moodustasid perioodil 2000–2007 keskmiselt 9,9% SKPst. 2009. aastaks kasvas osakaal 15,4%le SKPst, mil tänu tööturu olukorra halvenemisele suurenesid oluliselt töötuskindlustushüvitiste ja töötutoetuste kulud, oma osa oli ka pensionide tõusul. 2015. aastal ulatus nende kulude osatähtsus 12,9%ni SKPst kuna töötuskindlustushüvitiste ja töötutoetuste kulud vähenesid. Prognoosi järgi tõuseb sotsiaalse kaitse osatähtsus 2017. aastaks 13,0%ni SKPst ja osakaal kõigist kuludest ulatub 32,5%ni.

Joonis 15

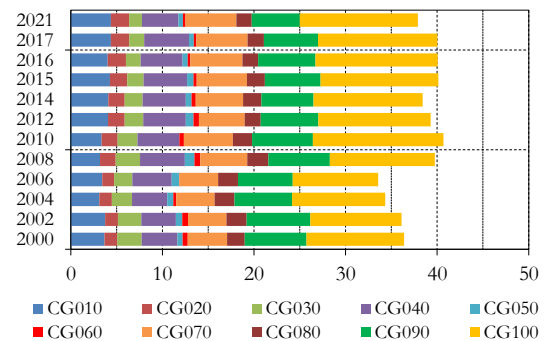
Valitsussektori kulud ja nende struktuur

(% SKPst)

A. Kulud majandusliku sisu järgi Eestis

B. Kulud valitsemisfunktsiooni järgi Eestis⁶

Allikad: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

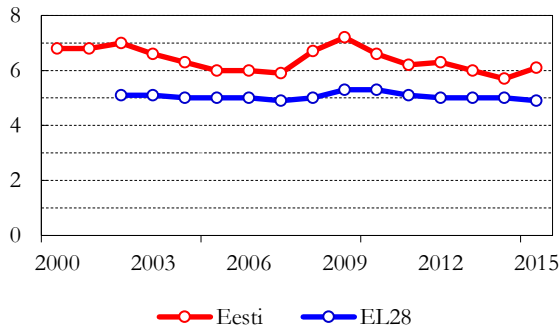
⁶ CG010 – üldised valitsussektori teenused; CG020 – riigikaitse; CG030 – avalik kord ja julgeolek; CG040 – majandus; CG050 – keskkonnakaitse; CG060 – elamu- ja kommunaalmajandus; CG070 – tervishoid; CG080 – vaba aeg, kultuur ja religioon; CG090 – haridus; CG100 – sotsiaalne kaitse.

Joonis 16

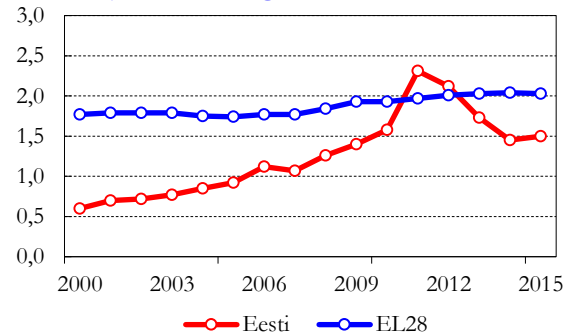
Valitsuse investeeringud füüsilisse ja inimkapitali

(% SKPst)

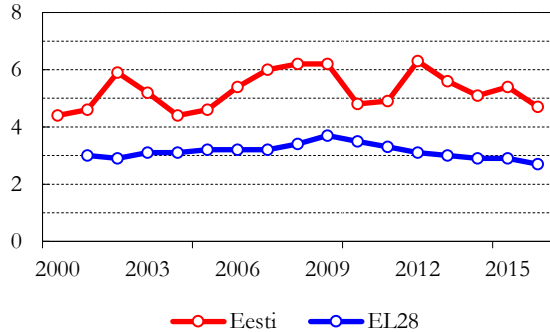
A. Avaliku sektori kulud haridusele

B. Teadus- ja arendustegevuse kulud

C. Valitsussektori põhivarinvesteeringud

Allikas: Eurostat.

2017. aastal vähenevad valitsussektori kulud 0,1 protsendipunkti võrra 40,0%le SKPst. Perioodil 2018–2021 kasvavad kulud keskmiselt 4,5% aastas ehk aeglasemalt kui SKP, mistõttu valitsussektori kulud vähenevad 2021. aastaks 37,9%le SKPst. Võrreldes 2017. aastaga vähenevad protsendina SKPst enim kulud majandusele ja haridusele.

Tabel 12

Valitsussektori kulud valitsemisfunktsioonide (COFOG) lõikes

(% SKPst)

		2013	2014	2015	2016	2017*	2021*
1. Üldised valitsussektori teenused	1	4,1	4,1	4,3	4,0	4,4	4,4
2. Riigikaitse	2	1,8	1,8	1,9	2,0	2,0	2,0
3. Avalik kord ja julgeolek	3	1,9	1,9	1,8	1,6	1,6	1,4
4. Majandus	4	4,7	4,8	4,8	4,6	4,9	4,0
5. Keskkonnakaitse	5	0,6	0,6	0,7	0,5	0,5	0,5
6. Elamu- ja kommunaalmajandus	6	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
7. Tervishoid	7	5,0	5,2	5,5	5,7	5,6	5,6
8. Vaba aeg, kultuur ja religioon	8	2,0	2,0	2,0	1,7	1,8	1,7
9. Haridus	9	6,0	5,7	6,1	6,2	5,9	5,2
10. Sotsiaalne kaitse	10	11,9	12,0	12,9	13,4	13,0	12,9
11. Valitsussektori kulud kokku	TE	38,5	38,5	40,3	40,1	40,0	37,9

* prognoos.

Allikad: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

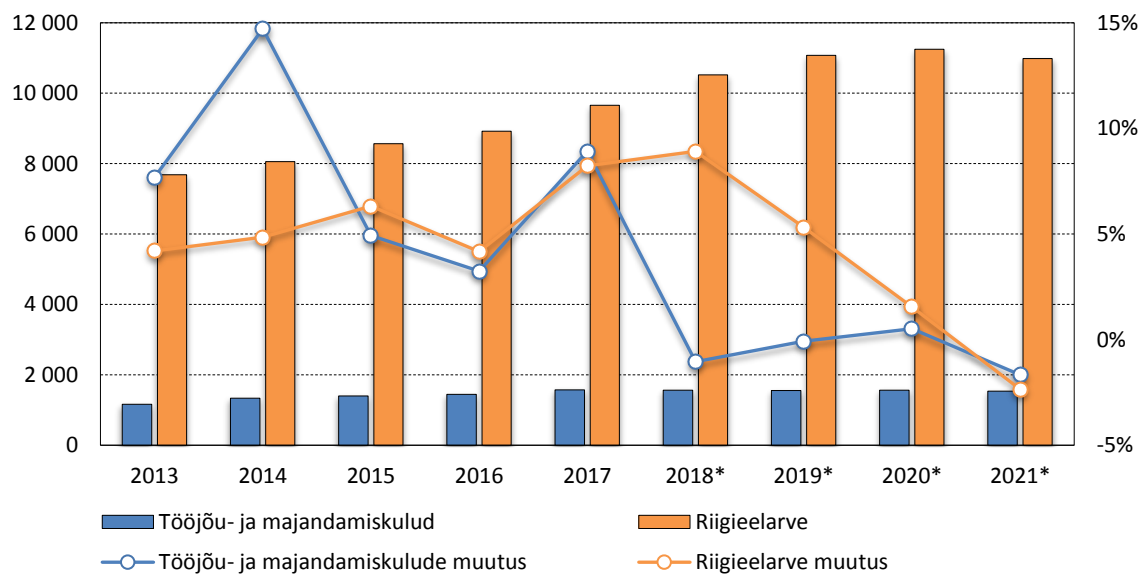
Riigieelarveliste asutuste töäjõu- ja majandamiskulud

Riigieelarveliste asutuste töäjõu- ja majandamiskuludeks prognoositakse aastatel 2018–2021 keskmiselt 14% riigieelarve kulude kogumahust ehk 1,6 miljardit eurot aastas. Töäjõu ja majandamiskulude planeeritud maht on 2018. aastal 1,6 miljardit eurot, millest kindlaksmääratud vahendeid 1,2 miljardit eurot ning tuludest ja tuludest sõltuvaid kulusid (peamiselt välistoetused) 0,1 miljardit eurot. Töäjõu- ja majandamiskulude kasvu mõjutab peamiselt pensionisuurenduste ja eripensionite kajastamise muudatus, mis oli kassapõhiselt siiretes ja toetustes, kuid tekkepõhiselt töäjõukuludes. Lisaks eraldati valitsuse otsusega täiendavaid vahendeid palgafondi kasvuks õpetajatele, kultuuritöötajatele ning siseturvalisuse valdkonna, sotsiaalhoolekande ja tervishoiu töötajatele.

Joonis 17

Riigieelarve töäjõu- ja majandamiskulud 2013–2021

(miljon eurot)

Allikad: riigieelarved 2013-2017 ja riigieelarveliste asutuste prognoos 2018–2021.

Sotsiaal- ja tervishoiukulud

Aastatel 2018-2021 on sotsiaal- ja tervishoiukulude osakaal riigieelarvest 47-49%, sealhulgas sotsiaalkulud moodustavad riigieelarvest 34-37% ja tervishoiukulud 13-15%. Sotsiaal- ja tervishoiukulud ulatuvad 2021. aastal 5 445 miljoni euroni tõustes 483 miljoni euro võrra (10%) võrreldes 2018. aastaga.

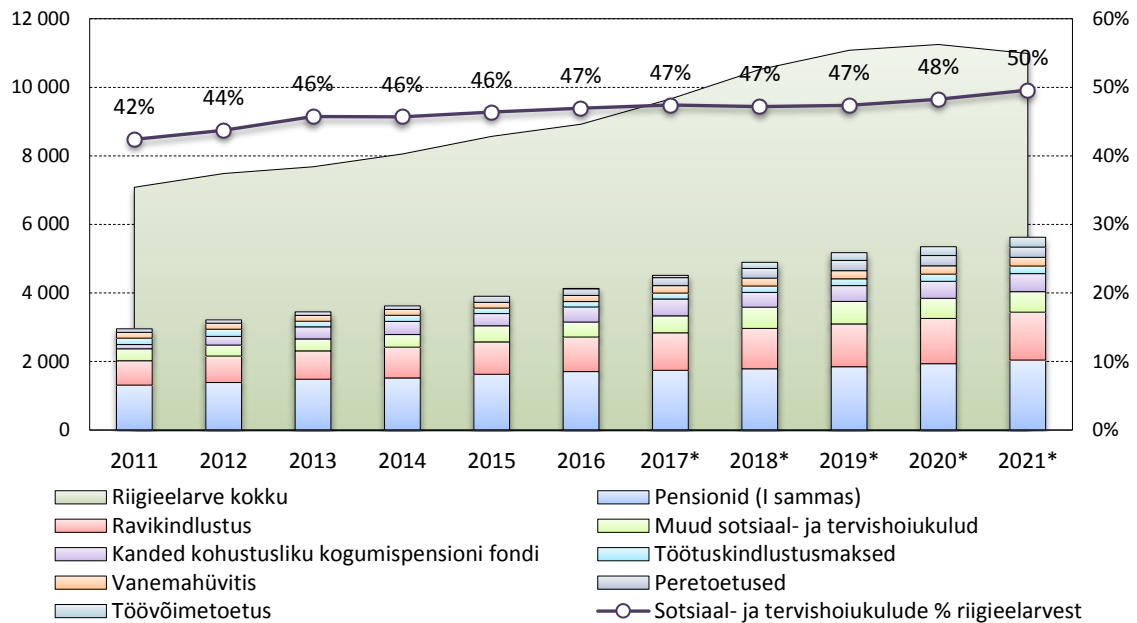
Suurim kululiik on pensionid (I ja II samm), moodustades sotsiaal- ja tervishoiukuludest keskmiselt 45%. Võrreldes 2018. aastaga kasvavad pensionikulud (I samm) 2021. aastaks 254 miljoni euro võrra (14,2%), sealhulgas riikliku pensionikindlustuse kulud 244 miljoni euro võrra (14%). Pensionikulud kasvavad peamiselt pensioniindeksi tõusu ja saajate arvu suurenemise tõttu.

Rahvapensionid ja pensionilisad vähenevad 2021. aastaks võrreldes 2018. aastaga 1,7 miljoni euro võrra (7,3%) seoses töövõimetuspensionäride liikumisega töövõime toetamise skeemi.

Joonis 18

Sotsiaal- ja tervishoiukulud 2011–2021

(miljonit eurot)

Allikas: Rahandusministeerium.

Tabel 13

Sotsiaal- ja tervishoiukulud 2011–2021

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Sotsiaal- ja tervishoiukulud (mld eurot)	3 002	3 274	3 514	3 682	3 965	4 190	4 578	4 962	5 247	5 424	5 445
% riigieelarvest	42%	44%	46%	46%	46%	47%	47%	47%	47%	48%	50%

* prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium.

Üks olulisemaid tegevusi perioodil 2015-2021 on töövõimereformi rakendamine eesmärgiga aidata terviskahjustusega inimesed tööturule ja seal neil ka püsida. Töövõime toetamise skeemi raames reformitakse soodustingimustel vanaduspensionid, väljateenitud aastate pensionid ning eriseadustes sätestatud töövõimetus- ja toitjakaotuspensionid.

Töötukassa hindab alates 2017. aasta 1. jaanuarist uue metoodikaga ka praeguseid töövõimetus pensionäre, kel saabub senine püsiva töövõime kaotuse tähtaeg. Töövõimetoetuse eelarve on 2021. aastaks 288 miljonit eurot. Riikliku pensionikindlustuse eelarve aga hakkab töövõimetus pensionäride liikumisel töövõime toetamise skeemi vähenema. Need ligikaudu 5000 inimest, kellele on püsiv töövõimetus määratud tähtajatult, võivad ise valida, kas soovivad jääda vanasse skeemi ehk töövõimetus pensioni saajateks või liituda uue skeemiga. Seoses töövõimereformi rakendamisega suurenevad 2021. aastaks ka järgmised eelarved:

- erijuhtudel riigi poolt makstav sotsiaalmaks töötuna arvel olijate eest suureneb 2021. aastaks 25,8 miljoni euron;
- erijuhtudel riigi poolt makstav sotsiaalmaks töövõimetuspensionäride ja osalise või puuduva töövõimega töötavate isikute eest suureneb 2021. aastaks 40,6 miljoni euron.

Tulenevalt sotsiaalmaksu laekumise kasvust suureneb ravikindlustuse eelarve eeloleva nelja aasta jooksul 217,3 miljoni euro võrra, 2017. aasta eelarve oli 1,1 miljardit eurot.

Valitsus kinnitas 2018–2021 riigi eelarvestrateegia raames Eesti Haigekassa tulubaasi laiendamise ja otsustas täiendavalt panustada Eesti Haigekassa eelarvesse 2018. aastal 7% (91,3 miljoni), 2019. aastal 10% (137,5 miljoni), 2020. aastal 11% (158,3 miljoni) ja 2021. aastal 12% (177,9 miljoni) mitte töötavate vanaduspensionäride pensionilt. Samas otsustati tervisesüsteemi rahastamise fragmenteerituse vähendamiseks ja tõhususe suurendamiseks viia riigieelarvest rahastatavad tervishoiuteenused Haigekassasse. Lisanduva tulu arvelt hakkab haigekassa katma seni riigieelarvest rahastatavaid teenuseid 2018. aastal 55 miljoni, 2019. aastal 87 miljoni, 2020. ning 2021. aastal 100 miljoni euro ulatuses. Seega on täiendav lisaraha tervishoiusektoris 2018. aastal 36 miljoni, 2019. aastal 50 miljoni, 2020. aastal 58 miljoni ning 2021. aastal 78 miljoni eurot.

Lisavahendeid suunatakse 2018-2021 perioodil ka muudele sotsiaalkuludele, sh:

- Peretoetuste eelarve suureneb 2021. aastaks 299,5 miljoni euron. Riiklike peretoetuste seaduse muudatusega määrati lapsetoetuse tõus järgnevalt: 2018. aasta 1. jaanuarist 55 eurot ning alates 2019. aasta 1. jaanuarist 60 eurot. 2017. aasta juulist jõustus lasterikka pere toetus. See tähendab, et 3–6 lapsega pere saab nüüd lisaks varasemale lapsetoetusele (esimese kahe lapse eest 55 eurot ja iga järgneva eest 100 eurot) veel 300 eurot kuus. Kui peres on seitse või enam last, siis saab pere nüüd kuus juurde 400 eurot.
- Vanemahüvitiste eelarve kasvab eeloleva nelja aasta jooksul 24 miljoni euro võrra, küündides 2021. aastaks 252 miljoni euron. Kulude tõus on tingitud keskmise palga prognoosi suurenemisest.
- Puuetega inimeste igakuulised toetused suurenevad eeloleva nelja aasta jooksul 10 miljoni euro võrra saajate arvu kasvu tõttu.
- Elatisabi fondi toetuseks suunatakse 7,2 miljoni eurot aastas.
- Üksi elavate pensionäride toimetulekut parandava toetusskeemi jaoks suunatakse vahendeid ca 10 miljoni eurot aastas.

Lisaks eeltoodud summadele osutavad ka kohalikud omavalitsused oma tulubaasi arvelt elanikele sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid.

Investeeringud

Valitsussektori investeeringud hõlmavad riigieelarve, kohalike omavalitsuste, Riigi Kinnisvara ASi, sotsiaalkindlustusfondide ning muu keskvalitsuse (sihtasutused, avalik-õiguslikud juriidilised isikud, äriühingud ja mittetulundusühingud) eelarvete vahendeid materiaalse ja immateriaalse põhivara soetamiseks ja renoveerimiseks ning IKT, sõidukite rendi, kaitseotstarbelise erivarustuse ja teadus- ja arendustegevuse majandamiskulusid.

Riigieelarve vahenditest investeeringute tegemiseks kasutatakse riigi (maksu)tulusid ning välisvahendeid. Riigieelarve vahenditest investeerivad riigieelarvelised asutused

prognoosiperioodil (2018-2021) keskmiselt 933,7 miljonit eurot aastas, millest investeringuteks kasutatavad riigieelarvelised asutused keskmiselt 514,2 miljonit eurot. Lisaks suunatakse riigieelarvest mujale valitsussektorisse keskmiselt 420 miljonit eurot investeringutoetusteks.

Riigi strateegiliste investeringute programmi raames kavandab valitsus aastatel 2018-2020 Eesti konkurentsivõimet ja kaitsevõimet kasvatavaid investeringuid kokku 315 miljoni euro ulatuses. Programmi raames:

- ehitatakse välja lairiba jaotusvõrk koostöös riigi, kohalike omavalitsuste ja erasektoriga;
- luuakse meede kohalike omavalitsuste elamufondi investeringute toetamiseks;
- tehakse suuremahulisi taristuinvesteringuid teedesse;
- ehitatakse koostöös Tallinna linnaga välja rahvusvaheline turismi- ja konverentsikeskus Tallinna Linnahallist;
- teostatakse kaitseinvesteringute programm.

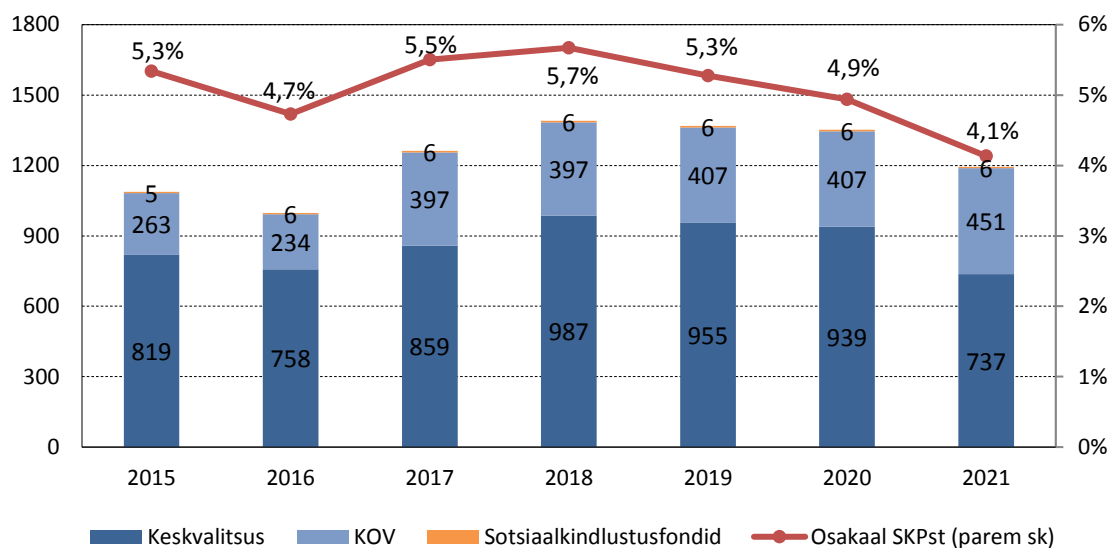
Valitsussektori investeringute osakaal SKPst saavutas 2012. aastal tipu 6,4% ja langes siis 2016. aastaks 4,7%le. Prognoosiperioodil on oodata investeringute kasvu kuni 2018. aastani (5,7% SKPst) ja edasi langust 2021. aastaks 4,1%le SKPst. Iga-aastane dünaamika sõltub välisvahendite rakendamise suutlikkusest.

Riigi Kinnisvara ASi vahenditest valmivad prognoosiperioodil suurematest ehitusobjektidest Tallinna vangla, Euroopa Kool, Kommunismiohvrite Memoriaal, Pärnu politsei ja päästeameti ühishoone.

Kohalike omavalitsuste investeringute maht jääb prognoosiperioodil vahemikku ca 390-440 miljonit eurot aastas. Seejuures ca 1/3 investeringutest teostatakse saadud toetuste arvelt. Peamiselt kavandatakse vahendeid suunata kohalike teede olukorra parandamise, aga ka koolidesse ja lasteaedadesse, tervisekeskustesse või vee- ja kanalisatsiooni projektidele.

Joonis 19**Valitsussektori investeeringud 2015–2021**

(miljonit eurot)

Allikas: Rahandusministeerium.

Euroopa Liidu finantsperioodi 2014–2020 rakendamine jõuab lähimate aastate jooksul perioodi kõrgtasemele. Välisvahenditest mahukamad investeeringud on seotud gümnaasiumi- ja põhikoolivõrgu korrastamisega, veemajanduse infrastruktuuri ning transpordi valdkonna arendamisega.

4.3. SKP lõhe hinnang ja valitsussektori eelarve tsükliline positsioon

Majanduse maksimaalselt soovitava kogutoodangu taseme ehk potentsiaalse SKP⁷ hindamiseks kasutab Rahandusministeerium tootmisfunktsiooni meetodit⁸. Hinnangute kohaselt kasvas Eesti SKP majanduskriisi eel oluliselt kiiremini kui majanduses olevaid ressursse arvestades oleks kohane olnud, tekitades olulisi tasakaalustamatusi. Kriisieelsel perioodil võis Eesti majanduse jaoks pidada jõukohaseks 6% lähedast majanduskasvu, kuid tegelikkuses ulatus see kohati 10%ni. Kasv tugines nii kiirel välisraha sissevoolul kui ka kohalike majandusagentide üldiselt optimismil, mis paisutas sisenõudluse oluliselt suuremaks kogutoodangust ja sissetulekutest. Ülemäärase nõudluse tulemuseks oli jõukohasest kuni ligikaudu 14% võrra suuremaks paisunud majanduse maht ehk SKP lõhe⁹ 2007. aastal, millega kaasnes

⁷ Potentsiaalne SKP – maksimaalne kogutoodangu (SKP) tase olemasolevaid tootmissisendeid kasutades (tööjõud, kapital, tootlikkus/oskused), mille korral ei tekitata ülemääraseid hinnatõusuriveid.

Potentsiaalne majanduskasv – potentsiaalse SKP muutumine ajas. Sõltub tootmissisendites toimuvatest muutustest.

⁸ SKP lõhe ja tsükliliselt tasandatud eelarvepositsiooni hindamise põhimõtetest võib lugeda Eesti 2004. aasta maikuu Konvergenstiprogrammi lisas 3. Metoodikast täpsemalt: European Commission, 2014. The Production Function Methodology for Calculating Potential Growth Rates & Output Gaps, Economic Papers 535, November 2014.

⁹ SKP lõhe ehk toodangulõhe– (ingl.k *output gap*) erinevus tegeliku SKP taseme ja potentsiaalse SKP taseme vahel.

inflatsiooni kiirenemine, kaubandusbilansi jõuline halvenemine ning pinged majanduses ressurside liigintensiivsest ja ebaefektiivsest kasutamisest, tuues kaasa nende hindade tõusu.

Buumi tipul tekkima hakanud ebakindluse suurenedes vähenes järsult nõudlus tarbimis- ja investeerimiskaupade järele. 2008. aasta sügisel puhkenud globaalne finantskriis võimendas alanud majanduse tsüklilisest käitumisest tulenevat majanduslangust veelgi. Finantskriisi tulemusel vähenes järsult ka globaalne nõudlus, tekitades väliskaubandusmahtudes kuni kolmandikuni ulatuva languse. Selle tulemusena paisus negatiivne SKP löhe 2009. aastal 9%ni SKPst. Eesti majandus taastus kriisist kiiresti, mistõttu lähenes SKP maht hoogsalt potentsiaalsele tasemele ning negatiivne toodangulõhe sulgus 2011. aasta lõpuks. Globaalse ebakindluse püsimise ning kõrge säästumäära tulemusena aeglustus Eesti majanduskasv aeglustus aastatel 2013-16 oluliselt ning jäi madalamaks jõukohasest kasvutempost. Hõive kasv, töötuse langus ning jõuline palgakasv jätkusid vaatamata majanduskasvu aeglustumisele, viidates tööturu ülekuumenemisele. Samas jäi kogutootlikkuse kasv allapoole trendi. Nende arengute tulemusena langes tegelik SKP tase aastaks 2016 0,6% võrra allapoole potentsiaalset taset. Majanduskasvu kiirenemise tulemusena 2016. aasta lõpust alates ületab prognoositav SKP kasv sel ja järgmisel aastal potentsiaalset kasvu ning toodangulõhe pöördub positiivseks, ulatudes 2018. aastal 0,5%ni SKPst. Aastatel 2020-21 on toodangulõhe taas nullilähedane.

Kuna globaalne finantskriis ning selle järellainetused on olnud märgatavalt suuremad majanduse tavapärasest tsüklilisest volatiilsusest ning üldine nõudluskeskkond ei ole taastunud, kaotasid riigid kriisi käigus osa oma tootmispotentsiaalset. Samadel põhjustel on ka Eesti majanduse kasvupotentsiaal lähiaastatel kriisieelsest ligi kaks korda väiksem, jäädes prognoosiperioodil 3% lähedale. Eelmise prognoosiga võrreldes oleme kasvupotentsiaali hinnangut veidi ülespoole korrigeerinud, kuid see tuleneb peamiselt tootmissisendite (tööjõud, kapital) korrigeerimisest.

SKP löhe alusel leitud hinnang¹⁰ Eesti valitsussektori eelarve tsükliliselt tasandatud positsiooni kohta näitab, et Eesti eelarvepoliitika on protsükliline aastatel 2017-2018. Neil aastatel lõdveneb eelarvepoliitika potentsiaalsest kõrgema SKP taseme juures. Tuleb arvestada, et eelarvepoliitika osas lõpliku hinnangu andmisel peab lisaks eelarvepositsiooni muutusele hindama ka välisvahendite kasutamise muutuse mõju. Kuna viimased on eelarvepositsiooni osas neutraalsed – tulud on alati võrdsed kuludega – siis näiteks vahendite kasutamise kasv ei peegeldu eelarvepositsiooni muutuses. Samas majanduskriisi ajal võimaldab see täiendavalt majandustegevust stimuleerida, mis on olemuselt vastutsükliline poliitikameede.

¹⁰ Tsüklilise eelarve komponendi leidmiseks kasutatav poolelastsus on Euroopa Komisjoni poolt 2014. aastal uuendatud meetoodika järgi Eesti puhul 0,44 (vt ka http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2014/ecp536_en.htm).

Tabel 14

Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon aastatel 2016–2021

(% SKPst)

	2003– 2015	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
1. SKP reaalkasv (%)	3,2	2,1	4,3	3,3	3,0	3,0	3,0
2. Valitsussektori eelarvepositsioon	-	0,3	0,0	-0,2	-0,3	0,2	0,6
3. Intressimaksud	-	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
4. Potentsiaalse SKP reaalkasv (%)	3,1	3,0	3,3	3,2	3,2	3,2	3,0
4.a Kapitali panus pot. kasvu (%)	2,1	0,9	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3
4.b Tööjõu panus pot. kasvu (%)	0,0	1,0	0,7	0,5	0,4	0,3	0,1
4.c Tootlikkuse panus pot. kasvu (%)	1,0	1,2	1,4	1,5	1,6	1,6	1,7
5. SKP lõhe (output gap)	2,5	-0,6	0,4	0,5	0,3	0,1	0,0
6. Tsükliline eelarve komponent	-	-0,3	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0
7. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon (7)=(2)-(6)	-	0,5	-0,1	-0,5	-0,4	0,2	0,6
8. Tsükliliselt tasandatud primaarne positsioon (8)=(7)+(3)	-	0,6	-0,1	-0,4	-0,4	0,2	0,6
9. Eelarvepoliitika positsioon	-	Protsükl.	Protsükl.	Protsükl.	Vastuts.	Vastuts.	Vastuts.

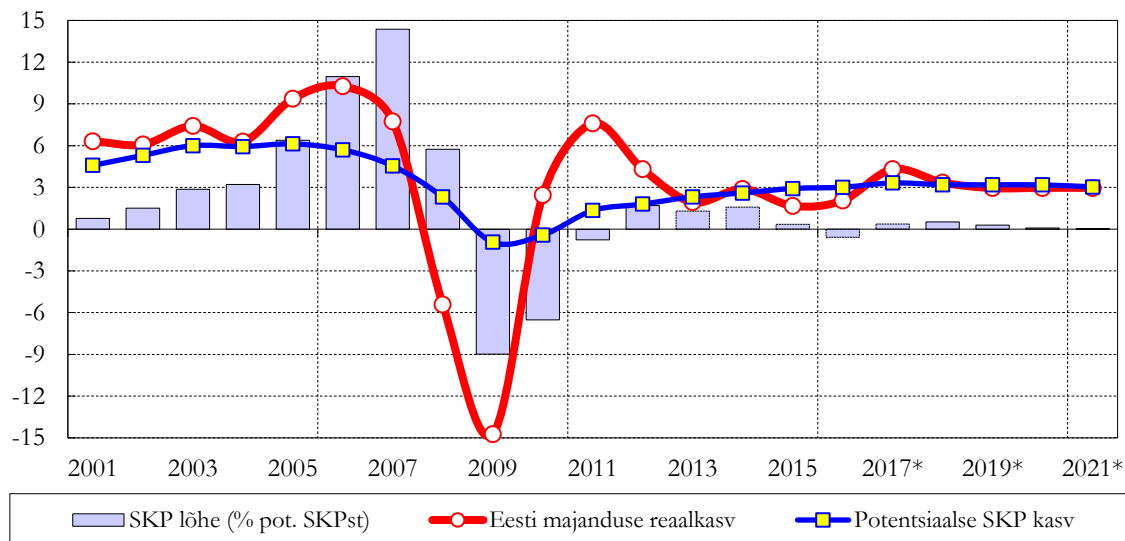
* prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Joonis 20

Potentsiaalse SKP ja SKP lõhe areng

(protsenti)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

4.4. Valitsussektori eelarve struktuurne positsioon

Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon leitakse, kui nominaalsest positsioonist eemaldatakse lisaks majandustsükli mõjule ka ühekordsed ja ajutised tegurid, mis võivad eelarvepositsiooni "moonutada". Ühekordseteks ning ajutisteks meetmeteks nimetatakse neid eelarvele olulist mõju avaldavaid meetmeid, mis omavad tsükliliga kohandatud eelarvepositsioonile ainult ajutist ning mittekorduvat olulist mõju suurusjärgus vähemalt *ca* 0,1% SKPst. Ehkki on määratletud üldised printsübid, millest lähtuvalt liigitatakse meetme mõju ajutiseks, otsustatakse iga konkreetse juhtumi arvesse võtmise eraldi.

Kogumispensioni maksete peatamine 2009–2011 ja kõrgem maksemäär 2014–2017

1. juunist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 olid riigipoolsed kogumispensioni sissemaksed peatatud. Soovijail oli avalduse alusel võimalik 2010. aastal jätkata omapoolsete sissemaksete tegemist. Erandina säilis 1954. aastal ja varem sündinutele võimalus jätkata 2010. aastast sissemaksete tegemist seni kehtinud 2% + 4% süsteemi järgi. 2012. aasta 1. jaanuarist taastusid kohustusliku kogumispensioni maksed täies ulatuses.

Nendele liitujatele, kes **jätkasid** 2010. aastal vabatahtlikult sissemaksete tegemist, kohalduvad aastatel 2014–2017 automaatselt maksemäärad 2% + 6%, mille kohaselt maksab liituja ise 2% ja riik 6%. Kõnealustel isikutel on õigus esitada avaldus ka makse oma osa töstmiseks 2%lt 3%le ning sellisel juhul rakendub skeem 3%+6%. Isikutel, kes 2010. aastal vabatahtlikke sissemaksid **ei jätkanud**, oli samuti võimalus avaldus esitada ning selle alusel teha aastatel 2014–2017 sissemaksid 3% + 6% süsteemi kohaselt. Kogumispensioni maksete taastamise ja kõrgema maksemääraga kaasnenud kulud võrreldes eelneva aastaga on toodud tabelis 15.

Tabel 15

Kogumispensioni maksete protsendid aastatel 2010–2018

	1942–1954	1942–1954	1955–...	1955–...
	jätkan	ei jätka	jätkan	ei jätka
2010	2+4	0	2+0	0
2011	2+4	1+2	2+2	1+2
2012–2013	2+4	2+4	2+4	2+4
2014–2017	2+4	2+4	2+6	2+4
2014–2017 soovi korral	-	3+6	3+6	3+6
2018	2+4	2+4	2+4	2+4

Allikas: www.pensionikeskus.ee.

Kohalike omavalitsuste ühinemistoetused

Kohalike omavalitsuste ühinemist toetatakse aastatel 2017-2019 prognoositavas kogusummas 65 miljonit eurot. Antud haldusreformi kulud on ajutised, suuremamahulised ning pikas perspektiivis tulu tootvad.

Tabel 16**Ühekordsed meetmed ja nende mõju 2016–2021***(miljonit eurot)*

Meede	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
II pensionisamba 2+6 ja 3+6 maksed	-61	-66				
KOV ühinemistoetused		-14	-30	-21		
Kokku, miljonit eurot	-61	-80	-30	-21	0	0
Kokku, % SKPst	-0,3%	-0,4%	-0,1%	-0,1%	0,0%	0,0%

* *prognoos.**Allikas: Rahandusministeerium.***Tabel 17****Struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon aastatel 2016–2021***(% SKPst)*

	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
1. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon	0,5	-0,1	-0,5	-0,4	0,2	0,6
2. Ühekordsed meetmed	-0,3	-0,4	-0,1	-0,1	0,0	0,0
3. Struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon (3)=(1)-(2)	0,8	0,2	-0,4	-0,3	0,2	0,6
Struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon (Euroopa Komisjoni kevadprognoos 2017)	0,2	-0,3	-0,7			

* *prognoos**Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.*

Struktuurne eelarvepositsioon on aastatel 2018-2019 puudujäägis. See on eelarvereegli kohaselt lubatud eelmiste aastate struktuurse ülejäägi tõttu, sest struktuurset tasakaalu järgitakse perioodi keskmisena. Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt on see nõue aastatel 2018-2021 täidetud.

Võrdlusena on ka Euroopa Komisjoni 2017. aasta kevadise prognoosi järgi Eesti struktuurne eelarvepositsioon 2016. aastal ülejäägis ja aastatel 2017–2018 puudujäägis. Võimalikud erinevused prognooside vahel tulenevad eelkõige majandustsükli ehk SKP lõhe hinnangust ja sellest, millised meetmed võetakse arvesse ühekordsete teguritena. Eelarvepoliitika hindamisel ja soovitude andmisel EL institutsioonide poolt lähtutakse Euroopa Komisjoni prognoosist.

5. RIIGIELARVE TULUDE PROGNOOS

Rahandusministeeriumi suvise prognoosi riigielarve tulud on esitatud tekkepõhiselt. Võrreldes kevadise prognoosiga väheneb suvises prognoosis 2017. aasta riigielarve tulude maht koos edasiantavate tuludega 180,8 miljoni euro võrra 9 356,4 miljonile eurole ning 2018. aasta tulude maht tõuseb võrreldes kevadprognoosiga 359,7 miljoni euro võrra 10 312,2 miljonile eurole.

Maksulised tulud moodustavad 2017. aasta suvise prognoosi eelarve tuludest 6 695,7 miljonit eurot ehk 71,6% ning mittemaksulised tulud 1 299,8 miljonit eurot ehk 13,9% ja edasiantavad tulud (vt definitsiooni järgmise alapunkti lõpus) 1 360,8 miljonit eurot ehk 14,5%.

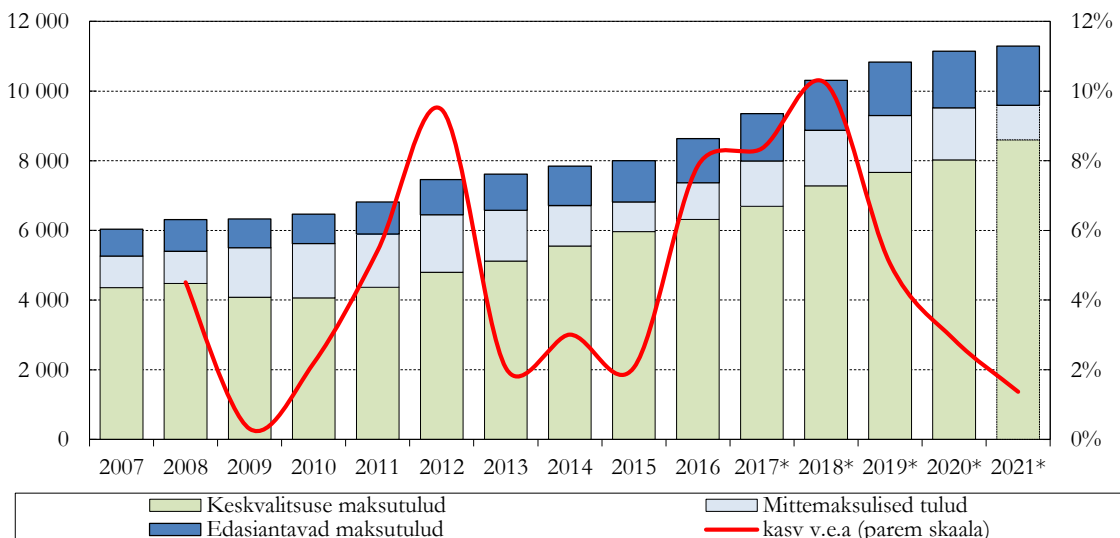
Kogu 2017–2021 perioodi vältel kasvavad riigi tulud koos edasiantavate maksudega keskmiselt 5,6% aastas. Võrreldes 2017. aastaga kasvavad tulud 2021. aastaks ca 1 938,9 miljoni euro võrra ehk 20,7%. Maksutulude osakaal tuludes jääb järgmise viie aasta jooksul keskmiselt 72,2% juurde ning mittemaksuliste tulude osakaal 13,3% juurde.

Aastatel 2017–2021 vähendatakse maksumuudatustega tööjõumakse ning suurendatakse tarbimis- ja kapitalimakse. Kokkuvõttes on keskmine maksukoormus sel perioodil 34,1% SKPst, tõustes 2021. aastaks 34,4%ni SKPst.

Joonis 21

Riigielarve tulud koos edasiantavate maksudega

(miljonit eurot, %)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 18

2017.–2021. aasta riigieelarve tulude prognoos

(miljonit eurot)

	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Maksud ja sotsiaalkindlustusmaksed	6 319,1	6 695,7	7 280,7	7 669,1	8 027,5	8 601,2
Füüsilise isiku tulumaks	348,3	346,0	189,0	251,0	307,0	373,0
Juriidilise isiku tulumaks	369,1	369,0	557,0	492,4	460,5	537,2
Sotsiaalmaks	2 564,6	2 750,0	2 945,0	3 125,0	3 305,0	3 490,0
Raskeveokimaks	5,2	5,3	5,5	5,6	5,8	5,9
Käibemaks	1 974,3	2 145,0	2 335,0	2 510,0	2 660,0	2 820,0
Aktsiisid	997,3	1 015,9	1 182,1	1 215,0	1 216,3	1 299,1
<i>Alkoholiaktsiis</i>	<i>254,2</i>	<i>237,6</i>	<i>341,2</i>	<i>337,8</i>	<i>319,0</i>	<i>373,0</i>
<i>Tubakaaktsiis</i>	<i>201,4</i>	<i>212,1</i>	<i>223,5</i>	<i>237,7</i>	<i>237,4</i>	<i>253,4</i>
<i>Kütuseaktsiis</i>	<i>506,1</i>	<i>530,3</i>	<i>580,6</i>	<i>602,2</i>	<i>621,8</i>	<i>634,0</i>
<i>Pakendiaktsiis</i>	<i>0,15</i>	<i>0,0</i>	<i>0,2</i>	<i>0,2</i>	<i>0,2</i>	<i>0,2</i>
<i>Elektriaktsiis</i>	<i>35,4</i>	<i>36,0</i>	<i>36,6</i>	<i>37,2</i>	<i>37,8</i>	<i>38,4</i>
<i>Muu aktsiis</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
Hasartmängumaks	26,2	27,2	28,1	29,1	30,2	31,2
Tollimaks	34,1	37,3	39,1	40,9	42,8	44,8
Mittemaksulised tulud	1 051,1	1 299,8	1 592,2	1 632,2	1 495,2	986,8
Kaupade ja teenuste müük	168,2	180,9	203,2	192,8	199,6	182,6
<i>Riigilõivud</i>	<i>70,5</i>	<i>70,9</i>	<i>78,3</i>	<i>78,5</i>	<i>81,7</i>	<i>85,1</i>
<i>Laekumine majandustegevusest</i>	<i>50,7</i>	<i>41,2</i>	<i>38,1</i>	<i>38,6</i>	<i>38,7</i>	<i>38,9</i>
<i>Muu kaupade ja teenuste müük</i>	<i>47,0</i>	<i>68,8</i>	<i>86,8</i>	<i>75,7</i>	<i>79,2</i>	<i>58,7</i>
Saadud toetused	616,4	826,7	1 107,9	1 192,9	1 034,9	476,8
Muud tulud	127,1	117,1	154,6	149,9	151,4	152,1
<i>Materiaalsete ja immateriaalsete varade müük</i>	<i>16,3</i>	<i>14,0</i>	<i>13,1</i>	<i>12,0</i>	<i>8,9</i>	<i>8,9</i>
<i>Muud tulu varadelt</i>	<i>31,5</i>	<i>67,2</i>	<i>108,5</i>	<i>106,4</i>	<i>110,9</i>	<i>111,7</i>
<i>Trabvid ja muud varalised kobustused</i>	<i>18,3</i>	<i>16,6</i>	<i>15,9</i>	<i>16,0</i>	<i>16,0</i>	<i>16,0</i>
<i>Muud eespool nimetatud tulud</i>	<i>61,0</i>	<i>19,3</i>	<i>17,1</i>	<i>15,6</i>	<i>15,6</i>	<i>15,6</i>
Finantstulud	139,5	175,1	126,5	96,5	109,3	175,2
Edasiantavad tulud	1 264,7	1 360,8	1 439,3	1 531,2	1 620,1	1 707,3
Tulud kokku	8 634,9	9 356,4	10 312,2	10 832,4	11 142,8	11 295,2
Kasv (%)	7,9%	8,4%	10,2%	5,0%	2,9%	1,4%

* prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium.

5.1. Maksuliste tulude prognoos

2017. aasta maksuliste tulude laekumise prognoosi on võrreldes 2017. aasta riigieelarvega vähendatud 27,3 miljoni euro võrra 6 695,7 miljonile eurole. Kevadprognoosiga võrreldes vähendati kõige enam aktsiiside ning tulumaksu laekumisi, käibemaksu, sotsiaalmaksu ja hasartmängumaksu laekumise prognoose tõsteti. Maksutulud ilma edasiantavate maksudeta¹¹ kasvavad perioodil 2017–2021 keskmiselt 5,5% aastas.

¹¹ Edasiantavad tulud on riigi finantsjuhtimise korrastamiseks riigieelarves eraldi välja toodud alates 2013. aastast. Edasiantavateks tuludeks on riigi poolt kogutavad tulud, mis antakse edasi Töötukassale (töötuskindlustusmaks), Sotsiaalkindlustusametile (kogumispensionimakse) ja kohalikele omavalitsustele (osa füüsilise isiku tulumaksust ja maamaks). Töötuskindlustusmaks prognoos on seotud sotsiaalmaksu laekumise prognoosiga. Kogumispensionimakse prognoos on üks osa füüsilise isiku tulumaksu prognoosist ja sõltub kogumispensionisüsteemiga liitunute arvust. Kohalikele omavalitsustele edasiantava füüsilise isiku tulumaksu

2017. aasta edasiantavate tulude laekumise prognoosi suurendati võrreldes kevadprognoosis oodatuga 7,4 miljoni võrra 1 360,8 miljoni euroni peamiselt kohalikele omavalitsustele laekuva füüsilise isiku tulumaksu prognoosi ülespoole korrigeerimise tõttu.

Füüsilise isiku tulumaksu 2017. aasta laekumise prognoosi vähendati võrreldes kevadprognoosis oodatuga 7,0 miljoni euro võrra 346,0 miljoni euroni. See tuleneb eelkõige üüritulult tasutud tulumaksu oodatust väiksemast laekumisest. Madalapalgaliste tagasimakse oli kevadprognoosis oodatust ca 3 miljoni euro võrra väiksem. Laekumine sõltub suure osas palga väljamaksetest residendist füüsilistele isikutele, mis on seotud peamiselt brutopalgafondi (SKP sissetulekute meetodil komponent) kasvuga. 2017. aasta tulumaksu-tagastuste maht oli 97,6 miljonit eurot ning juurde määratud tulumaks 29,1 miljonit eurot.

Füüsilise isiku tulumaksu laekumist mõjutavad aastatel 2017–2021 järgmised muudatused tulumaksuseaduses:

- o Üldise maksuvaba tulu tõstmine 2 160 euroni aastas (1.01.2017).
- o Pensionäride täiendava maksuvaba tulu tõstmine 2 832 euroni aastas (1.01.2017).
- o Eluasemelaenu intresside maha arvatava ülempiiri vähendamine 1200 eurolt 300 eurole (1.01.2017).
- o 2.-3. haiguspäeva hüvitise sotsiaalmaksust vabastamine (1.01.2017).
- o Tervisekulude erisoodustusena mitte käsitlemine (100 eurot kvartalis töötaja kohta) (1.01.2018).
- o Hoiuse intressi maksuvabastuse kaotamine (1.01.2018).
- o Uue üldise maksuvaba tulu kehtestamine (500 eurot kuus, mis hakkab vähenema alates 1200 eurosest tulust ja jõuab nulli 2100 eurose tulu juures) alates 1.01.2018. Maksuvaba tulu reformiga kaasnevad maksumuudatused:
 - o Madalapalgaliste tagasimakse kaotamine (1.01.2017, mõju 2018).
 - o Üldise maksuvaba tulu tõstmisest (2018. aastal 2280 eurole ja 2019. aastal 2460 eurole) loobumine (1.01.2018).
 - o Pensionide täiendava maksuvaba tulu kaotamine (1.01.2018).
 - o Ühiselt deklareeritavate tulude piiramine. Täiendava maksuvaba tulu abikaasa eest kehtestamine (kuni 2160 eurot aastas, kui ühel abikaasast on tulu alla selle, ühise tulu lagi 50400€) alates 1.01.2017 (mõju alates 2018).
- o Ettevõtlikonto kehtestamine väikeettevõtjatele (1.01.2019).

Juriidilise isiku tulumaksu 2017. aasta laekumise prognoosi vähendati võrreldes kevadprognoosiga 28,0 miljoni euro võrra 369,0 miljoni euroni. Seitsme kuuga on jaotatud kasumilt tasutud tulumaksu laekumine erasektorilt vähenenud 4,4 protsenti võrreldes eelmise aastaga, mille põhjuseks võib olla järgmisest aastast rakenduv regulaarselt kasumit jaotava ettevõtte madalam tulumaksumäär, mistõttu on ettevõtted otsustanud kasumi jaotamist tulevaste aastasse edasi lükata. Samuti mõjutavad kasumite jaotamise otsuseid olulisel määral kasvanud investeeringud, mis Statistikaameti andmetel on 2017. aasta esimesel poolaastal suurenenud 28 protsenti.

Peamiseks laekumist mõjutavaks komponendiks on jaotatud kasumilt makstud tulumaks, sh nii erasektori kui ka riigiettevõtete poolt, mis moodustab üle $\frac{3}{4}$ juriidilise isiku tulumaksu kogulaekumisest. Erasektori jaotatud kasumi prognoos on seotud nominaalse SKP muutusega. Erisoodustuste prognoos on seotud brutopalgafondi arenguga. Ülejäänud

prognoos sõltub eelkõige brutopalgafondi kasvust. Maamaksu prognoos sõltub kohalike omavalitsuste kehtestatud maksumääradest ja maa väärtusest.

komponentide osas on arvesse võetud senised laekumised ning nende kasv on üldjuhul seotud nominaalse SKP muutusega.

Juriidilise isiku tulumaksu laekumist mõjutavad aastatel 2017–2021 järgmised muudatused tulumaksuseaduses:

- o Ettevõtte tulumaksu määr 14% regulaarselt jaotatava kasumi korral (1.01.2018).
- o Pankade tulumaksu avansiline makse (1.01.2018).
- o Kasumite maksuvabalt laenuna väljaviimise piiramine (1.01.2018).
- o Firmaautode erisoodustussüsteemi lihtsustamine (1.01.2018).
- o Tervisekulude erisoodustusena mitte käsitlemine (100 eurot kvartalis töötaja kohta) (1.01.2018).

Sotsiaalmaksu 2017. aasta tasumise prognoosi suurendati võrreldes kevadprognoosis oodatuga 5,0 miljoni euro võrra 2 750,0 miljoni euroni. See tuleneb jooksva aasta oodatust suuremast tasumisest. Sarnaselt füüsilise isiku tulumaksu prognoosimisele leitakse ka sotsiaalmaksu prognoosimisel residendist ja mitteresidendist füüsilistele isikutele tehtavate väljamaksete kasv, mis on seotud eelkõige brutopalgafondi kasvuga.

Suuremateks tasumise komponentideks on veel erisoodustustelt makstav sotsiaalmaks ja riigi poolt tasutatav erijuhtude sotsiaalmaks. Viimase prognoosimise aluseks on saajate arv ning palga alammäär, mida suurendati 2016. aastal 390lt eurolt 430 euroni ja 2017. aastal 470 euroni. Palga alammäära suurendamine tõstab sotsiaalmaksu miinimumkohustust aastase viitajaga. Edasi on eeldatud palga alammäära tõusu keskmise palga tempos.

Sotsiaalmaksu tasumist prognoosiperioodil mõjutavad:

- o 2.-3. haiguspäeva hüvitise sotsiaalmaksust vabastamine (1.01.2017)
- o Tervisekulude erisoodustusena mitte käsitlemine (100 eurot kvartalis töötaja kohta) (1.01.2018).
- o Firmaautode erisoodustussüsteemi lihtsustamine (1.01.2018).
- o Ettevõtlikonto kehtestamine väikeettevõtjatele (1.01.2019).

Käibemaksu 2017. aasta tulude prognoosi suurendati võrreldes kevadprognoosis oodatuga 35 miljoni euro võrra 2 145 miljoni eurole, mille põhjusteks olid oodatust paremad tasumised aasta esimeses pooles. Suvise prognoosi kohaselt kasvavad käibemaksubaasi komponendid käesoleval aastal kevadise prognoosiga võrreldes jõudsamalt (6,9%). Komponentidest enim mõjutab tänavu käibemaksu tulusid valitsussektori investeeringute kasv 264 miljoni euro võrra, mis tuleneb suures osas kohalike omavalitsuste investeeringutest ning valimislubaduste täideviimisest Euroopa Liidu hoogunud uue rahastamisperioodi toel.

Kokkuvõttes kasvab sellel aastal käibemaksu tulu 8,6% ning 2018. aastal suureneb maksutulu kasv 8,9%ni. Järgmise aasta kasvust suurema osa tagab käibemaksubaasi komponentide kasv, milleks on 7,1%, sh on arvestatud tulumaksureformi teise ringi mõjudega¹² käibemaksu tuludele, milleks on 24 miljonit eurot ning ülejäänud on seotud aktsiisitõusudega. Aastatel 2019 – 2021 kasvavad käibemaksu tulud keskmiselt 6,5% aastas.

Käibemaksu prognoos põhineb mudelil, mille kohaselt sõltub käibemaksu tulu järgmistel perioodidel peamiste käibemaksubaasi komponentide kasvust, mis moodustavad kokku

¹² Tulenevalt 2018.a tulumaksureformist on antud meetmega seotud inimeste sissetulekud kasvamas, mis väljendub ka tarbimise kasvus ja suurendab kaudsete maksude tulusid (käibemaks, aktsiisid), tuues kaasa nn „teise ringi“ positiivse mõju eelarvele.

enam kui 80% kogu käibemaksubaasist (eratarbimine, valitsussektori investeeringud, valitsussektori vahetarbimine ja kodumajapidamiste investeeringud). Lisaks on arvestatud muutustega käibemaksuaugu suurus. Käibemaksubaasi suurimate komponentide kaalutud keskmiseks kasvuks oodatakse aastatel 2019–2021 vastavalt 5,4%, 5,7% ja 11,3%.

Käibemaksu tulusid prognoosiperioodil mõjutavad:

- o Ehituses kasutatava metalli pöördmaksustamine (1.01.2017).
- o Käibemaksukohuslaste registreerimise piirmäära tõstmine 40 000 eurole (1.01.2018).

Aktsiiside 2017. aasta laekumise prognoosi on võrreldes kevadprognoosiga kokku vähendatud 3,2 protsendi ehk 33,2 miljoni euro võrra 1015,9 miljoni euroni. Kõige enam on muutunud **alkoholiaktsiisi** laekumise prognoos ning seda omakorda on mõjutanud kõige suuremal määral õlleaktsiisi laekumise prognoosi muutmine. Õlleaktsiisi laekumise peamine erinevus võrreldes kevadprognoosiga on konservatiivsem hinnang piirikaubanduse dünaamika suhtes. Vastavalt Eesti Konjunktuuriinstituudi andmetele moodustasid 2016. aastal turistide ostud 44% Eesti legaalsest alkoholimüügist, sh õlle kogustest 30% ning kange alkoholi kogustest 55%. Kõige suurema osa turistide ostudest teevad soomlased ning nende ostude prognoositavat vähenemist põhjustavad eelkõige alkoholi madalad hinnad Lätis. 2018. aastal suureneb aktsiisimäärade erinevusest tulenev hinnavahe Eestis ja Lätis pooleliitises pudelis õlles 12-lt sendilt 32-le sendile, millele lisanduvad veel käibemaks, kasumimarginaalide ning toote omahindade erinevused. Käesoleval aastal on õlle deklareeritavaid koguseid võrreldes kevadprognoosiga vähendatud 5,8% ning järgmisel aastal 1,7% võrra. Perioodil 2019-2021 jääb koguste vähenemine keskmiselt 1,2% juurde eeldusel, et õlletarbijate piirikaubandus saavutab 2018. aastal stabiilse taseme.

Kange alkoholi deklareeritavate koguste prognoosi käesoleva aasta on võrreldes kevadprognoosiga vähendatud 0,5% võrra. Prognoosi kohaselt vähenevad käesoleva aasta kogused võrreldes eelneva aastaga 6,0% ning järgmisel aastal 5,5%. Täiendavalt on kange alkoholi aktsiisilaekumise prognoosi mõjutanud prognoositavate aastate aktsiisitõusueelsete varude ümberhindamine võrreldes kevadprognoosiga. Arvestades eratarbimise reaalkasvu, keskmise palga kasvu ning hinnaelastsust, vähenevad kange alkoholi deklareeritavad kogused perioodil 2019-2021 keskmiselt 1,9% aastas.

Võrreldes eelmise aasta tegeliku laekumisega väheneb tänavu alkoholiaktsiisi laekumine kokku 6,6%. Aktsiisitulu vähenemise taga on eelkõige eelmise aasta kõrge maksubaas, mis sisaldas kahele aktsiisimäärade tõusule eelnenud varumist. Kui varumise efekti siluda, siis on aktsiisitõusul laekumist kasvatavat mõju. Käesoleva prognoosi kohaselt jääb 2017. aastal alkoholi piirikaubanduse tõttu eelarvesse laekumata alkoholiaktsiisi ligi 34 miljonit eurot, millest 26% moodustab õlle ning 74% kange alkoholi aktsiis. Suuremate aktsiisimäärade tõttu laekumine siseriiklikult tarbimiselt suureneb ning kahe teguri koosmõjus on aktsiisitõusul 2018. aastaks ca 58 mln euro suurune positiivne eelarvemõju. Alkoholiaktsiisi 2017. aasta laekumiseks oodatakse 237,6 miljonit eurot, mis on süüsi 5,9% ehk 15 miljonit eurot väiksem kevadprognoosis oodatust.

Kütuseaktsiisi 2017. aasta laekumise prognoosi on korrigeeritud võrreldes kevadprognoosiga kahe esimese kvartali laekumiste ning makronäitajate muutustest tulenevalt. Kõige suuremat mõju avaldab kütuseaktsiisi laekumisele aktsiisitulu düüslükütusel, mille deklareeritavad kogused kahanevad käesoleval aastal 3,7%, kuid kasvavad järgmisel aastal 5,2%. Käesoleva aasta koguste vähenemise taga on peamiselt aktsiisimäärade tõus ning aktsiisimäärade erinevuste kasv võrreldes naaberriikide Läti ja Leeduga ning sellest tulenev

piirikaubanduse kasv. Diislikütuse aktsiisimäär on Eestis 2017. aastal 15,2 senti liitri kohta kõrgem kui Lätis. Samaväärne vahe on ka Eesti ja Läti diislikütuse jaemüügi hindadel, kuid järgnevatel aastatel on oodata diisli hinnaerinevuste kahanemist aktsiisimäärade ühtlustumise tõttu.

Kütuse hind ja tarbimine sõltuvad ka nafta maailmaturu hindadest. Nafta barreli hinnatõus 2017. aastal on osutunud kevadel oodatust 9,9% aeglasemaks. Diislikütuse koguste prognoosi on võrreldes kevadega täiendavalt mõjutanud prognoositust aeglasem maanteetranspordi veosekäibe kasv ning toetanud positiivselt hulgi- ja jaekaubanduse reaalkasv ja keskmise kuupalga tõus. Maksu- ja Tolliameti rahvusvaheliste ostude käibemaksutagastuse info kohaselt on transpordiettevõtete tankimine Lätis ja Leedus 2017. aastal mõõdukalt suurenenud. Kiire piirikaubanduse kasv algas möödunud aastal, hoogustus teises pooles ning stabiliseerus aasta lõpuks. Uue tõuke andis aktsiisimäärade 10% tõstmine Eestis 2017. aasta veebruaris. Diislikütuse piirikaubanduse mahuks hindame käesoleval aastal 5,7% Eestis tarbitavast diislikütuse kogusest.

Bensiini tarbitavate koguste mahtu on võrreldes kevadprognoosiga korrigeeritud keskmiselt 1,6% ülespoole, kuna viimased andmed näitavad tarbijate varem eeldatust väiksemat hinnatundlikust. Samuti on viimasel kolmel aastal bensiini deklareeritavad kogused vastupidiselt pikaajalisele trendile ja prognoosi ootustele vähenenud eeldatust aeglasemas tempos. Bensiini koguste prognoos tugineb eratarbimise koguste kasvul ning trendiprognosil. 2017. aastal prognoosime bensiini tarbitavate koguste mõõdukat langust 2,2% ning järgmisel aastal 1,3% võrra.

Kütuseaktsiisi 2017. aasta laekumiseks oodatakse 530,3 miljonit eurot, mis on 2,9% ja 16,1 miljoni euro võrra väiksem kevadprognoosis oodatust.

Tubakaaktsiisi prognoosist moodustab ligi 97% aktsiis sigarettidelt. Sigarettide aktsiisi prognoos tugineb peamiselt hinnaelastsusele -0,04, mille kohaselt 10% hinnatõus vähendab sigarettide müüki 4%. Käesoleva aasta 8% aktsiisimäära tõus koos iga-aastase tavapärase sigaretipaki kallinemisega toob hinnanguliselt kaasa sigaretipaki kaalutud keskmise hinna 8,1% tõusu. Edasised aktsiistõusud toimuvad aastatel 2017 ja 2018, mil määrad tõusevad samuti 8% aastas ning aastatel 2019 ja 2020, mil määrade tõus on 10% aastas. 2018 aastast hakatakse täiendavalt maksustama ka kuumutatavaid tubakatooteid, kuid selle mõju eelarvele on väga väike. Otsus on tehtud pigem tubakatooteid turu korrastamise eesmärgil. Käesoleva aasta prognoos on võrreldes kevadprognoosiga 1,2% väiksem ning järgmisel aastal 0,7% suurem ning aastaseks laekumiseks oodatakse 2017. aastal 212,1 ja 2018. aastal 223,5 miljonit eurot. Järgnevatel aastatel prognoosi ei ole muudetud.

Pakendiaktsiisi prognoosi on võrreldes kevadprognoosiga erandkorras vähendatud 2017. aastal 94,4%. Oluline langus on tingitud 2015. aastal ühekordselt määratud pakendiaktsiisi osalisest tühistamisest summas ligi 0,2 miljonit eurot. Summa on samaväärne pakendiaktsiisi iga-aastase laekumise prognoosiga. Järgnevatel aastatel eeldame laekumise taseme taastumist ning laekumiste kasvu eratarbimisega samas tempos. Pakendiaktsiisi laekub perioodil 2018-2021 keskmiselt 0,2 miljonit eurot aastas.

Elektriaktsiisi laekumise prognoos tugineb eelkõige eratarbimise reaalkasvul ja töötleva tööstuse lisandväärtuse reaalkasvul, lisaks võetakse arvesse eratarbimise ja töötleva tööstuse elektritarbimise osakaalu kogutarbimisest ning laekumise mineviku andmeid. Perioodil 2017-2021 on keskmiseks laekumise kasvuks prognoositud 1,6% aastas. Laekumise prognoosi on käesolevaks aastaks suurendatud võrreldes kevadprognoosiga 0,6% võrra ning laekumiseks oodatakse 36 miljonit eurot.

Raskeveokimaksu prognoosi muutused võrreldes kevadprognoosiga on marginaalsed, laekumine kasvab käesoleval aastal 0,2% ning järgmisel aastal 0,3%. Muutuse peamine põhjus on 2017. aasta esimese poolaasta oodatust suurem laekumine. Käesoleva prognoosi kohaselt kasvab järgmistel aastatel laekumine varasemast prognoosist keskmiselt 0,4% võrra kiiremas tempos, keskmiselt 2,6% aastas. Laekumise prognoos käesolevaks aastaks on 5,3 miljonit eurot.

Hasartmängumaksu 2017. aasta laekumise prognoosi vähendati kevadprognoosiga võrreldes 0,2 miljoni euro võrra 27,2 miljoni euroni. Prognoosi mõningase korrigeerimise peamiseks põhjuseks oli oodatust väiksem laekumine loteriidelt käesoleva aasta esimeses pooles. Järgmise aasta laekumine kasvab 3,3% võrra 28,1 miljoni euroni ning edasi keskmiselt 3,6% aastas. Laekumine loteriidelt, mis moodustab ligikaudu 40% kogu laekumisest, väheneb võrreldes kevadel prognoosituga käesoleval ning järgnevatel aastatel. Peamiselt tuleneb see mängumuudatusest ühe loterii osas ning 2016. aasta jaanuarist jõustunud hasartmängumaksu seaduse muudatuse mõjust, millega klassikaliste loteriide müügil teostatakse isikutuvastus. Hasartmängumaksu kogulaekumine väheneb 2018. aastal kevadise prognoosiga võrreldes 0,2 miljoni võrra ja edasi väheneb samuti keskmiselt vaid 0,2 miljoni võrra aastas, kuna teisalt toetab laekumist paranenud palgaskasvu prognoos.

Tollimaksu 2017. aasta laekumise prognoosi suurendati kevadprognoosiga võrreldes 1,1 miljoni euro võrra 37,3 miljoni euroni. Prognoosi tõstmise peamiseks põhjusteks on oodatust suurem laekumine tööstuskaupadelt käesoleva aasta esimesel poolaastal ning paranenud kaupade impordi prognoos Euroopa Liidu välistest riikidest. Tollimaksu laekumisest moodustab üle 90% laekumine tööstuskaupadelt, mille prognoosimisel võetakse aluseks kaupade impordi prognoos, kuid arvestatakse ka muude laekumist mõjutavate tegurite¹³ mõjuga; ülejäänud laekumise¹⁴ puhul tuginetakse eksperthinnangutele. Edasistel aastatel mõjutab tollimaksu laekumist positiivselt impordi mahu kasv, negatiivselt aga võimalik vabakaubanduslepingute sõlmimine ning üldine keskmise maksumäära langus. Järgmise aasta laekumiseks oodatakse 39,1 miljonit eurot, mis on 4,8% võrra suurem käesoleva aasta laekumisest. 2019-2021 aasta laekumise kasv jääb keskmiselt 4,6% juurde.

Edasiantavad tulud on riigi finantsjuhtimise korrastamiseks riigieelarves eraldi välja toodud alates 2013. aastast. Edasiantavateks tuludeks on riigi poolt kogutavad tulud, mis antakse edasi Töötukassale (töötuskindlustusmaks), Sotsiaalkindlustusametile (kogumispensionimakse) ja kohalikele omavalitsustele (osa füüsilise isiku tulumaksust, maamaks ja Tallinna reklaamimaks, mida kogub maksu- ja tolliamet). Töötuskindlustusmaks prognoos on seotud sotsiaalmaksu laekumise prognoosiga. Kogumispensionimakse prognoos on üks osa füüsilise isiku tulumaksu prognoosist ja sõltub kogumispensionisüsteemiga liitunute arvust. Kohalikele omavalitsustele edasiantava füüsilise isiku tulumaksu prognoos sõltub eelkõige brutopalgafondi kasvust. Maamaksu prognoos sõltub kohalike omavalitsuste kehtestatud maksumääradest ja maa väärtusest.

¹³ Näiteks vabakaubanduslepingute sõlmimine, keskmise maksumäära langus jm.

¹⁴ Laekumine põllumajandustoodetelt, dumpingu-vastane tollimaks, tasakaalustav tollimaks jm.

Tabel 19

2017. aasta suvise prognoosi tulude¹⁵ muutus võrreldes 2017. aasta kevadise prognoosiga

(miljonit eurot)

	2016	2017		Muutus
	Täitmine	Kevad 2017*	Suvi 2017*	
Maksud ja sotsiaalkindlustusmaksed	6 319,1	6 723,00	6 695,7	-27,3
Füüsilise isiku tulumaks	348,3	353	346,0	-7,0
Juriidilise isiku tulumaks	369,1	397	369,0	-28,0
Sotsiaalmaks	2 564,6	2 745,0	2 750,0	5,0
Raskeveokimaks	5,2	5,3	5,3	0,0
Käibemaks	1 974,3	2 110,0	2 145,0	35,0
Aktsiisid	997,3	1049,2	1 015,9	-33,3
Alkoholiaktsiis	254,2	252,6	237,6	-15,0
Tubakaaktsiis	201,4	214,5	212,1	-2,4
Kütuseaktsiis	506,1	545,9	530,3	-15,6
Pakendiaktsiis	0,15	0,19	0,0	-0,2
Elektriaktsiis	35,4	36	36,0	0,0
Muu aktsiis	0,0	0	0,0	0,0
Hasartmängumaks	26,2	27,4	27,2	-0,2
Tollimaks	34,1	36,2	37,3	1,1
Edasiantavad tulud	1 264,7	1 353,4	1 360,8	7,4
Mittemaksulised tulud	1 051,1	1 460,7	1 299,8	-160,9
Tulud kokku	8 634,9	9 537,2	9 356,4	-180,8

* prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium.

5.2. Mittemaksuliste tulude prognoos

Mittemaksuliste tulude prognoosi 2017. aastaks vähendati võrreldes kevadise prognoosiga 160,9 miljoni euro võrra 1 300 miljoni euroni. Prognoosi on vähendatud peamiselt välisloetuste mahu vähendamise tõttu. Mittemaksuliste tulude laekumiseks 2018. aastal on prognoositud 1 592 miljonit eurot, mis on 22,5% rohkem kui 2017. aastal. Kasv tuleneb peamiselt välisloetustega seotud vahendite mahu suurenemisest (34%), kuid suurenevad ka pea kõik ülejäänud tululiigid. Ka järgnevatel aastatel sõltub mittemaksuliste tulude prognoos peamiselt muutustest välisloetustes, mis sõltuvad eelkõige uue finantsperioodi käivitumise tempost. Sellest tulenevalt hakkab mittemaksuliste tulude oodatav maht prognoosiperioodi lõpus langema ja jõuab 2021. aastaks 1 miljardi euroni.

Kaupade ja teenuste müügi prognoos 2017. aastaks vähenes 4,5 miljoni euro võrra 180,9 miljoni euroni. Languse põhjustasid nii sageduslubade kui ka CO₂ kvootide müügitulude vähenemine. Riigilõivude ning majandustegevuse tulude prognoos jäi samale tasemele. 2018. aastal suureneb laekumine 12,4% võrra peamiselt tänu CO₂ kvootide uue kauplemisperioodi (2013–2020) kvoodimahtude kasvule. Riigilõivude prognoos suureneb 2018. aastal 10,5% võrra peamiselt tänu Siseministeeriumi valitsemisala kogutavatele riigilõivudele. Järgnevatel aastatel laekumised järk-järgult vähenevad muude kaupade ja teenuste müügitulu vähenemise tõttu.

¹⁵ Tekkepõhine kohandus

Toetuste prognoos 2017. aastaks vähenes 826,7 miljonile eurole tulenevalt Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Maaeluministeeriumi välisabi kandumisele järgnevatele aastatele. 2018. aasta toetuste laekumine kasvab prognoositavalt 1107,9 miljoni euronit tulenevalt uue EL eelarveperioodi käivitamisest ning hakkavad alates 2020. aastast langema.

Muude tulude grupp kuuluvad tulud varude ja põhivara müügist (peamiselt riigimaa müük), muud tulud varadelt (nt maksuvõla intressid), trahvid ja muud varalised karistused ning muud eelpool nimetatud tulud (nt keskkonnatasud, sunnirahad, konfiskeeritud varad ning muud ebatavalised tulud). Muude tulude prognoos 2017. aastaks vähenes 19,9 miljoni euro võrra 117,1 miljoni euronit tulenevalt keskkonnatasu prognoosi muutusest. Alates 2018. aastast lisandub muude tulude hulka teekasutustasu.

Finantstulud koosnevad omanikutuludest (dividendid ja Eesti Panga kasumieraldis) ja Riigikassale laekuvatest intressituludest. 2017. aastal laekub finantstulusid 175,1 miljonit eurot ehk samas mahus nagu kevadel prognoositud. Peamised omanikutulu maksjad sel aastal on AS Eesti Energia, AS Tallinna Sadam, AS Elering ning Rügimetsamajandamise Keskus. 2018. aastal väheneb tulude laekumine 126,5 miljoni euronit peamiselt AS Eesti Energia dividendide languse tõttu.

Tabel 20

2017. aasta suvise prognoosi mittermaksuliste tulude muutus võrreldes 2017. aasta kevadise prognoosiga

(miljonit eurot)

	2016 täitmise	2017		
		Kevad 2017*	Suvi 2017 *	Muutus
Mittermaksulised tulud	1 051,1	1 460,7	1 299,8	-160,9
Kaupade ja teenuste müük	168,2	185,4	180,9	-4,5
<i>Riigilõivud</i>	70,5	70,9	70,9	0,0
<i>Laekumine majandustegevusest</i>	50,7	41,2	41,2	0,0
<i>Muu kaupade ja teenuste müük</i>	47,0	73,3	68,8	-4,5
Saadud toetused	616,4	963,2	826,7	-136,5
Muud tulud	127,1	137,0	117,1	-19,9
<i>Materiaalsete ja immateriaalsete varade müük</i>	16,3	14,0	14,0	0,0
<i>Muud tulu varadelt</i>	31,5	12,0	67,2	55,2
<i>Trahvid ja muud varalised kohustused</i>	18,3	17,3	16,6	-0,7
<i>Muud eelpool nimetatud tulud</i>	61,0	93,6	19,3	-74,4
Finantstulud	139,5	175,1	175,1	0,0

*prognoos

Allikas: Rahandusministeerium.

6. MAKSUKOORMUS JA MAKSUKULUD

6.1. Maksukoormus

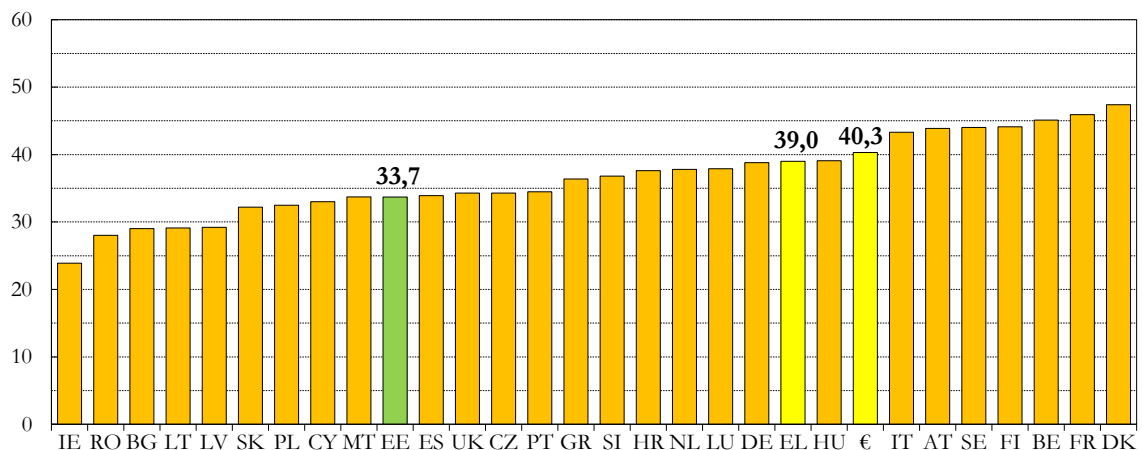
Üheks maksupoliitiliseks eesmärgiks on olnud maksude osalise ümberorienteerimise abil nihutada maksukoormus tulu maksustamiselt tarbimise, loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamise maksustamisele. Samas hoitakse süsteem **stabiilse, lihtsa ja läbi- paistvana**, võimalikult väheste erandite ja erisustega.

Eesti maksukoormus oli 2015. aastal 33,9% SKPst, mis oli Euroopa Liidu keskmisest ca viie protsendipunkti võrra madalam (vt joonis 22). Võrreldes Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega oli meist suurem maksukoormus Tšehhis, Sloveenias, Horvaatias ja Ungaris.

Joonis 22

Maksukoormus Euroopa Liidus 2015. aastal

(% SKPst)

* Eesti näitaja on arvatud 31.08.2017 avaldatud SKP aegrea põhjal.

Allikas: Eurostat

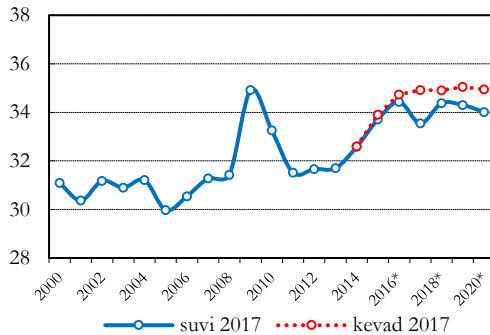
2017. aasta maksukoormuseks kujuneb 33,5% SKPst (vt joonis 23A). Langus võrreldes kevadprognosis oodatuga on 1,4% SKPst. Maksukoormust mõjutas oluliselt SKP taseme ülespoole korrigeerimine, mis ei ole maksulaekumisi otseselt mõjutanud. Maksud vähenesid eelkõige juriidilise isiku tulumaksu tõttu. Perioodil 2018-2021 ulatub maksukoormuse keskmine langus võrreldes kevadprognosisega 0,7 protsendipunktini SKPst. Maksukoormust mõjutavatest maksumuudatustest on juttu järgmises alapeatükis. Perioodil 2014–2017 on maksukoormust vähendava mõjuga kohustusliku kogumispensioni kõrgemad riigipoolsed sissemaksed omapoolsete maksetega jätkanuile. Aastatel 2018–2021 kasvavad maksutulud kiiremini kui nominaalne SKP ja maksukoormus tõuseb **2021. aastaks** tagasi 2016. aasta tasemele ehk 34,4%le SKPst.

Joonis 23

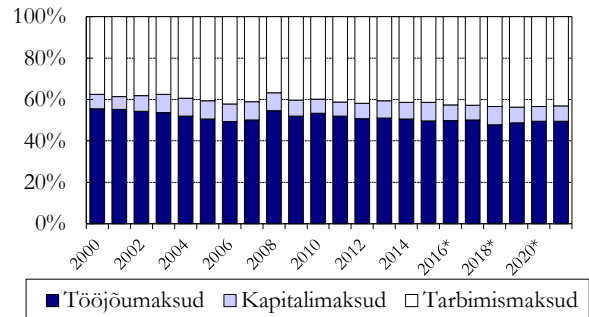
Maksukoormus Eestis

(% SKPst)

A. Maksukoormus

B. Maksulised tulud (%)

Allikad: Rahandusministeerium, Eurostat.

Võrreldes 2017. aastaga langeb **töõjõumaksud**¹⁶ osakaal maksulaekumisest 2021. aastaks prognoosi kohaselt 0,7% võrra 49,4%le. See on eelkõige 2018. aastal rakenduva maksuvaba tulu reformi mõju. Võrreldes tarbimis- ja kapitalimaksudega kasvavad töõjõumaksud perioodil 2019-2021 kiiremini ja nende osakaal jõuab 2017. aasta taseme lähedale, sest maksuvaba tulu püsib 500 eurol ja palgakasv viib inimesi maksuvaba tulu piirkonnast välja. **Tarbimismaksud**¹⁷ osatähtsus püsib aktsiisimäärade tõstmise toel 2017. aastaga võrreldaval tasemel, tõustes 2021. aastaks 0,4% võrra 43,1%le. **Kapitalimaksud**¹⁸ osakaal tõuseb võrreldes 2017. aastaga 0,3% võrra 7,5%le, mil regulaarselt kasumit jaotavate ettevõtete madalama tulumaksumäära ja muude juriidilise isiku tulumaksu mõjutavate meetmete mõju on suures osas taandunud.

Keskkonnamaksud¹⁹ on osa tarbimismaksudest, kuigi sinna võivad kuuluda ka mõned kapitalimaksud (nt raskeveokimaks). 2017. aastal moodustavad need 8,7% kõigist maksudest, ületades sellega Euroopa Liidu kaalutud keskmist (6,3% 2015. aastal). Keskkonnamaksud osakaal näitas kasvutrendi juba alates 1995. aastast kuni 2010. aastani, peegeldades osaliselt vajadust viia aktsiisimäärad vastavusse Euroopa Liidu miinimummääradega, aga samuti taotluslikku valitsuse poliitikat finantseerida füüsilise isiku tulumaksu vähendamist tarbimis- ja keskkonnamaksudest. Saastetasude samal tasemel püsimine aeglustab keskkonnamaksudest laekumise kasvu ja nende osakaal langeb 2021. aastaks 8,2%le.

¹⁶ ESA2010 metoodika kohaselt loetakse töõjõumaksud hülka: sotsiaalkindlustusmaksed, füüsilise isiku tulumaks palgatuludelt, füüsilise isiku tulumaks sotsiaalsüretelt ja pensionidelt, füüsilise isiku tulumaks ettevõtlusega tegelemiselt.

¹⁷ ESA2010 metoodika kohaselt loetakse tarbimismaksud hülka: käibemaks, tollimaks, aktsiisid, autode registreerimistasu, müügitulu, saastetasud, kalapüügiõiguse tasu, paadimaks, saastekvootide müügitulu, vedelkütusevaru varumakse ja Tagatisfondi osamaksud.

¹⁸ ESA2010 metoodika kohaselt loetakse kapitalimaksud hülka: juriidilise isiku tulumaks, füüsilise isiku tulumaks kapitalitulult, hasartmängumaks, reklaamimaks, maamaks, raskeveokimaks, tegevuslubade ja litsentside riigilõiv, vee erikasutustasu, teede ja tänavate sulgemise maks, muud maksud ja tasud.

¹⁹ Keskkonnamaksud jagunevad energia- (kütuse- ja elektriaktsiis, saastekvootide müügitulu, vedelkütusevaru varumakse), transpordi- (raskeveokimaks, autode registreerimistasu, paadimaks) ja saastemaksudeks (saastetasud, vee erikasutustasu, pakendiaktsiis, kalapüügiõiguse tasu).

Omandimaksud²⁰ (Eestis maamaks, Tagatisfondi osamaksud), mis toetavad maksusüsteemi efektiivsust ning mida loetakse kõige vähem majanduskasvu pärssivateks maksudeks, moodustasid 2017. aastal 0,9% maksudest. 2015. aasta andmetel oli see Euroopa Liidu madalaim (2015. aasta EL kaalutud keskmine 6,8%). 2021. aastaks langeb omandimaksude osakaal 0,7%-le kõigist maksudest.

6.2. Maksupoliitilised muudatused

Aastate 2017-2018 peamised maksumuudatused on toodud tabelis 21. Perioodil 2019–2021 suurendavad maksukoormust eelkõige sotsiaalmaksu määra langetamisest loobumine ning alkoholi- ja maagaasiaktsiisi tõstmine. Diislikütuse ja alkoholi aktsiiside negatiivne mõju esimesel aastal on tingitud aktsiisitõusule eelnenud varumisest, mis toimus osaliselt juba eelneva aasta lõpus.

Vaadeldes maksumuudatuste mõju vastavalt maksu majanduslikule funktsioonile, on näha, et prognoosiperioodi jooksul plaanis olevate maksumuudatuste tõttu vähenevad tööjõumaksud ning suurenevad tarbimis- ja kapitalimaksud (vt tabel 22). 2021. aastaks kujuneb tööjõu maksukoormus tulenevalt maksumuudatustest -0,53% võrra SKPst madalamaks, kui see oleks olnud 2016. aasta lõpus kehtinud olukorra jätkudes. Tarbimis- ja kapitali maksukoormus kasvavad samal ajal vastavalt 0,91% ja 0,11% võrra SKPst.

²⁰ Omandimaksud on *Taxation trends in EU* definitsiooni järgi jaotatud kaheks – korduvad maksud liikumatult omandilt (nt maamaks) ja muud omandimaksud. Siia alla kuuluvad nt maksud kingitustelt ja pärandilt, varanduse maks, kinnisvaramaks, Tagatisfondi osamaksud jne. Vt ka http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2012/report.pdf ja (koodiga R või O): http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2012/ntl_release_2012.xls

Tabel 21

2017. ja 2018. aasta peamised maksupoliitilised muudatused²¹

²¹ Mõju võrreldes sellega, kui edasi kehtiks 31.12.2016 määrad/olukord. Mõju on tekkepõhine.

	Jõustumine	Mõju 2017		Mõju 2018	
		mln eurot	% SKPst	mln eurot	% SKPst
Maksumuudatud		-29,6	-0,13	139,7	0,57
1. Üldise maksuvaba tulu tõstmine 2160 euronii aastas (180 euronii kuus)	1.jaan 2017	-16,4	-0,07		
2. Pensionide täiendava maksuvaba tulu tõstmine 2832 euronii aastas (236 euronii kuus)	1.jaan 2017	-3,8	-0,02		
3. Eluasemelaenu intresside maha arvatava ülempiiri vähendamine 1200 eurolt 300 eurole	1.jaan 2017			4,9	0,02
4. Uue üldise maksuvaba tulu kehtestamine (500 eurot kuus, mis hakkab vähenema alates 1200 eurosest tulust ja jõuab nulli 2100 eurose tulu juures)	1.jaan 2018			-181,7	-0,74
5. Tervise erisoodustuse kehtestamine (100 eurot kvartalis töötaja kohta)	1.jaan 2018			-12,1	-0,05
6. Hoiuse intressi maksuvabastuse kaotamine	1.jaan 2018			1,7	0,01
7. Ettevõtte tulumaksuäär 14% regulaarselt jaotatava kasumi korral, pankade tulumaksu avansiline makse, kasumite maksuvabalt laenuna väljavõimise piiramine	1.jaan 2018	-18,0	-0,08	149,0	0,61
8. Firmaautode erisoodustussüsteemi lihtsustamine	1.jaan 2018			7,0	0,03
9. Tubakaaktsiisi tõstmine 8% aastas	1.jaan 2017; 1.jaan 2018; 1.jaan 2019; 1.jaan 2020	14,5	0,06	25,2	0,10
10. Kange alkoholi aktsiisi tõstmine +10% aastas	1.veebr 2017; 1.veebr 2018; 1.jaan 2019; 1.jaan 2020	-12,8	-0,06	46,5	0,19
11. Õlleaktsiisi tõstmine 2017.a.veebruariis 10% ja juulis 70%, 2018.a.veebruariis 18% ning aastatel 2019-2020 10% aastas	1.veebr 2017; 1.juuli 2017; 1.veebr 2018; 1.jaan 2019; 1.jaan 2020	4,9	0,02	46,8	0,19
12. Kääritatud joogi, mille etanoolisisaldus on alla 6 mahuprotsendi, aktsiisi tõstmine 2017.a.veebruariis 10% ja juulis 45%, 2018.a.veebruariis 18% ning aastatel 2019-2020 10% aastas	1.veebr 2017; 1.juuli 2017; 1.veebr 2018; 1.jaan 2019; 1.jaan 2020	3,1	0,01	11,3	0,05
13. Veini ja kääritatud joogi, mille etanoolisisaldus on üle 6 mahuprotsendi, aktsiisimäär tõus 2017.a. 10% ja perioodil 2018-2020 20% aastas	1.veebr 2017; 1.veebr 2018; 1.jaan 2019; 1.jaan 2020	-2,0	-0,01	3,3	0,01
14. Düslükütuse aktsiisimäär tõstmine +10%	1. veebr 2017	-18,2	-0,08	13,4	0,05
15. Bensiiini aktsiisimäär tõstmine +10% aastas	1.veebr 2017; 1.jaan 2018	15,9	0,07	15,1	0,06

16. Kütteainena kasutatava maagaasi aktsiisimäär tõus 2017.a. 20% ning perioodil 2018-2020 25% aastas	1.veebr 2017; 1.jaan 2018; 1.jaan 2019; 01.jaan 2020	3,2	0,01	9,4	0,04
17. Firmaautode erisoodustussüsteemi lihtsustamine	1.jaan 2018			4,7	0,02
18. Tervisekulude erisoodustusena mitte käsitlemine (100€ kvartalis töötaja kohta)	1.jaan 2018			-7,7	0,00

Tabel 22

Maksumuudatuste kumulatiivne mõju maksukoormusele vastavalt maksu majanduslikule funktsioonile 2017–2021²²

(% SKPst)

	2017	2018	2019	2020	2021
Maksumuudatuste kokku	-0,12	0,58	0,46	0,25	0,49
Tööjõumaksud	-0,09	-0,72	-0,64	-0,59	-0,53
Kapitalimaksud	-0,08	0,59	0,33	0,17	0,11
Tarbimismaksud	0,04	0,71	0,78	0,67	0,91

Allikas: Rahandusministeerium.

6.3. Efektiivsed maksumäärad

Lisaks maksumuudatuste osakaalule SKPst iseloomustab maksukoormuse suurust ka efektiivne²³ maksumäär (i.k. *implicit tax rate, ITR*), mis on laekunud maksumuudatuste suhe maksubaasi. Tarbimise efektiivse maksumäära puhul on see tarbimismaksude (käibemaks, aktsiisid) suhe majapidamiste lõpptarbimiskulutustesse, tööjõu efektiivne maksumäär leitakse tööjõumaksude suhtena tööjõukuludesse ning kapitali efektiivne maksumäär kapitalimaksude suhtena kapitalituludesse. Kuna efektiivse maksumäära osaks on tegelikult laekunud maksud, siis rahvusvahelise võrdluse puhul tuleb arvestada sellega, et maksuametite võimekus ning inimeste maksukuulekus on riigiti erinev ning see võib mõjutada efektiivset maksumäära.

Tööjõu efektiivne maksumäär (vt joonis 24B) langes kiiresti 2005. aastani ja püsis 34% lähedal 2008. aastani füüsilise isiku tulumaksu määra langetamise ja maksuvaba tulu tõstmise tõttu. Perioodil 2009–2010 tõsteti töötuskindlustusmaksu määra ning peatati riigipoolsed kohustusliku kogumispensioni maksed, mistõttu efektiivne maksumäär tõusis. Riigipoolsed kogumispensioni maksed taastusid (2012) ja töötuskindlustusmaksu määra langetati (2013, 2015), tulumaksu määra langetati (2015), tõsteti maksuvaba tulu (2015), see viis näitaja 2015. aastaks 34,0%-le, mis oli Euroopa Liidu keskmisel tasemel. Kogumispensioni kõrgem maksumäär (2+6 ja 3+6 maksed) mõjutab näitajat perioodil 2014–2017. Jätkati maksuvaba tulu tõstmisega (2016–2017) ja kehtestati aastaks madalapalgaliste tagasimakse (mõju 2017), kuid palgakasv suurendas maksumuudatusi, mistõttu näitaja püsis sarnasel tasemel jõudes 2017. aastaks 34,1%-le. Maksuvaba tulu reform (2018) vähendab tööjõu efektiivset maksumäära, kuid samal ajal on vastupidise mõjuga kogumispensioni kõrgema maksumäära lõppemine. Edasiste maksulangetuste puudumine viib näitaja palgatõusu mõjul 2021. aastaks 34,6%-le.

²² Mõju võrreldes sellega, kui edasi kehtiks 31.12.2016 määrad/olukord. Mõju on tekkepõhine.

²³ Vahel tõlgitakse ka tegeliku või keskmise maksumäärana. Eelistatud mõiste on siiski efektiivne maksumäär, mis omab võrreldes teistega täpsemat tähendust.

Tarbimise efektiivne maksumäär (vt joonis 24C) on kasvanud kiiresti alates 2004. aastast, langedes ainult 2008. aastal ehk kriisi esimesel aastal ja saavutades selle perioodi kõrgeima taseme 25,6% 2009. aastal. See trend peegeldab käibemaksumäära ja aktsiisimäärade tõstmist, mis on valitsuse strateegia nihutamaks maksukoormust tööjõult tarbimisele ja keskkonnale. 2015. aastaks tõusis näitaja 26,4%le, millega olime Euroopa Liidus kuuendal kohal. Jätkuvad aktsiisitõusud tõstavad tarbimise efektiivse maksumäära 2017. aastal 27,4%le ja näitaja tõuseb 2021. aastaks 28,5%ni.

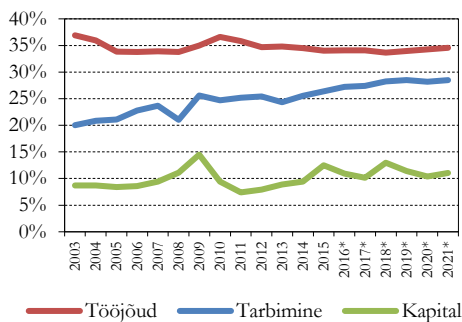
Kapitali efektiivne maksumäär (vt joonis 24D) püsis aastatel 2000-2006 allpool 9% taset. Kriisi negatiivne mõju ettevõtete kasumitele vähendas maksubaasi ja tõstis näitaja 2009. aastal 14,5%ni. Järgmisel viiel aastal püsis näitaja allpool 10% taset ja tõusis vaatamata tulumaksumäära langetamisele 2015. aastal 12,5%le, kuna finantssektor jaotas erakordselt suures mahus kasumit. Euroopa Liidus olime Hollandi ja Leedu järel tagantpoolt kolmandal kohal (viie riigi kohta andmed puuduvad). 2017. aastaks langeb näitaja 10,1%le ja jõuab 2021. aastaks 11,1%ni, mil juriidilise isiku tulumaksu laekumist suurendavate maksumeetmete mõju ei ole veel taandunud. Võrreldes 2017. aastaga suureneb ka tulumaks riigiettevõtete jaotatud kasumilt.

Joonis 24

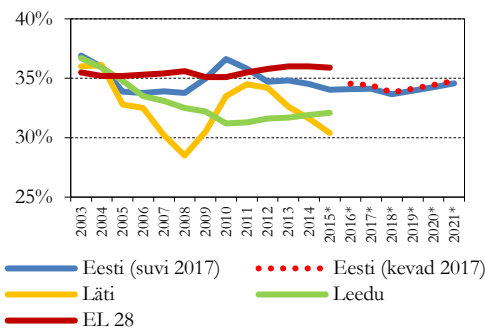
Efektiivsed maksumäärad Eestis, Lätis, Leedus ja Euroopa Liidus

(% maksubaasist)

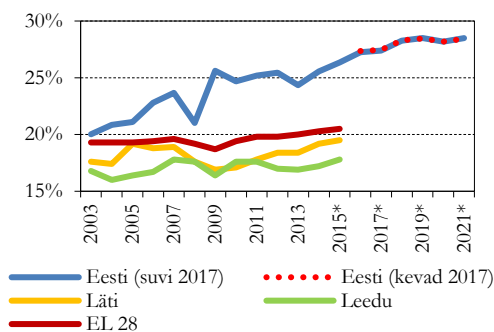
A. Efektiivsed maksumäärad Eestis

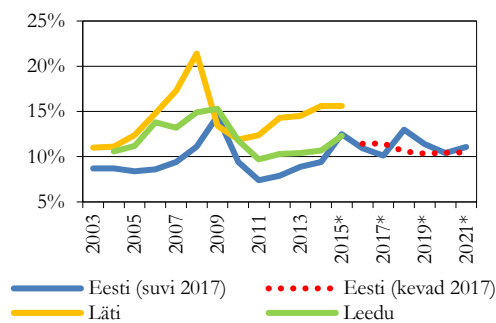
B. Tööjõu efektiivne maksumäär

C. Tarbimise efektiivne maksumäär

D. Kapitali efektiivne maksumäär

Allikad: Taxation trends in the European Union (2017), Rahandusministeerium

6.4. Tööjõu maksukiil

Tööjõu maksukiil (*labour tax wedge*) on erinevus tööandja tööjõukulude ja töötaja netosissetuleku vahel, mis sisaldab ka rahalisi toetusi (lapsetoetus, vajaduspõhine peretoetus, madalapalgaliste tagasimakse). Liiga kõrge maksukiil võib vähendada huvi töötada ning mõjuda seetõttu negatiivselt tööturu arengule.

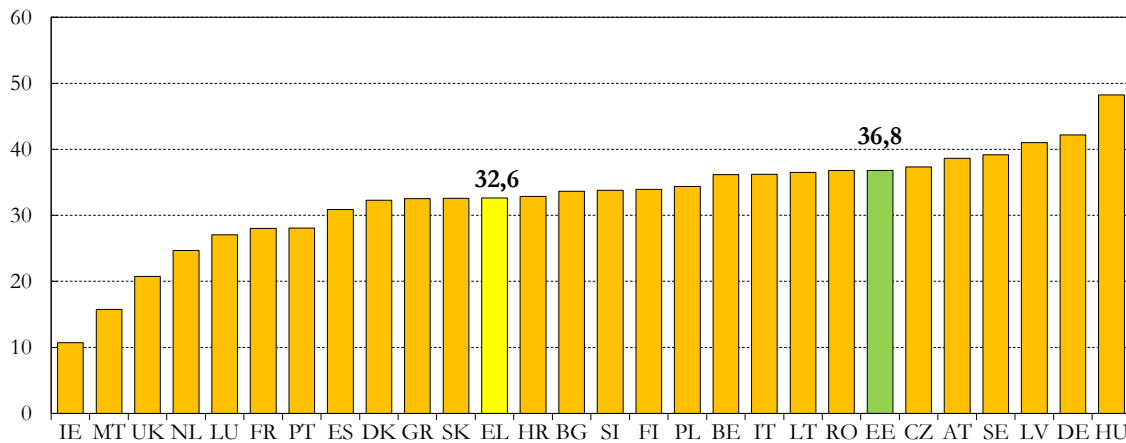
Majanduskriisi eelsetel aastatel 2005–2008 tõsteti maksuvaba tulu ja langetati tulumaksu-määrä, mis vähendasid ka lasteta inimeste maksukiilu (vt joonis 26A). Samuti laiendati maksu-vaba tulu teisele ja ühel aastal ka esimesele lapsele, mis vähendas oluliselt lastega pere maksu-kiilu (vt joonis 26B). Majanduskriis ning vajadus tagada eelarve jätkusuutlikkus ei lubanud riigil jätkata määrade langetamise ja maksuvaba tulu tõstmisega ning maksukiilu suurendas töötuskindlustusmaksu määratõus aastatel 2009–2010.

2016. aastal oli üksiku lasteta 50% keskmisest palgast teeniva inimese maksukiil Eestis 36,8%, mis oli Euroopa Liidu keskmisest kõrgem (vt joonis 25). Madalapalgaliste tagasimakse mõjul langeb näitaja 2017. aastal 35,6%-le ja maksuvaba tulu reformiga 2018. aastal 29,7%-le. 2021. aastaks tõuseb näitaja palgatõusu mõjul 31,4%-le, jäädes siiski 2016. aasta Euroopa Liidu keskmisest madalamaks.

Joonis 25

Maksukiil Euroopa Liidus 2016. aastal, üksik lasteta inimene, kes teenib 50% keskmisest palgast

(% tööjõukuludest)

Allikad: Euroopa Komisjon http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/tab, Rahandusministeerium

Üksiku lasteta 67% keskmisest palgast teeniva inimese maksukiil on 2017. aastal 37,9%, mis langeb maksuvaba tulu reformi tulemusel oluliselt, ulatudes 32,6%-ni 2018. aastal. 2021. aastaks jõuab näitaja 33,8%-le (vt joonis 26A), mis on siiski madalam, kui Euroopa Liidu keskmine 36,8% 2016. aastal.

Abielus kahe lapsega paari, kus üks vanem teenib 100% keskmisest palgast, maksukiil (vt joonis 26B) sõltub oluliselt rohkem maksuvabast tulust (täiendavalt mittetöötava abikaasa ja teise lapse eest). Maksukiilu vähendavad pere puhul lapsetoetused. Vanemahüvitist OECD metoodika järgi arvesse ei võeta. Selle pere maksukiil ulatub 2017. aastal 29,0%-ni ning langeb

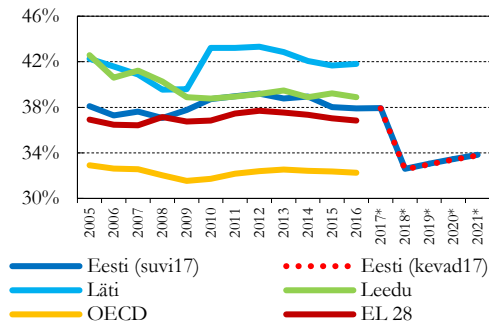
2018. aastal maksuvaba tulu reformiga 28,1%le. Palgatulu kasv toob kaasa maksuvaba tulu vähenemise palgavahemikus 1200-2100 eurot ning selle tulemusel tõuseb maksukiil 2021. aastaks 30,7%le, mis on 2016. aasta Euroopa Liidu keskmisega (30,4%) võrreldaval tasemel.

Joonis 26

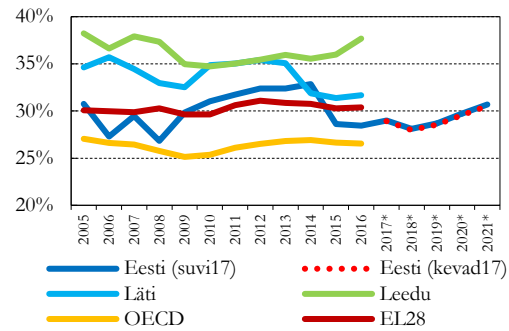
Maksukiilu areng eri peretüüpides

(% tööjõukuludest)

A. Üksik lasteta inimene, kes teenib 67% tööliste keskmisest palgast*

B. Abielus paar, 2 last, üks vanem teenib 100% tööliste keskmisest palgast

* Rahandusministeeriumi suvise prognoosi kohaselt on tööliste keskmine brutopalk 2021. aastal 18 341 eurot aastas.

Allikad: OECD Taxing Wages 2016, Euroopa Komisjon http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/tab/, Rahandusministeerium.

6.5. Maksukulud riigieelarves

Järgnevalt on kirjeldatud Eesti riigieelarves aastatel 2017–2018 sisalduvaid maksukulusid. Maksukulu on sätte maksuseadustikus, mis annab maksusoodustusi teatud tunnustega maksumaksjatele. Maksukulud on valitsuse instrumentid edendamaks teatud sotsiaalset- või majanduspoliitikat.

Maksukulude rahalise suuruse hindamisel on kasutatud kaotatava tulu meetodit ning kassapõhiseid andmeid, iga maksukulu sätte puhul on arvesse võetud sätte rakendamise ja tegeliku kohaldamise vaheline viitaeg. Hinnatud on ainult maksukulude kehtestamise nn esimese ringi efekte. Tulenevalt kaotatava tulu meetodi rakendamisest ei ole maksukulude väärtuste hindamisel arvestatud erinevate käitumuslike efektidega ning eelarvepiirangutega. Maksukulude väärtuste arvutamisel on oluline mõista, et iga üksikut maksukulu sätet on hinnatud eraldi, arvestamata eri sätete omavahelisi koosmõjusid, ning seetõttu ei ole maksukulude koondsumma leidmine erinevate sätete kokku liitmise teel korrektne. Samas võimaldab see hinnata üldist trendi.

Tulumaksuseaduse puhul on eeldatud, et paragrahvi 23 kohaselt kehtestatud residendist füüsilise isiku maksustamisperioodi tulust mahaarvatav maksuvaba tulu on eesmärgiks oleva maksusüsteemi üheks osaks ning ei ole maksukulu.

2017. aasta riigieelarvete laekumist mõjutab 20 ning 2018. aastal 18 erinevat maksukulu sätet käibemaksuseaduses, tulumaksuseaduses ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduses. Kokku moodustab peamiste maksukulude maht 2017. aastal 395,3 miljonit eurot ehk 1,8% SKPst. Jätkuvalt on maksukuludest suurima mahuga täiendav maksuvaba tulu pensioni korral, madalama käibemaksuääruga maksustatud ravimid ja meditsiiniseadmed

ning diislikütuse aktsiisimäärast soodsam aktsiisimäär eriotstarbelisele diislikütusele. Kolme suurima maksukulu maht moodustab 2017. aastal 65% kõikide kehtestatud maksukulude mahust. Käesoleva aasta maksukulude mahtu suurendab madalapalgaliste tagasimakse ning diislikütuse aktsiisimäära tõus, mis suurendab põllumajandussektoris lubatud soodustust. Aastal 2018 vähenevad maksukulud 49,3% võrra 200,6 miljoni euroni, sest uue maksuvaba tulu süsteemiga kaotatakse täiendav maksuvaba tulu pensionide korral ja madalapalgaliste tagasimakse.

Maksukulu dünaamika analüüsiks valitsemisfunktsioonide²⁴ kaupa on iga maksukulu sätte puhul määratletud valitsemisfunktsioon, millega iga konkreetne maksukulu säte on seotud. Tabelis 23 on näha, et **maksukulude kaudu toetatakse aastatel 2017–2018 kümnest erinevast valitsemisfunktsioonist kuute** (majandus; elamu- ja kommunaalmajandus; tervishoid; vaba aeg, kultuur ja religioon; haridus; sotsiaalne kaitse). 2017. aastal moodustavad suurima osakaalu valitsemisfunktsioonid “sotsiaalne kaitse” - 230,0 miljonit eurot ehk ca 58,2% maksukulude mahust, “tervishoid” - 55,7 miljonit eurot ehk 14,1% ning “majandus” - 49,7 miljonit eurot ehk 12,6%. Ülejäänud valitsemisfunktsioonide alla kuuluvate maksukulude mahud moodustavad 59,8 miljonit eurot ehk 15,1% maksukulude kogumahust.

Maksukulusid on hinnatud ka osatähtsusest vastava maksu laekumisest. Käibemaksu puhul moodustavad maksukulud (tabelis punktid 1–3) 2017. aastal 91 miljonit eurot ehk 4% käibemaksu kogulaekumisest. Rügieelarvesse laekuvast füüsilise isiku tulumaksust moodustavad vastavad maksukulud (tabelis punktid 4–13) 257 miljonit eurot ehk 73% ning aktsiise (tabelis punktid 14–20) jääb maksusoodustuste tõttu laekumata 47 miljonit eurot ehk 5% laekumisest.

²⁴ Statistikaamet. (2008d). Valitsemisfunktsioonide klassifikaator. – [WWW] http://metaweb.stat.ee/view_xml.htm?id=1129771&siteLanguage=ee.

Tabel 23

Maksukulud riigieelarves aastatel 2017–2018

(miljonit eurot)

Maksudulu	Säte	Valitsemis-funktsioon ²⁵	2017	2018
1. Käibemaksumäär 9% raamatutele, töövihikutele ja perioodika väljaannetele	KMS §15 lg 2 p 1 ja 3	9	9,3	10,0
2. Käibemaksumäär 9% ravimitele ja meditsiini-seadmetele	KMS §15 lg 2 p 2	7	55,7	59,6
3. Käibemaksumäär 9% majutusteenustele	KMS §15 lg 2 p 4	8	25,6	27,4
4. Hoiuseintresside maksuvabastus	TMS §17 lg 2	10	1,6	0,0
5. Täiendav maksuvaba tulu alates teisest lapsest	TMS §23 ¹	10	28,5	27,6
6. Täiendav maksuvaba tulu pensioni korral	TMS §23 ²	10	167,2	0,0
7. Täiendav maksuvaba tulu tööõnnetus- või kutsehaigushüvitise korral	TMS §23 ³	10	0,2	0,0
8. Eluasemelaenu intresside mahaarvamine	TMS §25	6	10,7	5,7
9. Koolituskulude mahaarvamine	TMS §26	9	12,9	13,6
10. Kingitused ja annetused	TMS §27 lg 1	8	1,3	1,4
11. Kindlustusmaksed ning pensionifondi osakute soetamine	TMS §28	10	3,5	3,8
12. FIE täiendav maksuvaba tulu põllumajandus-saaduste või metsamaterjali võõrandamisel	TMS §32 lg 4	4	2,2	2,2
13. Madalapalgaliste tagasimakse	TPTS §37 ¹	10	29,0	0,0
14. Väikeõlletootjate 50% aktsiisimäär	ATKEAS §46 lg 1	4	0,5	0,7
15. Eriotstarbelise diislikütuse ja kerge kütteõli soodsam aktsiisimäär	ATKEAS §66 lg 7	4	36,0	37,0
16. Kalurite kütuseaktsiisivabastus	ATKEAS §27 lg 1 p 22 ²	4	1,5	1,5
17. Elektrienergia, mida kasutatakse keemilise reduktsiooni jaoks ning elektrolüütilistes, metallurgilistes ja mineraloogilistes protsessides	ATKEAS §27 lg 1 p 24, 28 ⁴	4	0,6	0,6
18. Elektrienergia ja kütus, mida kasutatakse elektrienergia tootmiseks ning elektrienergia, mida kasutatakse elektrienergia tootmise suutlikkuse säilitamiseks	ATKEAS §27 lg 1 p 28 ²	4	7,5	7,9
19. Kütus, mida kasutatakse mineraloogilistes protsessides	ATKEAS §27 lg 1 p 24	4	1,05	1,32
20. Maagaas, mida kasutatakse maagaasivõrgu töös hoidmiseks	ATKEAS §27 lg 1 P 28 ⁶	4	0,24	0,30
KOKKU			395,3	200,6

Allikas: Rahandusministeerium.

²⁵ Valitsemisfunktsioonid: 1. üldised valitsussektori tegevused; 2. riigikaitse; 3. avalik kord ja julgeolek; 4. majandus; 5. keskkonnakaitse; 6. elamu- ja kommunaalmajandus; 7. tervishoid; 8. vaba aeg, kultuur ja religioon; 9. haridus; 10. sotsiaalne kaitse.

7. VALITSUSSEKTORI FINANTSEERIMINE

7.1. Valitsussektori võlakoormuse areng

Eesti valitsussektori võlg vähenes 2016. aastal 9,4%ni SKPst, ulatudes nominaalselt 1 984 miljoni euroni. Võlakoormuse vähenemise peamisteks põhjusteks olid kohalike omavalitsuste ning muu keskvalitsuse²⁶ võlakoormuse vähenemine. Käesoleval aastal väheneb võlakoormus veelgi, ning seda on oodata ka järgmisel aastal, ulatudes 2018. aasta lõpuks 8,6%ni SKPst. 2019. aastal püsib võlakoormus eelmise aastaga samal tasemel, kuid kahel edasisel aastal väheneb võlakoormus paranenud eelarvepositsiooni toel, jõudes prognoosiperioodi lõpuks 2021. aastal 7%ni SKPst.

Keskvalitsuse panus valitsussektori võlakoormusesse vähenes 2016. aasta jooksul 30 miljoni euro võrra, moodustades aasta lõpu seisuga 6,1% SKPst. Võlakoormust langetasid riigikassa kohustuste ning muu keskvalitsuse võla vähenemine. 2016. aasta lõpus koosnes riigikassa võlakohustuste portfell kahest EL toetuste kaasfinantseerimiseks võetud laenust Euroopa Investeerimispanngalt (EIB), jäägiga 480,5 miljonit eurot. Seisuga 31.08.2017 oli laenu kaalutud keskmine intress 0,03%; laen makstakse tagasi 2025. aastaks.

Lähtudes prognoosist on rahavoog, mis arvestab riigieelarve tulude, kulude ja finantseerimistehingutega, kuni aastani 2020 negatiivne ja see kaetakse nii likviidsete finantsvarade kui ka laenude arvelt. Uute laenude võtmiseks tekib riigikassal rahavoogudest lähtuv vajadus 2019. aastal, kuid otsused rahastamisallikate kohta tehakse jooksvalt kogu prognoosiperioodi jooksul lähtudes tegelikest arengutest. EFSFi panus keskvalitsuse võlakoormusesse prognoosiperioodi jooksul nominaalselt küll suureneb, kuid protsendina SKPst väheneb 2016. aasta 2,2%lt SKPst 1,7%le SKPst aastaks 2021. Kokkuvõttes väheneb keskvalitsuse panus võlakoormusesse prognoosiperioodi jooksul 5,8%lt 4,1%le SKPst.

Kohalike omavalitsuste võlakoormus vähenes 2016. aasta jooksul 21 miljoni euro võrra 3,4%ni SKPst. Seoses vajadusega finantseerida negatiivset rahavoogu, on kohalike omavalitsuste puhul tulevikus ette näha nominaalse võlataseme järk-järgulist kasvu ning laenukoormus tõuseb prognoosiperioodi lõpuks 826 miljoni euroni, püsides protsendina SKPst 2,9% piires.

Sotsiaalkindlustusfondid ei panustanud Eesti võlakoormusesse 2016. aastal ning ei panusta ka tulevikus. Nii Töötukassa kui ka Haigekassa suudavad prognoosi kohaselt oma tegevusi finantseerida ning Töötukassa puhul ka kasvatada reserve jooksvate tulude arvelt.

²⁶ Keskvalitsusse kaasatud avalik-õiguslikud ja sihtasutused

Tabel 24

Valitsussektori võlakoormus 2014–2021

(miljonit eurot, % SKPst)

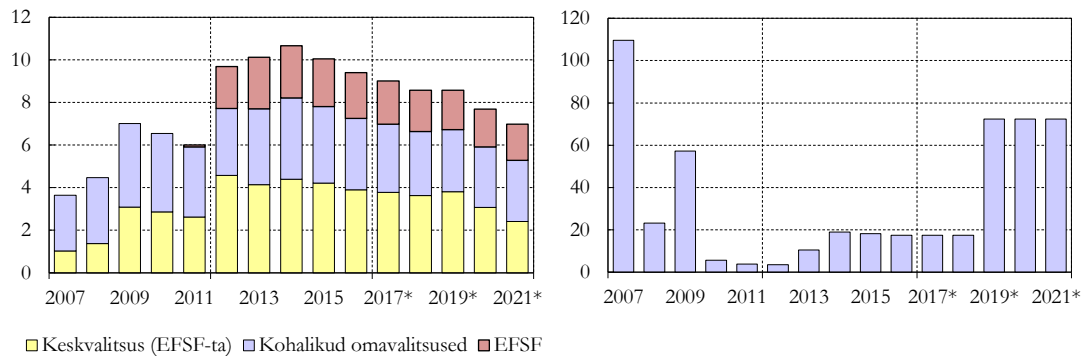
	2014	2015	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Võlg kokku (miljonit eurot)	2 108	2036	1 984	2 067	2 101	2 225	2 107	2 018
sh keskvalitsuse panus	1 354	1 307	1 277	1 335	1 361	1 468	1 329	1 191
sh EFSFi mõju	485	455	455	467	473	480	486	493
sh keskvalitsus ilma EFSF-ta	869	853	822	868	888	988	842	698
sh kohalikud omavalitsused	754	728	707	731	740	757	778	826
Võlg kokku (% SKPst)	10,7	10,1	9,4	9,0	8,6	8,6	7,7	7,0
sh keskvalitsuse panus	6,9	6,5	6,1	5,8	5,6	5,7	4,9	4,1
sh EFSFi mõju	2,5	2,2	2,2	2,0	1,9	1,9	1,8	1,7
sh keskvalitsus ilma EFSF-ta	4,4	4,2	3,9	3,8	3,6	3,8	3,1	2,4
sh kohalikud omavalitsused	3,8	3,6	3,4	3,2	3,0	2,9	2,8	2,9

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Joonis 27

Võlakoormuse areng

A. Valitsussektori võlakoormus (% SKPst)

B. Keskvalitsuse²⁷ võla tagasimaksed

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

7.2. Valitsussektori likviidsete finantsvarade areng

Valitsussektori likviidsete finantsvarade²⁸ (edaspidi ka reservid) maht oli 2016. aasta lõpus 2 044 miljonit eurot, mis moodustas 9,7% SKPst. Võrreldes 2015. aastaga suurenesid kõikide valitsussektori tasandite reservid. Kuni 2019. aasta lõpuni on ette näha valitsussektori reservide vähenemist, kuna riigieelarve nominaalset puudujääki ning finantseerimistehinguid on kavas rahastada osaliselt ka reservide arvelt. Alates 2020. aastast kasvab reservide maht nominaalselt (keskvalitsuse ja sotsiaalkindlustusfondide toel) ning moodustab 2021. aasta lõpuks 6,7% SKPst, jõudes tagasi 2017. aasta nominaalsele tasemele.

²⁷ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

²⁸ Likviidseteks finantsvaradeks loetakse sularaha ja hoiuiseid (ESA 2010 kood F.2); väärtpapereid (v.a aktsiad ja finantstuletisinstrumentid) (F.3); finantstuletisinstrumente (F.71); börsil noteeritud aktsiad (F.511) ja investeerimisfondide osakuid (F.52).

2016. aasta lõpus ulatusid **keskvalitsuse reservid** 890 miljoni euroni ehk 4,2%ni SKPst. Keskvalitsuse reservidest suurima osa moodustavad riigikassa hallatavad stabiliseerimisreserv ja likviidsusreserv. **Stabiliseerimisreserv** on finantsreserv kriisilukordadeks, mida kasutatakse näiteks finantskriisides, eriolukordades ja üldmajanduslike riskide vähendamiseks. Viimati võeti reservist kasutusele 224 miljonit eurot 2009. aastal maailma majanduskriisist tulenevate üldmajanduslike riskide vähendamiseks. 2016. aasta lõpul oli reservi maht 406 miljonit eurot. Reserv paigutatakse peamiselt eurotsooni valitsusvõlakirjadesse. Stabiliseerimisreservi tulusus oli 2016. aastal 0,00%. **Likviidsusreservi** kasutatakse riigi igapäevase rahavoo juhtimiseks ja selle maht muutub samuti igapäevaselt. Likviidsusreserv hõlmab Riigikassa arvestuse kohaselt riigi, Haigekassa, Töötukassa, mõningate sihtasutuste ja teiste isikute (nt EVK) raha. Seega hõlmab arvestuslikult likviidsusreserv enamat, kui ainult keskvalitsuse likviidsuseid vahendeid. 2016. aasta lõpul oli riigi likviidsusreservis 785 miljonit eurot. Reservi paigutused on tehtud krediidasutuste võlakirjadesse ja hoiustesse. Likviidsusreservi 2016. aasta tulusus oli 0,05%. Reservi investeringute tulusus sõltub rahaturu intressimääradest, mis on negatiivsed tulenevalt Euroopa Keskpanga rahapoliitikast. Prognoosi kohaselt jäävad intressimäärad madalale tasemele nii 2017. kui ka 2018. aastal ning reservi oodatav tulusus on keskmiselt -0,1%.

Käesoleval ja järgneval aastal vähendab reserve finantseerimistingimuste rahastamine, näiteks laenuid teistele valitsussektori asutustele ning riigiosalusega äriühingute (nt AS Eesti Energia) aktsiakapitali suurendamine. Samuti vähenevad reservid sel ja järgmisel aastal tulenevalt vajadusest finantseerida riigieelarve nominaalset puudujääki. Prognoosiperioodi jooksul hoitakse keskvalitsuse tasemel vajalikku likviidsuspuhvrit rahavoogude teenindamiseks, kusjuures prognoos ei näe ette Stabiliseerimisreservi vahendite kasutamist – finantseerimisvajadus kaetakse likviidsusreservist.

Keskvalitsuse reservide vähenemist tasakaalustab prognoosiperioodi jooksul mõnevõrra **sotsiaalkindlustusfondide reservide** kasv. Eelmise aasta lõpus oli Töötu- ja Haigekassal reserve 822 miljonit eurot, mis moodustas 3,9% SKPst. Prognoosi kohaselt suurenevad sotsiaalkindlustusfondide likviidsed varad 2021. aastaks 957 miljoni euroni. Töötukassa reservid suurenevad sealhulgas 17,5% võrra 826 miljoni euroni ning Haigekassa reservid suurenevad prognoosi kohaselt 11 miljoni võrra 2021. aasta lõpuks 131 miljoni euroni. Töötukassa kontekstis on järk-järguline reservide kasv oluline seoses keskmise palga kasvuga ning sellest tulenevate potentsiaalsete väljamaksete suurenemisega võimaliku pikaajalise majanduskriisi tingimustes. **Kohalike omavalitsuste** puhul nähakse ette reservide püsimist 2016. aasta tasemel.

Tabel 25

Valitsussektori likviidsed finantsvarad 2014–2021

(miljonit eurot, % SKPst)

	2014	2015	2016	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*
Finantsvarad kokku (mln eurot)	2 299	1 954	2 044	1 955	1 835	1 789	1 837	1 934
sh keskvalitsus	1 217	840	890	800	668	602	628	732
kohalikud omavalitsused	292	298	332	314	308	296	281	246
sotsiaalkindlustusfondid	789	816	822	841	858	891	929	957
Finantsvarad kokku (% SKPst)	11,6	9,6	9,7	8,5	7,5	6,9	6,7	6,7
sh keskvalitsus	6,2	4,1	4,2	3,5	2,7	2,3	2,3	2,5
kohalikud omavalitsused	1,5	1,5	1,6	1,4	1,3	1,1	1,0	0,8
sotsiaalkindlustusfondid	4,0	4,0	3,9	3,7	3,5	3,4	3,4	3,3

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

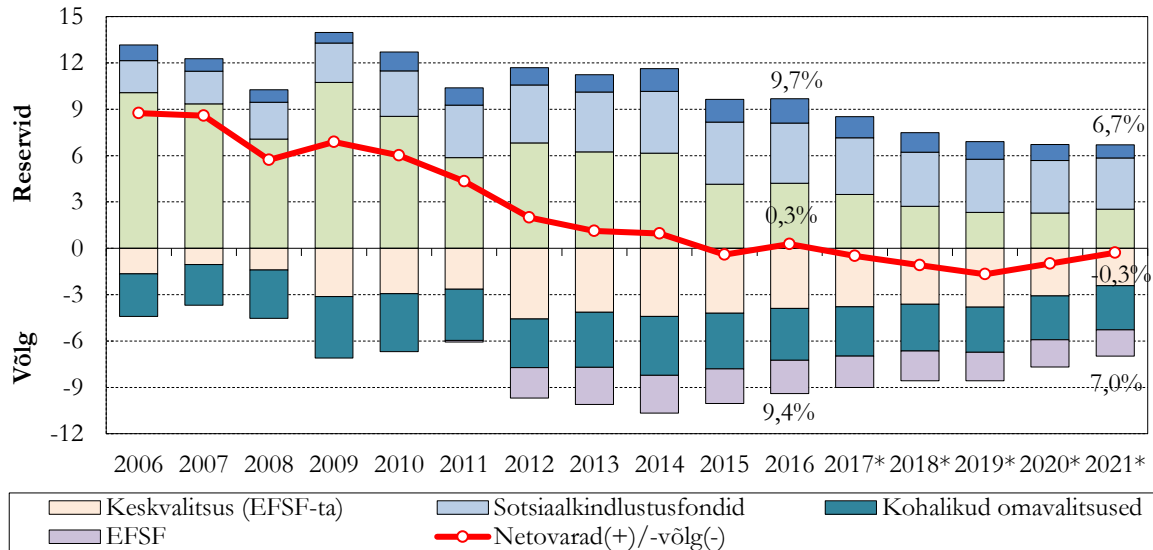
Lisaks võla ja reserve tasemele on kasulik jälgida ka nende näitajate vahet ehk valitsussektori netovarade või netovõla arengut. 2016. aasta lõpus moodustasid valitsussektori likviidsed reservid 9,7% SKPst, võlg oli samal ajal 9,4% SKPst. Seega ületas reserve tase võlakoormust ning valitsussektori netovarad olid 0,3% SKPst. Netovarade/võla maht on otseselt seotud valitsussektori rahavooga – vastav tõus/langus viitab positiivsele rahavoole ning langus/tõus negatiivsele rahavoole – ega sõltu otsustest, kas konkreetne rahavajadus rahastatakse reserve või uute laenude abil.

Prognoosi kohaselt vähenevad nii reserve maht kui ka võlakoormus. Lähiaastatel langeb reserve maht võlakoormusest kiiremini, mistõttu suureneb netovõlg 2019. aasta lõpuks 1,7%ni SKPst. Seejärel hakkab netovõlg tulenevalt planeeritavast valitsussektori positsiooni paranemisest vähenema ning prognoosiperioodi lõpus moodustab netovõlakoormus 0,3% SKPst.

Joonis 28

Valitsussektori likviidsed varad, võlakoormus ja netopositsioon

(% SKPst)

Allikad: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Eesti Vabariigi Valitsuse poolt garanteeritud laenude maht moodustas 2016. aastal kokku 0,29% SKPst. Võrreldes eelmise aastaga on riikliku garantii saanud asutuste arv püsinud samal tasemel, samuti ka Põhja-Eesti Regionaalhaiglale antud garantii summa, kuid KredExile antud garantiide maht on samas vähenenud. Garantiide kogumaht on aastaga vähenenud 3,2 miljoni euro ehk 0,02% SKPst võrra.

Tabel 26

Eesti Vabariigi Valitsuse poolt garanteeritud laenud 2010-2016

(% SKPst)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Garantiid kokku	0,05	0,17	0,19	0,22	0,30	0,31	0,29
Eesti Post	0,00 5	-	-	-	-	-	-
Põhja-Eesti Regionaalhaigla	-	0,03	0,03	0,08	0,18	0,21	0,21
AS Tallinna Lennujaam	0,01	0,00 3	-	-	-	-	-
Kredex	0,03	0,13	0,16	0,14	0,12	0,10	0,08
Eesti Televisioon	0,00 1	-	-	-	-	-	-

Allikad: Rahandusministeerium.

8. RISKISTSENAARIUM

Võrreldes põhistsenaariumiga võivad Eesti majanduse areng kujuneda prognoositust nii positiivsemaks kui negatiivsemaks. Kuna praktikas on võimalikud mitmed erinevad arengusuunad, siis on riskistsenaariumiks tehnilised arvutused teatud kokkulepitud eeldustel ning nende eesmärk on hinnata võimalike kõrvalekallete mõju riigieelarvele.

Vastukaaluks prognooside mittetäitumisele alates 2013. aastast on Eesti majandus viimaste kvartalite jooksul näidanud märkimisväärset kasvuvõimekust, millele loomulikult on kaasa aidanud nii lähinaabrite oodatust positiivsemad majandustulemused kui riigi investeeringute tugi nõudluskeskkonnale. Majanduskasvu kiirenemisega on kaasnenud nii käesoleva kui järgmise aasta majanduskasvu ootuste ülespoole korrigeerimine. Samas ei ole täit kindlust, kas tegemist on püsiva arenguga. Majanduse riske võib praegu hinnata tasakaaluliseks – kuigi negatiivsed riskid ning ebakindlus püsivad, viitavad viimase poole aasta arengud võimalusele, et Eesti majandus on suuteline jätkusuulikul kasvama ka seni eeldatust kiiremas tempos.

Kuna põhistsenaariumis oleme võrreldes eelmise prognoosiga lisaks käesolevale aastale ka kesk-pikka kasvuootust 0,2-0,3 protsendipunkti võrra ülespoole korrigeerinud, siis riskistsenaariumi kohaselt on praegune majanduskasvu kiirenemine ajutise iseloomuga. Selle kohaselt on praeguse majanduskasvu kiirenemise põhjuseks hetkeline väliskeskkonna tugevnemine ning kindlustunde paranemise toel suurenev investeerimisaktiivsus. Eeldades, et Eesti ekspordivõimekus on viimaste aastate jooksul ülemäärase palgakasvu tõttu kannatada saanud ning kasumlikkus ei vasta oodatule, võib investeeringute kasv järgmistel aastatel oluliselt aeglustuda. Tagasihoidlikuma ekspordi kasvu ning madalamate investeeringute tõttu võib majanduskasv järgmistel aastatel jääda 2,5% juurde, mis mõjutab ka palgatulu ning eratarbimise arenguid. Riskistsenaariumi kohaselt kujuneb SKP nominaalne maht põhistsenaariumiga võrreldes 2018. aastal ca 45 miljoni euro ning 2019. aastal ca 150 miljoni euro võrra väiksemaks.

Tabel 27

Riskistsenaarium

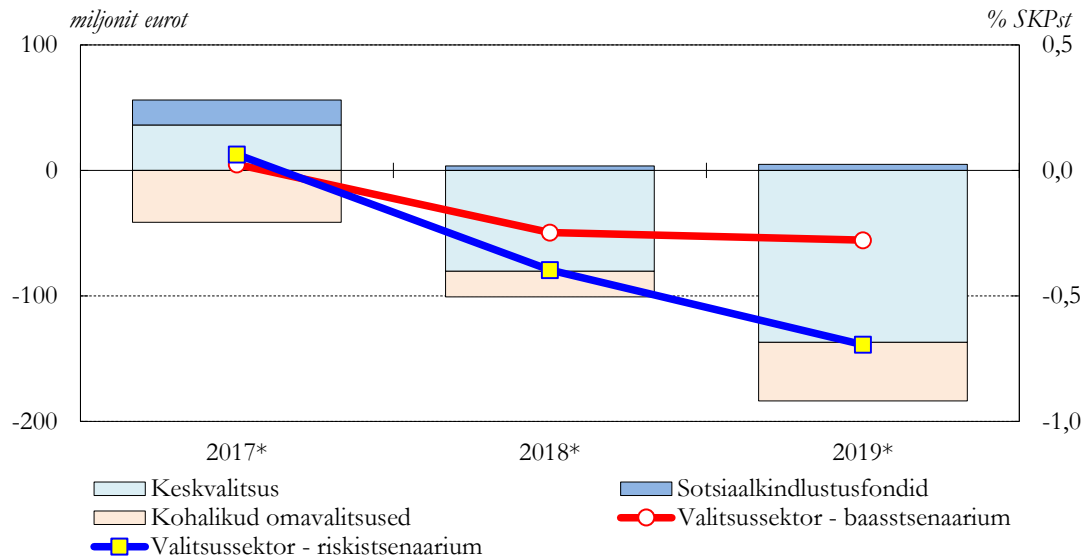
(protsenti)

	2016	Riskistsenaarium			Erinevus baasprognosisist		
		2017*	2018*	2019*	2017*	2018*	2019*
SKP jooksevhindades (mld eurot)	21,1	23,1	24,5	25,8	0,15	-0,04	-0,15
SKP reaalkasv	2,1	5,0	2,5	2,5	0,7	-0,8	-0,5
SKP nominaalkasv	3,7	9,4	6,0	5,4	0,7	-0,9	-0,4
THI	0,1	3,5	2,6	2,3	0,1	-0,1	-0,2
Sisenõudluse reaalkasv	3,2	4,9	3,0	2,6	0,5	-0,6	-0,4
Ekspordi reaalkasv	4,1	4,3	3,4	3,4	0,8	-0,6	-0,5
Tööhõive kasv	0,6	0,8	0,1	0,2	0,0	-0,3	-0,3
Tööpuuduse määr	6,8	6,9	8,6	9,2	0,0	0,3	0,3
Välisnõudlus							
Kaubanduspartnerite import	2,7	4,5	3,4	3,5	0,4	-0,4	-0,3
Valitsussektor (% SKPst)							
Maksukoormus (% SKPst)	34,4	33,4	34,3	34,1	-0,1	-0,1	-0,2
Nominaalne eelarvepositsioon (% SKPst)	0,3	0,1	-0,4	-0,7	0,0	-0,1	-0,4
Struktuurne eelarvepositsioon (% SKPst)	0,8	0,3	-0,5	-0,7	0,0	-0,1	-0,4
Valitsusektori võlakooormus (% SKPst)	9,4	9,0	8,6	9,0	-0,1	0,0	0,4

Allikas: Rahandusministeerium, Statistikaamet.

Riskistsenaariumi tulude ja kulude prognoos tugineb makromajanduse vastavale prognoosile ja näeb ette **valitsusektori eelarvepositsiooni** halvenemist kuni 0,4% SKPst ulatuses aastatel 2017–2019. Käesoleva aasta eelarvepositsioon on riskistsenaariumi kohaselt ülejäägis 0,1% SKPst. Järgmisel aastal langeb eelarvepositsioon puudujääki 0,4% võrra SKPst. Järgmise aasta suurem puudujääk võrreldes baasstsenaariumiga tuleneb eelkõige maksutulude vähenemisest, mis mõjutab kõiki valitsusektori tasandeid. Enim on riskistsenaariumis vähendatud sotsiaalmaksu laekumise prognoosi, mis on seotud nii hõive kui keskmise palga arenguga. Vähendatud on ka käibemaksu laekumise prognoosi tulenevalt eratarbimise ja investeeringute muutustest. Samas maksukoormus väheneb, kuna SKP taseme langus on väiksem kui maksutulude prognoosi vähenemine. Puudujäägi kasvu pidurdab mõnevõrra maksutuludega seotud riigieelarve kulude (Haigekassa eraldis, pensionikulud) vähenemine. Samuti langeb kaitsekulude tase tingituna vähenenud nominaalse SKP tasemest. Töötukassa ülejäägi vähenemist põhjustab nii töötuskindlustusmakse langus kui kulude tõus. Haigekassa positsiooni osas on eeldatud, et sotsiaalmaksutulude languse tasandab sama suur kulude langus ja Haigekassa eelarve ei muutu. Kohalike omavalitsuste eelarvepositsioon halveneb neile laekuva füüsilise isiku tulumaksu prognoosi languse võrra. Muu keskvalitsuse eelarvepositsioon ei ole niivõrd majanduskeskkonnaga seotud, mistõttu siin ei ole muudatusi oodata.

Baasstsenaariumist negatiivsem keskvalitsuse, kohalike omavalitsuste kui ka sotsiaalkindlustusfondide eelarvepositsioon kiirendab riskistsenaariumis antud valitsusektori tasandite võlakooormuse tõusu, mistõttu suureneb **valitsusektori võlakooormus** 2019. aastal 0,4% võrra SKPst. Sotsiaalkindlustusfondide negatiivsem prognoos vähendab aga reservide nominaalset taset kuni 13 miljoni euro võrra. Muudatuste kogumõjuna suureneb netovõlakooormus 2019. aastal 0,6% võrra SKPst.

Joonis 29
Valitsussektori eelarvepositsioon ja osakaal SKPst, 2017–2019

Allikas: Rahandusministeerium.

Tabel 28
Valitsussektori eelarvepositsioon riskistsenaariumi kohaselt 2017–2019

	Riskistsenaarium			Erinevus baasprognosist		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Valitsussektori eelarvepositsioon (mln eurot)	15	-97	-179	9	-36	-107
Keskvalitsus	36	-80	-137	9	-17	-63
Sotsiaalkindlustusfondid	0	-143	-269	9	-17	-63
Kohalikud omavalitsused	-63	-37	32	0	0	0
Valitsussektori eelarvepositsioon (% SKPst)	0,1	-0,4	-0,7	0,1	-0,1	-0,4
Keskvalitsus	0,2	-0,3	-0,5	0,0	-0,1	-0,2
Sotsiaalkindlustusfondid	0,1	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1
Kohalikud omavalitsused	-0,2	-0,1	-0,2	0,0	0,0	-0,1

Allikas: Rahandusministeerium.

LISA 1. RAHANDUSMINISTEERIUMI 2017. AASTA SUVISE RIIGIRAHANDUSE PROGNOOSI EELDUSED

Üldpõhimõte: Prognoosi koostamisel on aluseks makromajandusprognoosi põhi-
stsenaarium. Lähtutakse kehtivast olukorrast (kehtivad õigusaktid, info riigieelarve
täitmise ja muu valitsussektori kohta) ning heakskiidetud muudatustest/meetmetest
(valitsuses heakskiidetud eelnõud, koalitsioonileping, Riigi eelarvestrateegia 2018-
2021).

Riigieelarve tulude prognoosi eeldused:

- Maksuprognoosi aluseks on prognoosi üldpõhimõtted.
- Otsustatud olulisemad maksumuudatused:
 - Sotsiaalmaksu määra langetamisest (2017. aasta 32,5%le ja 2018. aasta 32%le) loobumine alates 1.01.2017.
 - Eluasemelaenu intresside maha arvatava ülempiiri vähendamine 1200€lt 300€le alates 1.01.2017.
 - Uue üldise maksuvaba tulu kehtestamine (500€ kuus, mis hakkab vähenema alates 1200€ tulust ja jõuab nulli 2100€ tulu juures) alates 1.01.2018. Maksuvaba tulu reformiga kaasnevad maksumuudatused:
 - Madalapalgaliste tagasimakse kaotamine alates 1.01.2017 (mõju alates 2018).
 - Ühiselt deklareeritavate tulude piiramine alates 1.01.2017 (mõju alates 2018).
 - Maksuvaba tulu tõstmisest (2018. aastal 190€le kuus ja 2019. aastal 205€le kuus) loobumine alates 1.01.2018.
 - Pensionide täiendava maksuvaba tulu kaotamine alates 1.01.2018.
 - Ettevõtte tulumaksumäär 14% regulaarselt jaotatava kasumi korral alates 1.01.2018.
 - Pankade tulumaksu avansiline makse alates 1.01.2018. (Esimene avansiline makse 10.09.2018.)
 - Firmaautode erisoodustussüsteemi lihtsustamine alates 1.01.2018.
 - Alkoholiaktsiisi tõstmine 70% õllel ja 45% kääritatud joogil, mille etanoolisisaldus on alla 6 mahuprotsendi alates 1.07.2017 ning mõlemal eelnevalt mainitud alkoholitootel 18% alates 1.02.2018.
 - Veini ja kääritatud joogi, mille etanoolisisaldus on üle 6 mahuprotsendi, aktsiisimäära tõus 20% iga-aastaselt 2018-2020.
 - 1.01.2017 ja 1.01.2018 alkoholiaktsiiside tõusu ajatamine veebruarisse (1.02.2017 ja 1.02.2018).
 - Diisliaktsiisi 1.01.2018 tõusu tühistamine.
 - Kütteinena kasutatava maagaasi aktsiisimäära tõus 25% iga-aastaselt 2018-2020.
 - Gaasiliste mootorikütuste maksustamine alates 1.07.2017.
- Muud tulused mõjutavad meetmed, millega on prognoosis arvestatud:
 - Teekasutustasu kehtestamine alates 20.12.2017.
 - Läbi dividenditulu tööjõumaksudest kõrvale hoidmise vähendamine alates 1.01.2018.
 - Kasumite väljaviimise piiramine pehmemate meetmega alates 1.01.2018.
- Meetmed, millega prognoosis ei ole arvestatud:
 - FIEde maksumuudatused (võrdne kohtlemine OÜdega) alates 1.01.2018.
 - Elektriaktsiisi miinimummäär suurtarbijatele alates 1.01.2018.
 - Magustatud jookide maks
 - Sissetulekust sõltuvad trahvid alates 2018.
 - Kütuse reaalkaupa kontrollimeede alates 2019.

- o Vanemahüvitiste süsteemi muudatused alates 1.07.2019.
- o Toimetulekutoetuse reformi mõju täpsustus alates 1.01.2018.
- o Fiskaalse pakendiaktsiisi asendusmeede alates 1.01.2019.
- o Eeldatakse palga alammäära tõusu keskmise palgaga samas tempos.
- o Mittermaksuliste tulude prognoosimisel võetakse aluseks senised laekumised ning valitsemisalade täpsustatud prognoosid (keskkonnatasud, riigilõivud, varade müük).
- o 2017.a dividendiprognosis arvestatakse VV dividendide määramise korralduses toodud summadega. 2018 – 2021 on aluseks RES otsused.

Riigieelarve kulude prognoosi eeldused:

- o 2017. a osas lähtutakse 2017. a eelarvest ning valitsemisalade täpsustatud prognoosidest.
- o Aastate 2018–2021 kulude prognoosis lähtutakse RES-st 2018–2021 (v.a arvestuslikud kulud, tuludest sõltuvad kulud), VV otsustest ja valitsemisalade finantsplaanidest.
- o Kaitsekulude tase 2017–2021 moodustab 2% SKPst, millele lisanduvad liitlasvägede kohalolekuga seotud kulud ning täiendavad kaitseinvesteeringud (koalitsioonilepe)
- o Valitsemislade lõikes säilivad RKAS rendimaksud 2017. aasta tasemel ja muutused kajastatakse riigiülevalt.
- o RES 2018–2021 ja uue VV olulisemad RE kulused mõjutavad otsused:
 - o investeeringud (sh idapiir, Kose-Mäo 4-realine maantee, Rail Baltic)
 - o üldine palgafondi kasv 2% 2018. aastal
 - o tervishoiu lisarahastamine
 - o täiendavad investeeringud kuni 0,5% SKPst (Linnahall, taristu, kaitse...)
- o Tööväime reformiga kaasnevate kuludega arvestatakse alates 2017. aastast. Kaasneb sotsiaalmaksu laekumise kasv töötute eest makstava ravikindlustuse võrra.

Muud eeldused

- o Arvestatud on AS Eesti Energia aktsiakapitali suurendamisega kuni 20 miljoni euro ulatuses 2018. aastal ning AS Elering aktsiakapitali suurendamisega kuni 40 miljoni euro ulatuses 2018. aastal.
- o Töötukassa eelarvepositsiooni kujunemisel on arvestatud Töötukassa uusimat kuluprognosi ning tulude prognoosimisel lähtutakse Rahandusministeeriumi töötuskindlustusmaks prognoosist.
- o Haigekassa eelarvepositsiooni aluseks on võetud 2017. aasta eelarves kinnitatud kulude maht ning prognoosi kohane sotsiaalmaksutulude ravikindlustuse osa. Aastate 2018–2021 osas on lähtutud Riigikogu kinnitatud eelarvepositsioonist, millele on lisatud erakorraliselt pensionäride eest panustamise lisaraha ning selle prognoosi muutusest tulenev ülejääk.
- o Kohalike omavalitsuste prognoosi aluseks on võetud 2016. aasta tegelikud tulemused ning makromajandusprognoos, sh arvestades KOV-de jooksvate kulude muutumisel inflatsiooni ja keskmise palga muutustega.